

MASTEROPPGAVE

Emnekode: HI330LS

Navn: André Lorentzen

Skipsforlis i Skandinavia og den tyske
hansa: metoder og strategier for
konflikthåndtering.

Dato: 17/05-2022

Totalt antall sider: 98

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	i
Forord	ii
1.0 Introduksjon	1
1.1 Hovedproblemstilling og forskningsspørsmål	3
1.2 Konflikthåndtering som forskningskonsept	4
1.3 Metodevalg og kildekritikk	7
1.4 Strukturering	9
1.5 Avklaring av ord og begreper	10
2.0 Nåværende og tidligere forskning	12
2.1 Vraklov og Skipsforlis	12
2.2 Konflikthåndtering	13
2.3 Den tyske hansa	16
3.0 Vrakloven og utviklingen av sjølover i Europa	19
3.1 Eldre tradisjoner vedvarer	19
3.2 Tradisjonsvandring og sjølov utvikling i Skandinavia	22
3.3 Lappeteppet Europa	24
4.0 Den tyske hansa og deres handel i Nord-Europa	28
4.1 Den tyske hansa sin oppbygning	28
4.2 Privilegier og handelsnettverk	31
4.3 Den langt levende tyske hansa	34
4.4 Individier og loggføring	36
4.5 Slutten til en konflikthåndterende institusjon	38
5.0 Kirkens påvirkning på lover og straff, gjeldende for havari og skipsforlis	40
5.1 Kirken sin strid med vrakloven	40
6.0 Metoder og strategier for konflikthåndtering i Europa og Skandinavia	48
6.1 Nødvendigheten av metoder for å løse maritime konflikter i Europa	48
6.2 Maritim konflikthåndtering tatt i bruk	53
6.3 Metoder og strategier for konflikthåndtering innen den tyske hansa	61
7.0 Eksempler på konflikthåndtering av skipsforlis i Skandinavia	74
7.1 Erkebiskopen av Lund og skipet til Arnold Duker	74
7.2 Skipsforliset til Hanneke Vrome	80
7.3 Den tyske hansa, metoder og strategier for konflikthåndtering i Skandinavia	85
8.0 Konklusjon	89
Primærkilder	91
Litteraturliste	91
Oppslagsverk	95

Forord

Som et sluttstykke på en femårig utdanning vil jeg gjerne benytte meg av disse forordene til å uttrykke takknemlighet ovenfor de som har hjulpet meg til å ta denne mastergraden. Den første takken jeg vil tildele er til Edda Frankot som var med og veiledet meg på min bachelor og igjen nå har hjulpet meg å sette seil gjennom masteroppgaven. Gleden var stor når jeg så at Frankot var en av de professorene en kunne forhøre seg med om å veilede masteroppgaven. Dette fordi jeg på det tidspunktet visste hvilken stor ressurs hun er til å hjelpe en navigere seg gjennom emner som omhandler maritim historie, dette basert på den kunnskapen hun hadde fremvist i forelesninger innen maritim historie og bachelor veiledningen. Jeg vil også tildele en mer generell takk til Nord Universitet som har tillatt meg å være student hos dem over fem år. Nord Universitet har gitt meg en mulighet til å ta en høyere utdanning som har inneholdt emner som jeg er interessert i, og i det gitt meg et gyllent utgangspunkt til å tilegne meg kunnskap som jeg personlig synes er gøy å lære. En annen person jeg ønsker å takke for at jeg har muligheten til å kunne fullføre en femårig utdanning er min forlovede Ina. Hun er grunnen til at jeg i det hele tatt befinner meg i Bodø, da vi begge skulle søke oss inn på studier i Norge var det hun som overbeviste meg til slutt om å velge Nord Universitet som studieplass. Jeg vil også takke Ina for å være en kontinuerlig kilde til ro og fred når det har vært stressende og arbeidsomt å være student. Jeg vil videre takke Bart som har hjulpet meg å oversette primærkildene. Videre ønsker jeg å takke familien min, siden jeg flyttet til Nord-Norge har de sett mitt ansikt lite der nede i Sør-Norge. Jeg er takknemlig for deres støtte og forståelse for at jeg har gitt fem år av livet mitt til en høyere utdanning hvor de ikke har kunnet sett meg på en daglig basis og at besøkene har vært sporadiske gjennom årene. Jeg ønsker også å takke min mor Anne-Line. Uten en mor som henne ville jeg ikke vært den personen jeg er i dag og hennes konsekvente frempek mot det at utdanning er viktig, har ført meg til å aldri gi opp ambisjonen min etter én høyere utdanning. Mot slutten vil jeg takke min bestemor Inger som har vært en ressurs innenfor det å fortolke tysk over til norsk. Uten hennes bidrag ville jeg nok ikke kunnet fullført masteroppgaven med den tryggheten som en tysktalende bestemor kan gi. Helt til slutt vil jeg tilegne denne masteroppgaven til min avdøde far Werner, uten han som farsfigur ville jeg ikke hatt så nær kobling til det maritime. Takk til pappa for at du satte meg på brygga til å skjære torsketunger siden jeg var sju år, men også fordi du videre har støttet meg fra syv årsalderen og opp gjennom utdanningen til å bli navigatør. Jeg er sikker på at du ville satt pris på en masteroppgave omhandlende noe maritimt, da du hele tiden ønsket å gi meg bøker som relaterte til maritim historie fra Bjørnøya og hele veien ned til Lofoten.

1.0 Introduksjon

Etter mange år som lektor student ved Nord Universitet har det endelig blitt min tur til å skrive en masteroppgave. Jeg hadde tidlig gjort meg noen tanker om å skrive en masteroppgave som omhandler maritim historie, men jeg lurte lenge på akkurat hva jeg ønsket å skrive om. Min veileder Edda Frankot foreslo at jeg kunne skrive om vrakloven som har sett lite oppmerksomhet siden 1955, og knytte dette opp mot de nye perspektivene som har kommet frem rundt konflikthåndtering. Med veiledning og refleksjon kom jeg frem til at jeg ville skrive om maritim konflikthåndtering som om gjaldt skipsforlis i Skandinavia imellom perioden 1300 til 1500.

Grunnlaget for å avgrense tidsperioden til å omhandle 1300 frem til 1500 finner vi gjennom følgende argumenter: I den utvalgte tidsperioden kan vi finne at skipsseilaser ble gjennomført ved å forholde seg nært kysten. Seilas nærme kystlinjen fører oss videre til å kunne hevde at skipsforlis oppstod i områder hvor fastlandsbeboere kunne nå frem til dem. Videre ser vi at last og annet om bord på skip også kunne havne langs kystlinjen om noe skulle inntreffe skipet.¹ Hvordan skip utførte seilas blir derfor en viktig faktor for avgrensningen av tidsperioden, men det har også en påvirkning på konflikthåndteringsperspektivet. Vi finner at en bok skrevet av Vilho Nitttemaa som omfatter strandrettigheter i Nord-Europa i middelalderen inneholder informasjon relatert til skipsforlis i perioden 1300 til 1500. Ut ifra Nitttemaa finner vi hvordan last og annet som har drevet i land kan oppfattes som nye eiendeler for de som skulle finne dem.² Vi kan dermed se at perioden 1300 til 1500 inneholder mulige konflikter som relaterer seg til vrakgods og lignende. Dette gjør at tidsperioden er relevant for å nærmere undersøke skipsforlis og konflikthåndtering. I henhold til den tidligste grensen satt til 1300 tallet kan vi finne at etter 1350 så er handelsmenn sjeldent med på seilassen som frakter varene deres.³ Dette medførte at vi i dag har flere primærkilder som omhandler korrespondens hvor konflikter relatert til skipsforlis blir diskutert over lengre avstander. Den nedre grensen settes derfor til 1300 slik at vi kan benytte oss av primærkildene som oppstod litt senere. Angående den øvre grensen har jeg avgrenset denne til 1500 på grunn av den generelle utviklingen i Europa. Utviklingen av statsmaktene i Europa skyter fart rundt dette tidspunktet og statenes evne til å påvirke økonomi og politikk i en stor skala, fører oss til

¹ Heebøll-Holm, 2013, s. 39.

² Niitemaa, 1955, ss. 5-6.

³ Frankot, 2012, ss. 8-9.

å unngå tiden hvor dette skjer.⁴ I denne oppgaven er det ønskelig å se på konflikthåndtering begått av andre aktører enn bare statsledere og andre herskere. Dette fordi de nye rammeverkene innenfor forskning på konflikthåndtering har beveget seg bort fra å fokusere på monarker og lignende, til å se mer på institusjoner, handelsorganisasjoner og individuelle aktører som deltar i konflikthåndtering. Med alle de ovennevnte argumentene har vi nå etablert hvorfor denne oppgaven vil forholde seg til perioden 1300 til 1500.

Problemene knyttet til havari og skipsforlis har en stor geografisk utstrekning, det er derfor viktig for oss å begrense området vi undersøker til noe litt mindre. Området for avgrensningen jeg har satt, er til skipsforlis tilknyttet Skandinavia. En grunn til dette er at Europa var et lappeteppes av regelverk i tidsperioden jeg ønsker å se nærmere på.⁵ Ved å avgrense det ned til Skandinavia er det færre lover og regler å skulle forholde seg til. I tidsperioden valgt er det også et mindre antall med territorielle herskere i Skandinavia, dette skyldes mye fordi Kalmarunionen var rådende i store deler av perioden jeg undersøker.⁶ En annen grunn til denne avgrensningen er at primærkildene som blir anvendt i denne oppgaven omhandler skipsforlis som tok sted i Skandinavia. Videre kan vi finne at den tyske hansa hadde en stor tilstedeværelse i Skandinavia, dette er relevant fordi jeg har valgt å bruke dem som en aktør til å se nærmere på konflikthåndteringsmetoder og strategier.⁷

Avgrensningen til konflikthåndtering angående skipsforlis og vrakgods, kan begrunnes med følgende årsaker. Konflikthåndtering er et emnet som opplever økt oppmerksomhet som forskningsemne blant historikere, det er derfor jeg har valgt å hve meg på denne bølgen å selv skrive om noe som relaterer til dette.⁸ Konflikthåndtering er også av interesse i perioden 1300 til 1500 på grunn av den sterke posisjonen handelsmenn i byene hadde ovenfor monarker og lignende. Byene innenfor tidsperioden hadde en stor frihet i den forstand at borgerne der som regel ikke var underlagt forpliktelser overfor den territorielle herskeren. I Tyskland spesielt kan vi finne at byene her hadde en stor grad av frihet fra sine territorielle herskere. Denne graden av frihet kom som et resultat av hvor svak de territorielle herskerne var i Tyskland på den tiden.⁹ Svake herskere førte også til at evnen deres til å sette føringer for hvordan konflikthåndtering skulle foregå også var redusert. Dermed kan vi se på

⁴ Glete, 2001, s. 1.

⁵ Cordes, Oxford University Comparative Law Forum, 2003.

⁶ Heum, mfl, 2016, s. 136.

⁷ Burkhardt, 2010, s. 62.

⁸ Premodern Conflict Management, u.d.

⁹ Merriman, 2010, ss. 25, 29-30.

konflikthåndtering som et interessant emne å utforske ettersom det kan være uklart hvem som involverer seg i prosessen for å bedrive med det.

Når det gjelder avgrensningen til å forholde seg til skipsforlis og vrakgods kan vi finne argumenter for dette gjennom Niitemaa sin bok. Niitemaa skrev sin bok tilbake i 1955, det vil si at det er nesten 70 år siden noen belyste emnet strandrettigheter og problemene knyttet til dette i Skandinavia.¹⁰ Ettersom det har gått så lang tid siden emnet har blitt belyst vil denne oppgaven kunne komme med en ny innfallsvinkel innenfor forskning på maritim konflikthåndtering, gjennom å belyse skipsforlis, vrakgods og vrakloven i Skandinavia innenfor de nye perspektivene til konflikthåndtering.

1.1 Hovedproblemstilling og forskningsspørsmål

Nå som vi har klargjort noen av avgrensningene i denne oppgaven kan vi bevege oss over til problemstilling. Hovedproblemstillingen for denne oppgaven vil være: *Hvilke strategier og metoder for konflikthåndtering benyttet den tyske hansa seg ut av, i tilfeller med skipsforlis i Skandinavia imellom årene 1300 til 1500?*

For å finne svar på dette vil jeg også besvare noen underliggende forskningsspørsmål. Det første av disse er: *Hvilke forhold i Europa gjorde konflikthåndtering rundt skipsforlis komplisert?*

Videre vil jeg gå over til å besvare spørsmålet: *Hvilke særtrekk innenfor den tyske hansa gjorde forskjell på deres evne til å bedrive med konflikthåndtering?*

Etter dette har blitt besvart vil jeg søke innsyn i spørsmålet: *Hvilken innflytelse hadde kirken på hvilke strategier og metoder som var tilgjengelig om en var utsatt for skipsforlis?*

Til slutt ønsker jeg å besvare spørsmålet: *Hva slags strategier og metoder eksisterte i Europa og Skandinavia for å drive med konflikthåndtering?*

Innenfor hovedproblemstillingen er det noen begrunnelser som må bli klargjort. Valget med å begrense problemstillingen til tidsperioden, område, skipsforlis og konflikthåndtering har tidligere blitt etablert, men begrunnelsen for å ha valgt den tyske hansa har ikke det. Det å avgrense aktørene involvert til å kun sette søkelys på en enkelt én kommer ut ifra hvor stor denne aktøren var i Skandinavia. Den tyske hansa som tidligere har blitt nevnt, hadde stor tilstedeværelse i Skandinavia. Det er med bakgrunn i denne tilstedeværelsen at valget har falt på den tyske hansa som en høyt aktuell kandidat å følge innenfor temaet å bedrive med konflikthåndtering relatert til skipsforlis i Skandinavia. Den tyske hansa vil dermed ikke være

¹⁰ Niitemaa, 1955.

den eneste inkluderte aktøren i konflikthåndtering, men de andre aktørene vil variere fra sak til sak som blir gjennomgått.¹¹ Den tyske hansa vil være med på å gi oss et innblikk i hvordan konflikthåndtering som omhandlet skipsforlis foregikk i Skandinavia, og derfor er de sentrale i hovedproblemstillingen.

De underliggende forskningsspørsmålene krever også en begrunnelse for det utvalgte innholdet som blir oppsøkt. I det første forskningsspørsmålet vil vi søke etter en større forståelse av de forholdene som kunne ha innspill i å gjøre konflikthåndtering vanskeligere. Dette vil være med på å bedre gi oss evnen til å kunne besvare hovedproblemstillingen, da utfordringene knyttet til konflikthåndtering er av relevans for problemstillingen. Innenfor det andre forskningsspørsmålet vil vi kunne opparbeide oss kunnskap om særtrekkene innenfor den tyske hansa som utgjorde en forskjell på deres evne til å bedrive med konflikthåndtering. Den tyske hansa er den sentrale aktøren i hovedproblemstillingen og det vil derfor være givende å vite mer om dem. I det tredje forskningsspørsmålet vil vi få et innblikk i hvordan kristendommen hadde innspill på evnen til å bedrive med konflikthåndtering, men vi vil også orientere oss om deres syn på vrakloven og hvordan de mente saker knyttet til skipsforlis burde løses. Kirken sin betydning vil være relevant for å finne svar på hovedproblemstillingen fordi kirkemakten hadde innflytelse innenfor tidsperioden og Skandinavia.¹² Det siste forskningsspørsmålet vil hjelpe oss undersøke hva slags utvalg av metoder og strategier for konflikthåndtering som eksisterte i Skandinavia. Dette spørsmålet spiller direkte inn på hovedspørsmålet gjennom at vi anskaffer oss kunnskap om de forskjellige metodene og strategiene som ble brukt i det området vi undersøker.

1.2 Konflikthåndtering som forskningskonsept

Innenfor konflikthåndtering som forskningskonsept vil vi starte med å se nærmere på hva maritim konflikthåndtering egentlig er for noe i denne oppgaven. Maritim konflikthåndtering er de metodene en benytter seg av for å sette i gang en prosess for å bære frem til at maritime konflikter beveger seg mot et slutt punkt eller ikke oppstår i utgangspunktet. Én av metodene som en kan benytte seg av er konflikthåndhevelse. Maritim konflikthåndtering gjennom konflikthåndhevelse oppnår en ved å drive med maritim krigføring, piratvirksomhet og sjøblokader. Med andre ord inngår det i konflikthåndhevelse noen av de ikke fredelige metodene en kan benytte seg ut av for å prøve å komme frem til en løsning på en maritim konflikt. En annen metoden innenfor maritim konflikthåndtering er maritim konfliktløsning.

¹¹ Moseng, mfl, 2018, s. 319.

¹² Imsen, 2016, ss. 51, 177.

Maritim konfliktløsning går utpå at partene involvert i en konflikt knyttet til havet kommer til enighet gjennom enten å løse konflikten med å forhandle private avtaler mellom dem, føre sin sak foran en lokal domstol eller få sin sak ført frem for en sentralmakt sin domstol.¹³ Maritim konfliktløsning på sin side igjen omhandler evnen en eller flere parter har til å nå frem til et slutt punkt i sin maritime konflikt gjennom å inngå en avtale eller benytte seg ut av en form for rettslig prosess.

Den siste metoden innen maritim konflikthåndtering er konfliktunngåelse. Innenfor maritim konfliktunngåelse finner vi at et av målene er å forhindre at en konflikt eskalerer ut av kontroll og gjennom dette forårsake at en selv ikke blir inkludert i konflikten. Det er også et mål innenfor konfliktunngåelse at maritime konflikter skal forhindres fra å oppstå. En av virkemidlene vi finner under denne metoden som regionale herskere, organisasjoner og byer kunne benytte seg av var å etablere avtaler mellom seg. Dette fordi at partene gjennom å etablere avtaler kan etablere et grunnlag hvorav mulige konfliktområder blir klargjort i forkant av at de inntreffer. Innunder dette finner vi at denne delen kan overlape noe av det som vi finner innenfor konfliktløsning, hvor en del av det å bedrive med maritim konfliktløsning og konfliktunngåelse inneholder dette at avtaler blir inngått. Skillet vi må utpeke her er at innen maritim konfliktløsning er avtalene basert på å avslutte en oppstått maritimkonflikt, mens innen konfliktunngåelse så er avtalene inngått ment å forhindre maritime konflikter ifra å oppstå. Videre finner vi at en annen metode innenfor konfliktunngåelse er at de med råderett over et område etablerer og opprettholder lover og straff i sitt kontrollerte sjøområde. Lovgivning ville sette føringer som kunne forhindre at konflikter oppstod, samtidig kunne også strafferammer lede til avskrekking fra å bryte lovgivningen. Til slutt finner vi under konfliktunngåelse at forhandlinger ble brukt for å unngå at maritime konflikter skulle oppstå. Innenfor forhandlinger ser vi at konfliktunngåelse innebærer også en stor grad av diplomatikk mellom de forskjellige partene for å forhindre konflikter¹⁴

Angående konflikthåndtering kan vi finne at bruken av denne betegnelsen ikke er spesielt gammel. Dette kan vi se et eksempel på gjennom Frankot sin bok fra 2012. I hennes bok benytter hun seg ikke av denne betegnelsen, men boken i seg selv omhandler konflikthåndtering i Nord-Europa selv om betegnelsen ikke har blitt brukt.¹⁵ Vi kan også

¹³ Sicking, 2017, s. 3.

¹⁴ Sicking, 2017, s. 3.

¹⁵ Frankot, 2012.

finne i Frankot sin bok hennes argument for at tilbake i 2012 så hadde det hovedsakelig vært fokusert på lover og regler tilknyttet byene i Nord-Europa, uten at praktiseringen av disse hadde blitt undersøkt tidligere.¹⁶ Ut ifra dette kan vi tolke det på den måten at forskning innenfor konflikthåndtering var for 10 år siden preget av studier begått på skriftlige lover, men praktiseringen av disse i Nord-Europa hadde ikke fått noen oppmerksomhet.

Thomas Heebøll-Holm tar for seg konflikthåndtering gjennom å se på herskere, rettssystemer og straff som relaterer til piratvirksomhet i den engelske kanal. Heebøll-Holm sin bok fra 2013 nevner heller ikke betegnelsen konflikthåndtering, noe som videre gir støtte for den tidligere påstanden om at denne betegnelsen ikke var i bruk rundt dette tidspunktet. I boken hans finner vi at Heebøll-Holm benytter seg av fenomenet piratvirksomhet til å komme nærmere innpå konflikthåndtering. Han i likhet med Frankot ser også nærmere på praktiseringen av lover, men har en tilleggsdimensjon ved at han tar for seg straffeutfallet i de sakene han ser på.¹⁷ I konflikthåndtering kan vi tolke ut ifra Heebøll-Holm at det er mulig å se på emnet gjennom å fokusere på et maritimt problem som pirater.

Justyna Wubs-Mrozewicz har benyttet seg av den tyske hansa som en inngangsport til konflikthåndtering. Hennes oppfatning er at den tyske hansa kunne være en institusjon for konflikthåndtering og at praktiseringene til den tyske hansa er det som gir innsikt i hvordan konflikthåndtering kunne foregå innenfor et gitt område og tid.¹⁸ I konflikthåndtering kan vi oppfatte dette som en innfallsvinkel til å få videre innsikt. Gjennom å forholde seg til en aktør som er involvert i konflikthåndtering kan vi utarbeide kunnskap om praktiseringen av dette, samtidig som vi setter søkelys på hvordan den utvalgte aktøren tar og handler relatert til konflikter. Wubs-Mrozewicz har senere hevdet at når en ser på konflikthåndtering som forskningskonsept gjeldene for handelsbyene i perioden 1350 til 1570, så burde utgangspunktet være å se nærmere på de metodene innenfor konflikthåndtering som ble anvendt. Dette fordi vi da får evnen til å kunne analysere flere forskjellige nivåer av konflikter fra individuelle opp til stor skala konflikter, samtidig vil vi også kunne undersøke ulike problemer som har likhetstrekk eller er sammenkoblet innenfor konflikthåndterings mange nivåer. Wubs-Mrozewicz argumenterer for at konfliktløsning har fått mye oppmerksomhet av

¹⁶ Frankot, 2012, ss. 1-2.

¹⁷ Heebøll-Holm, 2013.

¹⁸ Wubs-Morzewicz, 2017.

historikere som undersøker lov, politikk og økonomi historie, men at konflikthåndtering som tematikk i sin helhet trenger mer fokus.¹⁹

Louis Sicking sin bruk av konflikthåndtering er å prøve å organisere det i ulike brakker. Disse brakkene har vi benyttet oss av i denne oppgaven for å skape et overblikk over hva som kan betegnes som innholdet til konflikthåndtering.²⁰ En strukturell organisering av hva som er innholdet til konflikthåndtering kan lede oss til å se på anvendelsen av de ulike delene over flere forskjellige eksempler. Videre vil dette kunne lede til dypere kunnskap og innsikt i konflikthåndtering ved å klargjøre hvordan de ulike delene har blitt brukt i forskjellige eksempler og perioder.

Den utvalgte tilnærmingen til konflikthåndtering som forskningskonsept vil i denne oppgaven være at vi kan benytte oss av en strukturell organisering av de ulike metodene innenfor konflikthåndtering som et verktøy til å få dypere innsikt i metoder og strategier som har blitt brukt i skipsforlis konflikter. På denne måten vil vi forholde oss til Wubs-Mrozewicz sin tilnærming til konflikthåndtering som forskningskonsept, men også anvende Sicking sin innholdsbeskrivelse av konflikthåndtering. Videre vil tilnærmingen inneholde en aktør som ankerpunkt, dette fordi vi kan få innblikk i hvordan de ulike strukturerte metodene innenfor konflikthåndtering ble anvendt av denne. Vi har også fokusert dette forskningskonseptet opp mot fenomenet skipsforlis, men har også med vrakloven tilknyttet til dette. Alt blir så videre bundet sammen med at vi i denne forskningen vil knytte fenomenet opp mot den aktuelle aktørens praktiseringer av konflikthåndtering for å danne oss kunnskap som kan gi svar på hovedproblemstillingen.

1.3 Metodevalg og kildekritikk

Nå som hovedproblemstilling og forskningsspørsmål er avklart kan vi se nærmere på metodevalg og kildekritikk tilknyttet det sentrale emnet konflikthåndtering. For denne masteroppgaven har valget falt på at forskningsmetoden vil være en narrativ litteraturstudie. I en litteraturstudie er det litteratur som omhandler et emne som blir undersøkt nærmere, derfor er det litteratur som vil oppta rollen som dataen en oppgave vil benytte seg ut av. I en narrativ litteraturstudie finner vi i motsetning til en systematisk litteraturstudie at vi forbeholder oss friheten til å kunne følge opp på tilknyttet litteratur til den litteraturen en undersøker. En narrativ litteraturstudie kan inneholde en søkende forfatter, hvorav muligheten til å utforske i

¹⁹ Wubs-Mrozewicz, 2018, ss. 89, 96, 100.

²⁰ Sicking, 2017.

større grad er til stede enn i en systematisk litteraturstudie. En systematisk litteraturstudie er omfattende da den krever at all litteratur relevant til det utvalgte forskningsemnet er redegjort for. Vi kan også se at systematiske litteraturstudier skal inneholde et smalt tema og må stille strenge krav til hvilken litteratur som faller innenfor emnet.²¹ Grunnen til at valget falt akkurat på litteraturstudie er at vi vil i denne oppgaven forholde oss til forskningslitteratur som er relevant for problemstillingen, dermed er forskningslitteratur dataen for denne oppgaven. Det har videre blitt valgt å benytte seg av narrativ litteraturstudie fordi det kan hevdes at det blir anvendt en annen innfallsvinkel i denne oppgaven, enn det tidligere forskningslitteratur innenfor konflikthåndtering har brukt. I oppgaven valgte jeg også å forholde oss til en narrativ litteraturstudie siden det vil bli bruk av primærkilder som tilsier at vi må følge opp på spredte handlingsforløp. Primærkilder vil også inngå som et datapunkt i denne oppgaven på samme måte som forskningslitteraturen. Primærkildene som blir benyttet i denne oppgaven er skrevet på nedertysk og eldre nederlandsk. For å overkomme denne utfordringen har jeg benyttet meg av mitt sosiale nettverk. Bidragsyterne til å få disse tekstene oversatt har kommet fra familie og nære venner som har språkene tysk og nederlandsk som morsmål.

Styrkene til litteraturstudie er som følger: Forskningslitteratur danner et grunnlag som forfatteren kan benytte seg av i sin egen forskning. Gjennom litteraturen kan en finne ulike teorier og perspektiver som kan bygges videre på. Ved å strukturere litteraturen kan den være til hjelp for å gi forfatteren oversikt over det emnet de undersøker. Mangfold av litteratur kan lede til at ny kunnskap kan bli utviklet, hvorav nye konklusjoner eller synspunkt kan trekkes frem. Den sammensatte samlingen av forskningslitteraturen er av større verdi for forfatteren enn å kun forholde seg til et sentralt datasett. I litteraturstudiet er det ingen behov for spørreskjema, deltagere eller intervjuobjekter. Litteraturen en forfatter undersøker kan allerede ha tatt for seg den datasamlingen som er nødvendig og derfor vil det ikke eksistere et videre behov for å gjenta denne prosessen.²²

Svakhetsider med litteraturstudie er som følger: Forskningslitteraturen er data som allerede er skapt, derfor er det ingen ny data som blir utviklet til formålet om å besvare problemstillingen. I litteraturstudier er det ikke alltid mulig for forfatteren å få etablert et unikt synspunkt innenfor et emne. En forfatter er også avhengig av de innfallsvinklene som blir presentert gjennom forskningslitteraturen. Litteraturstudier kan også bli offer for

²¹ Jesson, Matheson, Lacey, 2010, ss. 10-13.

²² Jesson, Matheson, Lacey, 2010, ss. 14-15.

subjektivitet gjennom valg av litteratur. Avgrensningen av litteratur kan føre til at en forfatter utelukkende forholder seg til litteratur som bekrefter deres meninger og argumenter, mens annen litteratur som motsier dette blir valgt bort.²³ I et forsøk på å motarbeide svakhetsstrekkene med litteraturstudie har jeg også valgt å under søke to eksempler av skipsforlis i Skandinavia. Eksempelene er hentet fra publikasjonene til *Der Hansische Geschichtsvereine E. V.* hvor deres formål er å være et samlingscenter for forskning på den tyske hansa. De publiserer også skriftlige kilder som relaterer til handelsmenn og byer innenfor den tyske hansa, slik som brev og proklamasjoner fra bystyrer tilbake i tiden. Ut ifra dem har jeg kunnet finne beviselige eksempler på konflikter som har oppstått i Skandinavia hvor den tyske hansa har vært involvert.²⁴ Eksempelene vil tilføre ny data som kan brukes i oppgaven, øke sjansen for et unikt synspunkt og redusere påvirkningen av forskningslitteraturens innfallsvinkler og subjektivitet i forhold til emnet.

Et punkt for kildekritikk som må påpekes er at historikers perspektiv på hvordan konflikthåndtering skjedde fra middelalderen frem til tidlig moderne tid er preget av det kildematerialet som er tilgjengelig. Det er ofte administrasjonsheter som blir tilegnet spesiell betydning i å ha evnen til å løse konflikter. Hele veien fra lokalt, regionalt og noen ganger internasjonalt får vi det inntrykket at ulike administrasjoner som var involverte i å oppnå løsning av konflikter blir tilegnet stor betydning for hvordan dette foregikk. Det vi ikke må glemme er at handelsmenn og andre som seilte på havet også hadde evnen til å løse konflikter seg imellom. Grunnen til at det har blitt gitt betydelig vekt på administrasjonenes rolle i konfliktløsning er fordi det er her historikere har kunnet finne kilder på hva som har forekommet. Når det gjelder private løsninger på problemer, ville dette ført til at det ikke var behov for å inngå kontakt med lokal administrasjon eller lovverk og derfor finner vi ikke spor etter de enighetene som ble oppnådd på dette nivået av konfliktløsning.²⁵ De utvalgte eksemplene på skipsforlis ble valgt fordi de ikke involverer lokale eller regionale rettssystemer, samtidig som de reflekterer innsyn i flere personer sine handlinger og ståsted.

1.4 Strukturering

Denne oppgaven vil være oppdelt i åtte kapitler og strekke seg over flere emner som relaterer seg til hovedproblemstillingen. Det første som vil bli undersøkt er tidligere og nåværende forskning rundt konflikthåndtering, skipsforlis og den tyske hansa. I denne delen vil vi se på

²³ Jesson, Matheson, Lacey, 2010, ss. 14-15.

²⁴ Der Hansische Geschichtsvereine, u.d.

²⁵ Sicking, 2017, ss. 8-9, 13-14.

hva slags forskningslitteratur som har blitt produsert og som samtidig er relevant for det emnet vi undersøker. I det neste kapitelet vil vi se nærmere på vrakloven, lover og regler tilknyttet skipsforlis og utviklingen av sjølover i Europa. Dette kapitelet av oppgaven vil hjelpe oss å se nærmere på forhold som kompliserte konflikthåndtering som omhandlet skipsforlis. Når vrakloven, lover og regler tilknyttet skipsforlis og utviklingen av sjølover i Europa har blitt belyst vil vi bevege oss over til å undersøke den tyske hansa nærmere. I denne delen av oppgaven ønsker vi å undersøke hvordan den tyske hansa var satt sammen og hvordan de er tilknyttet til Skandinavia. Vi vil også se nærmere på særtrekk ved den tyske hansa som kan være relevant for dens evne til å utføre konflikthåndtering. Videre i oppgaven vil vi se hvordan kirken har forsøkt å påvirke lovene rundt skipsforlis og havarier. Dette kapitelet av oppgaven vil se nærmere på kirkens involvering på vrakloven allerede fra korstogenes tid og opp gjennom årene. I kapitelet om metoder og strategier for konflikthåndtering i Europa, setter vi søkelys på maritim konflikthåndtering. I denne delen av oppgaven vil vi ta for oss konflikthåndtering og hvordan den har blitt benyttet ute i Europa. Mot slutten av oppgaven vil vi ta undersøke nærmere to eksempler på maritime konflikter som oppstod i Skandinavia. Gjennom eksemplene skal jeg undersøke nærmere hvordan den tyske hansa bedrev med konflikthåndtering i henhold til skipsforlis i Skandinavia. Eksemplene vil bistå oss til å klargjøre hvilke metoder og strategier den tyske hansa benyttet seg ut av innenfor konflikthåndtering som gjaldt skipsforlis og vrakloven. Helt til slutt i oppgaven vil vi konkludere rundt det som har blitt undersøkt i oppgaven og søke svar på problemstillingen.

1.5 Avklaring av ord og begreper

I denne delen vil det bli avklart ord og begreper som vil være til nytte for leseren, men det vil også tas forbehold om at noen av ordene og begrepene vil bli bredere utdypet senere i oppgaven. Det som følger vil være den nødvendige informasjonen som trengs for at leseren vil ha en inngående forståelse av hva som blir omtalt.

- *Vrakloven:* Dette begrepet omfavner alt som inngår i den gamle tradisjonen om strandrett eller strandrettigheter. Dette igjen innebærer den naturretten personer beboende i nærheten av strandkanten hadde til ulike materialer som skylte opp der.²⁶
- *Skipsforlis og havari:* Disse uttrykkene omtaler ulykker som har inntruffet på skip som er ute til havs. Forlis og havari finner vi blir brukt om hverandre, men forlis vil i de

²⁶ Olsen, mfl, 1972, ss. 289-290.

fleste tilfeller tilsi at hele skipet har gått tapt i havet. Havari på sin side kan tilsi at et skip eller dens last har blitt utsatt for alvorlig skade.²⁷

- *Maritime konflikter:* Maritime konflikter skal ikke tolkes i denne oppgaven som konflikter som utarter seg i sin helhet ute på havet. Den tilsiktede betydningen i denne oppgaven er at konflikten sitt opphav er av en maritim dimensjon, men at selve konflikten ikke trenger å bli løst på det samme stedet som den inntraff. Dette vil være slik fordi handelsmenn i den tidsperioden vi undersøker, ikke er tilstedeværende på skipene sine i like stor grad som i tidligere tider. Dermed kan handelsmenn være involverte i maritime konflikter uten å være på havet selv.²⁸
- *Gudsfreden:* Dette begrepet sikter til påbud nedlagt av kirken for når mennesker skulle overholde freden. Freden kunne tilsikte helligdager og fastetider, men i denne oppgaven tilsikter det seg en annen betydning.²⁹ For denne oppgaven vil gudsfreden referere til et påbud fra kirken om å ikke bryte med kirken sine føringer relatert til maritime saker.
- *Den tyske ordenen:* Denne betegnelsen kommer til å bli anvendt i denne oppgaven tilsiktet den tyske ridderordenen som var aktiv i områdene rundt Livland og Estland, men som også hadde innflytelse andre plasser i Skandinavia og Øst-Europa.³⁰ Den tyske ordenen vil vi se representert i denne oppgaven og en avklaring av hva som er tilsiktet med denne betegnelsen er nødvendig så den ikke forveksles med den tyske hansa.
- *Den hellige stol:* Dette er en betegnelse på Vatikanstaten og paveembetet. I denne oppgaven er den tilsiktet å omhandle de statsinstansene innenfor paven sin kontroll.³¹

²⁷ Rabbevåg, Hovde, SNL, 2020.

²⁸ Frankot, 2012, ss. 8-9.

²⁹ Gudsfred, SNL, 2019.

³⁰ Tyske orden, SNL, 2021.

³¹ Den hellige stol, SNL, 2019.

2.0 Nåværende og tidligere forskning

Før vi går videre vil det i denne delen bli belyst noe av den tidligere forskningen som har blitt gjort som relaterer seg til det arbeidet vi vil gjøre i denne oppgaven. Denne delen vil også være med på å kartlegge forskning som har blitt gjort, men ikke nødvendigvis har blitt videre benyttet i andre deler av denne oppgaven. Noe av den forskningen vi kommer til berøre nedenfor har vi allerede vært litt innom, men en mer utfyllende forklaring vil følge her.

2.1 Vraklov og Skipsforlis

Innenfor temaet skipsforlis og vrakloven finner vi først boken til Niitemaa fra 1955. I denne boken forklarer Niitemaa hvordan eldre tradisjoner rundt strandrettigheter har eksistert i Europa og i Skandinavia. Niitemaa berører på strandrettighetens utvikling frem mot 1500-tallet og belyser mange av de problemene som var tilknyttet strandrettighetene i konferanse med den utviklingen som lover og regler gjennomgikk.³² Niitemaa sine perspektiver er sentrale for denne oppgaven siden det er gjennom han at vi får belyst hvordan vrakloven står utenfor maritime lovverk. Vrakloven i seg selv var ikke en del av regulert lovgivning, men utviklet seg ut ifra tradisjoner av eldre opphav. Problemene dette kunne forårsake vil være et nøkkelpunkt å se nærmere på når vi videre søker svar på hovedproblemstillingen. Vrakloven i Skandinavia er også et område som trenger en nærmere belysning siden forskning relatert til dette ikke har blitt utført på en god stund.

Daphne Penna tar for seg i sin artikkel «Finders Keepers, Losers Weepers? Byzantine Shipwreck and Salvage in the Eleventh and Twelfth Centuries» hvordan vrakloven presenterte seg i Middelhavet. Penna ser nærmere på hvordan handelsmenn, bystater og keisere av bysantinerne forholdt seg til reguleringer av vrakloven og konflikter mellom hverandre.³³ Ved å benytte oss av artikkelen til Penna kan vi i denne oppgaven, kort etablere litt om den tidlige historikken til vrakloven mens vi samtidig kan se hvordan de aktørene i Middelhavet prøvde å håndtere problematikken. Denne artikkelen er av en mye nyere dato enn Niitemaa sin bok, men artikkelen forholder seg til et annet område enn det jeg ønsker å undersøke i dybden.

Relatert til skipsforlis og konflikthåndtering finner vi boken til Frankot. Som tidligere nevnt så benytter ikke hun seg av betegnelsen konflikthåndtering, men det er likevel en sentral komponent i hennes bok fra 2012. Frankot ser vi gjennom sitt arbeid i *'Of Laws of Ships and*

³² Niitemaa, 1955.

³³ Penna, 2020.

Shipmen': Medieval Maritime Law and its Practice in Urban Northern Europe belyser aspekter ved konflikthåndtering som relaterer til Nord-Europa. Frankot tar i sin forskning og setter opp imot hverandre etablerte lover og hvordan de ble praktisert i byer i Nord-Europa. Videre har hun også et fokus på konflikter som relaterer seg til skipsforlis, havari og lignende.³⁴ Frankot har også tidligere i et upublisert papir, sett på kirken sin innflytelse på vrakloven.³⁵ Innsikt i Frankot sitt arbeid vil gi oss en forståelse av konflikthåndtering omhandlende skipsforlis i Nord-Europa som vi kan benytte oss av i oppgaven, men som vi skal se på vil vi forholde oss til en enkelt aktør istedenfor bylover og lignende.

2.2 Konflikthåndtering

I forhold til forskning på konflikthåndtering uten å benytte seg av betegnelsen finner vi også en bidragsyter gjennom Heebøll-Holm i 2013. Heebøll-Holm omtaler aspekter ved konflikthåndtering som relaterer seg til piratvirksomhet i den engelske kanal. Videre i hans bok *Ports, Piracy and Maritime War* kan vi finne fremhevede eksempler på hvordan straffeforfølgelse og utmåling av straff ble utført av de lokale rettsinstansene i England og Frankrike. Forskningen hans virker å ikke inneholde begrepet konflikthåndtering, men metoden konfliktløsning blir benyttet.³⁶ Dette viser oss at deler av konflikthåndtering var i søkelyset tilbake i 2013. Boken til Heebøll-Holm forteller oss noe om konflikthåndtering som fant sted utenfor Skandinavia, men enda viktigere har den vært med å påvirke det utgangspunktet vi har tatt for konflikthåndtering som forskningskonsept.

I 2016 ble på nytt piratvirksomhet knyttet opp mot konflikthåndtering i artikkelen til Penna. Artikkelen «Piracy and reprisal in Byzantine waters: resolving a maritime conflict between Byzantines and Genoese at the end of the twelfth century» tar for seg hvordan konflikthåndtering mellom keiseren av bysantinerne og bystaten Genova ble gjennomført. Konflikthåndteringen i denne artikkelen omhandler konflikter knyttet til piratvirksomhet som har gått på bekostning av den bysantinske keiseren.³⁷ Vi kan tolke denne artikkelen som et annet utgangspunkt for å forske på konflikthåndtering, men vil falle utenfor denne oppgavens avgrensede område. Videre har det skjedd en utvikling mellom 2013 og 2016, fra at Heebøll-Holm beveget seg innom konflikthåndtering i 2013 og i 2016 når Penna sin artikkel inngår i en bok for å belyse konflikthåndtering.

³⁴ Frankot, 2012.

³⁵ Frankot, 2005.

³⁶ Heebøll-Holm, 2013.

³⁷ Penna, 2017.

Et senere syn på plyndrevirksomhet satt opp mot konflikthåndtering kan vi finne gjennom Heebøll-Holm sin artikkel «Law, order and plunder at sea: a comparison of England and France in the fourteenth century» fra 2017. I denne artikkelen søker Heebøll-Holm å undersøke de øvrige styringsmaktene som utviklet rettsprosesser for å ta hånd om konflikthåndtering i England og Frankrike.³⁸ Heebøll-Holm sin artikkel kan tolkes å gi oss en innføring i hvordan konflikthåndtering innenfor enkelte land også har sin egen utvikling. Artikkelen kan vi se på som et eksempel på hvordan utviklingen av konflikthåndtering som forskningsemne får forskere til å oppdatere tidligere forskning de har gjort, men denne gangen kan de anvende konflikthåndtering og innholdet i det begrepet.

Vi kan bevege oss videre å hevde at Louis Sicking tar og presenterer oss for emnet konflikthåndtering gjennom sitt arbeid i «Introduction: maritime conflict management, diplomacy and international law, 1100–1800» ifra 2017. Igjennom denne artikkelen får vi en innføring på konflikthåndtering og de metodene som den består av.³⁹ Dette arbeidet har ført til at vi videre i denne oppgaven kan benytte oss av hans innsikter når vi selv skal se nærmere på konflikthåndtering. Jeg har også basert struktureringen av konflikthåndtering på arbeidet Sicking har utført i sin artikkel. Denne strukturen vil jeg også benytte meg ut av senere i oppgaven, da spesielt i deler som tar for seg konflikthåndtering i praksis. Sicking sitt arbeid viser oss at innholdet i konflikthåndtering har vært og er åpen for tolkning, dermed vil Sicking i 2017 argumentere for hva som inngår i emnet.

Videre kan vi finne at Alain Wijffels også er en bidragsyter til å få en større forståelse innenfor konflikthåndtering i 2017. Blant flere andre utgivelser finner vi at i Wijffels artikkel «Introduction: Commercial quarrels - and how (not) to handle them» hvordan en innenfor konflikthåndtering må ha evnen til å være fleksibel i å anvende flere forskjellige metoder for konflikthåndtering om en skulle klare å løse konflikter.⁴⁰ Utvalget av metoder for konflikthåndtering er direkte relevant for min hovedproblemstilling, samtidig så er fleksibilitet innenfor konflikthåndtering noe som er nødvendig å undersøke videre. Wijffels sine betraktninger vil også være en bidragsyter når vi senere tar for oss konflikthåndtering i oppgaven.

Flávio Miranda søker også en oppklaring av konflikthåndtering når han i sin artikkel «Conflict management in western Europe: the case of the Portuguese merchants in England,

³⁸ Heebøll-Holm, 2017.

³⁹ Sicking, 2017.

⁴⁰ Wijffels, 2017.

Flanders and Normandy, 1250-1500» fra 2017, diskuterer om det eksisterte en kobling mellom byers evne til å bedrive effektiv konflikthåndtering og handelsmennene sitt valg av handelsplass. Miranda finner i sin artikkel ut at det kan ikke hevdes å være en kobling mellom hvor handelsmenn oppsøkte handel og hvor effektiv de ulike byene i Europa var til å håndtere konflikter. Miranda benytter sin artikkel til å utfordre tidligere antagelser om handel og rettssystemene som eksisterte i Europa. Han søker også å benytte seg av praktiseringen av konflikthåndtering for å finne svar på sin problemstilling i artikkelen.⁴¹ Konflikthåndtering sett gjennom handelsmønstre kombinert med effektiviteten av konflikthåndteringen til rettsapparater er et eksempel på hvordan emnene innenfor konflikthåndtering kan variere når den i senere tid har utviklet seg.

Ian Peter Grohse viser oss i sin bok *Frontiers for peace in the medieval North : the Norwegian-Scottish frontier, c. 1260-1470* et eksempel på hvordan konflikthåndtering mellom Skottland og Norge ble utført. Innenfor sitt arbeid belyser Grohse flere aspekter rundt forholdet mellom den skotske og den norske kronen i årene før og etter at de hadde inngått i fredsavtale med hverandre.⁴² Innenfor det samme året som boken til Grohse kom ut, gav han også lignende perspektiver som vi finner i hans bok uttrykt i artikkelen «Between royal orbits: jurisdiction in the Northern British Isles ca 1100–1360».⁴³ Igjennom Grohse sitt arbeid kan vi få et nærmere innblikk i diplomati mellom herskere fra Skottland og Norge. Grohse sin forskning vil også være inkludert i oppgaven når vi ser nærmere på metodene for konflikthåndtering i Europa. I 2017 kan det hevdes at Grohse bidrar til at konflikthåndtering ikke utvikler seg til å oppta gamle perspektiver på historie. Gamle perspektiver på diplomatikk og krig mellom territoriale herskere burde derfor avsettes imot at en tar et fornyet blikk på dette gjennom konflikthåndtering.

Innenfor den samme tematikken om diplomati bundet opp til konflikthåndtering kan vi finne artikkelen til Jurrian Wink og Louis Sicking. I artikkelen «Reprisal and diplomacy: conflict resolution within the context of Anglo–Dutch commercial relations c1300–c1415» settes det søkelys på hvordan handelsmenn oppsøkte gjengjeldelse som metode for å gjøre opp for skader de hadde blitt påført. Knyttet til konflikthåndtering utpekes gjengjeldelse som en metode som ble benyttet for å fremme diplomatiske formål.⁴⁴ Wink og Sicking har en annerledes innfallsvinkel når de videre kobler opp diplomati til konflikthåndtering, enn den de

⁴¹ Miranda, 2017.

⁴² Grohse, 2017b.

⁴³ Grohse, 2017a.

⁴⁴ Sicking, Wink, 2017.

andre har tatt. Vi ser at det kan være mulig å forholde seg til diplomatikk gjennom å belyse et fenomen som inngår i konflikthåndhevelse. Kombinasjonen av aspekter som blir håndtert i artikkelen leder oss også til å se at dette er en del av utviklingen til konflikthåndtering mot å inneholde mange unike variasjoner av innfallsvinkler og oppkoblingspunkter.

Tilknyttet forskning på konflikthåndtering finner vi Sicking og Alain Wijffels sin artikkel. I artikkelen «Flotsam and Jetsam in the Historiography of Maritime Trade and Conflict» kan vi finne uttrykk på forfatterens synspunkter relatert til forskning på konflikthåndtering.

Igjennom dette arbeidet kan vi også se knutepunkter mellom konflikthåndtering og maritim handel. I dette nyere arbeidet fra 2020 kan vi få innblikk i hvordan historikere har undersøkt konflikthåndtering tidligere og hvordan dette har utviklet seg etter hvert. Denne artikkelen kan gi oss en oversikt over den utviklingen konflikthåndtering som forskningsemne har gjennomgått. Uttrykt i denne artikkelen ser vi hvordan forfatterne sikter til perspektivs endringer innenfor tematikken som utvider forskningsområdet, men også at de fremdeles kan finne eldre perspektiver på konflikthåndtering som blir benyttet i dag.⁴⁵

Innenfor nåværende og pågående forskning kan vi finne forsøk på dette innenfor NWO Vidi prosjektet: *Managing multi-level conflicts in commercial cities in Northern Europe (c. 1350-1570)*. Dette prosjektet har valgt å se nærmere på konflikthåndtering som relaterer seg til handelsbyer i Nord-Europa i perioden 1350 til 1570. Prosjektet har som mål å gi oss en forståelse av hvordan konflikthåndtering ble gjennomført i den førmoderne tiden i Europa. Prosjektet føres frem av et team bestående av engasjerte personer som er ledet av associate professor Justyna Wubs-Mrozewicz.⁴⁶

2.3 Den tyske hansa

Når det gjelder den tyske hansa kan vi finne at forskere har gjort omfattende arbeid i forhold til den. Mye av litteraturen tilknyttet den tyske hansa faller utenfor min hovedproblemstilling og er derfor ikke nevnt, samtidig så er det relativt få utgivelser angående den tyske hansa som er skrevet på engelsk. Noe av det første vi kan se på er artikkelen til Mike Burkhardt fra 2010. I «The German Hanse and Bergen – new perspectives on an old subject» ser vi at Burkhardt gir et overblikk i hva den tyske hansa bestod av, men også hvorfor kontoret deres i Bergen hadde en viktig rolle.⁴⁷ Den tyske hansa er et stort forskningsområde og kan også bli oppdelt i mindre deler slik at en får et mer tilspisset forskningsområde. Burkhardt har i sin artikkel

⁴⁵ Sicking, Wijffels, 2020.

⁴⁶ Premodern Conflict Management, u.d.

⁴⁷ Burkhardt, 2010.

valgt å koble den tyske hansa opp mot Norge noe som gjør hans artikkel relevant for vår problemstilling. Noen av de innsiktene han presenterer kan vi benytte oss ut av i denne oppgaven for å undersøke den tyske hansa sin tilstedeværelse i Skandinavia.

Wubs-Morzewicz er også en sentral person å ta for seg når vi skal se på forskning gjort rundt den tyske hansa. Grunnlaget for å kunne hevde at Wubs-Morzewicz står sentralt kommer ut ifra den rekken med litteratur hun har utgitt som omhandler nettopp den tyske hansa. Som redaktør og medforfatter finner vi Wubs-Morzewicz sine bidrag i boken *The Hanse in Medieval and Early Modern Europe*.⁴⁸ I denne boken kan vi finne en samling av forskjellig litteratur fra ulike forfattere som alle tar for seg den tyske hansa på hver sin måte. Wubs-Morzewicz er først ute og skriver i *The Hanse in Medieval and Early Modern Europe* hennes tolkninger av hva som definerte den tyske hansa. Wubs-Morzewicz er også innom den tyske hansa i Norge når hun skriver om den tyske hansa sin tilstedeværelse i Bergen og perspektiver rundt dette i «Hansards and the `Other`. Perceptions and Strategies in Late Medieval Bergen». Videre er også Wubs-Mrozewicz bidragsyteren til at epilogen i boken omhandler den tyske hansa. Epilogen «Game Theory: and the Hanse: An Epilogue» viser oss hvordan hele boken fra 2013 inneholder den tyske hansa fra start til slutt.⁴⁹ Innsikt i den tyske hansa kommer også Wubs-Mrozewicz med gjennom artikkelen «The late medieval and early modern Hanse as an institution of conflict management». Her ser hun på den tyske hansa sin evne til å bedrive med konflikthåndtering, men hun fremhever også noen av de særtrekkene ved den tyske hansa i henhold til konflikthåndtering.⁵⁰ Wubs-Mrozewicz er en forfatter som vil være viktig å benytte seg av når vi skal undersøke aspekter i denne oppgaven som omhandler den tyske hansa. Litteraturen til Wubs-Mrozewicz vil bli brukt i denne oppgaven til å få en oversikt over hva den tyske hansa var for noe, men hennes litteratur vil også bli anvendt når vi skal se på den tyske hansa i sammenheng med konflikthåndtering.

Tilbake til boken *The Hanse in Medieval and Early Modern Europe* finner vi innslag fra mange forskjellige forfattere. Carsten Jahnke som skriver om den tyske hansa byen Lübeck og litt rundt den tyske hansa sin handel.⁵¹ Stuart Jenks tar for seg perspektiver knyttet til utviklingen av den europeiske økonomien i «The London Steelyard's Certifications of Membership 1463-1474, and the European Distribution Revolution».⁵² Jenks er også en

⁴⁸ Jenks, Wubs-Mrozewicz, 2013.

⁴⁹ Wubs-Mrozewicz, 2013.

⁵⁰ Wubs-Mrozewicz, 2017.

⁵¹ Jahnke, 2013.

⁵² Jenks, 2013b.

bidragsyter til litteratur nærmere tilknyttet den tyske hansa. «I Small is Beautiful: Why Small Hanseatic Firms Survived in the Late Middle Ages».⁵³ Andre bidragsytere vi finner som gir innsikt på den tyske hansa i denne boken er: Frankot som skriver «Der ehrbaren Hanse-Städte See-Recht: Diversity and Unity in Hanseatic Maritime Law».⁵⁴ Sofia Gustafsson igjennom «Sale of Goods around the Baltic Sea in the Middle Ages».⁵⁵ James M. Murray i «That Well-Founded Error: Bruges as Hansestadt».⁵⁶ Burkhardt er også til stede med sitt bidrag «Business as Usual? A Critical Investigation on the Hanseatic Pound Toll Lists».⁵⁷ Helt til slutt finner vi «Mobility and Business Enterprise in the Hanseatic World: Trade Networks and Entrepreneurial Techniques (Sixteenth and Seventeenth Centuries)» av Marie-Louise Pelus-Kaplan.⁵⁸ Bidragsyterne viser oss hvilket omfang av emner som eksisterer angående den tyske hansa, samtidig som boken tilhører minoriteten av forskningslitteratur som er skrevet på engelsk. Forskning på dette emnet er derfor så utspredd at vi må se nøye på litteraturen vi ønsker å bruke. Til slutt kan vi se at forskning på andre organisasjoner som kan knyttes opp mot konflikthåndtering også har funnet sted. Andrea Caracausi tar for seg lærlingskontrakter i møte med ulike rettssystemer i artikkelen «A reassessment of the role of guild courts in disputes over apprenticeship contracts: a case study from early modern Italy».⁵⁹

Det vi kan trekke ut ifra den tidligere forskningen som relaterer til vår tematikk og hovedproblemstilling er at det er en tydelig utvikling som har funnet sted i de senere årene. Det første vi kan se er at betegnelsen konflikthåndtering ikke var benyttet for 10 år siden, her har det da skjedd en tydelig utvikling hvor vi i dag kan finne litteratur som omfavner denne betegnelsen. Utvalget av innfallsvinkler som har blitt brukt har også økt i takt med at konflikthåndtering har mottatt mer oppmerksomhet i de senere årene. Forskning på konflikthåndtering som benytter seg av ulike innfallsvinkler og kontekster bidrar også til å skape et mer komplett bilde av de mange bitene som befinner seg innenfor emnet. Den helhetlige forskningen av konflikthåndtering styrkes gjennom at flere forskere bruker sin egen tilnærming når de undersøker tematikk som kan inneholde konflikthåndtering. Konflikthåndtering som forskningsobjekt virker også ikke til å ha falt av enda, siden det fremdeles finnes aktive prosjekter som søker etter enda mer innsikt i emnet.

⁵³ Jenks, 2013a.

⁵⁴ Frankot, 2013.

⁵⁵ Gustafsson, 2013.

⁵⁶ Murray, 2013.

⁵⁷ Burkhardt, 2013.

⁵⁸ Pelus-Kaplan, 2013.

⁵⁹ Caracausi, 2017.

3.0 Vrakloven og utviklingen av sjølover i Europa

I dette kapitlet ønsker jeg å se nærmere på vrakloven, lover som var tilknyttet skipsforlis og litt om den utviklingen av sjølover som tok sted i Europa. Kunnskap om vrakloven og lover som er tilknyttet til skipsforlis vil hjelpe oss senere når vi skal se hvordan disse kan ha hatt påvirkning på den tyske hansa sine strategier og metoder for å drive med konflikthåndtering. Videre vil en innsikt i vrakloven, lover tilknyttet skipsforlis og utviklingen av sjølover i Europa, gi oss et inntrykk av faktorer som kan ha komplisert konflikthåndtering.

3.1 Eldre tradisjoner vedvarer

Når vi setter ut for å undersøke hvordan skipsforlis og havari ble håndtert, kan det være gunstig å starte med loven det er snakk om. Det er en høy sannsynlighet for at de fleste har hørt om det mest sentrale konfliktelementet jeg vil ta å undersøke i denne oppgaven, men en er bare ikke helt klar over at det kan knyttes til havari og forlis.

Ordtak som «finneren er vinneren» eller kanskje mest kjent gjennom det engelske språket som «finders keepers» er en slags etterlevning av loven jeg skal se på. Begge ordtakene forklarer en slags opplagt rettighet til eierskap over gjenstander og annet en kanskje kunne komme over, vasket opp på land eller flytende i havet. I mange tilfeller er etableringen av lovverk tilknyttet skipsforlis og havari et forsøk på å forandre hvem som egentlig skal ha eierskap over varer og andre verdier som har skylt i land. Lover som omhandler skipsforlis kan også tolkes som en motkraft til vrakloven.⁶⁰ Vrakloven i seg selv er en gammel tradisjon som vi kan se vedvarer i en lang periode. De gamle skikkene rundt det å kunne ta seg til rette over last, eiendeler og annet som har vasket opp på land virker også å overleve lenge etter at herskere og andre har prøvd å få den til å forsvinne gjennom etablering og praktisering av lover og regler gjeldende for vrakgods. Vrakgods inkluderte da alt fra et skip sin last, men også selve skipet enten i deler eller helt. Dette kan en finne flere eksempler på, slik som at det gjennom gammel germansk rett var lov til å tilegne seg det som har vasket opp på stranden og dele det seg imellom. Et annet eksempel finner vi også fra Skandinavia, hvor det i Norge var på grunnlag ifra Gulatingsloven lov til å ta over eiendeler som har skylt opp på land.⁶¹

I Nord-Europa har det lenge eksistert en tradisjon hvor den som finner last, verdier og annet vasket opp på land, blir den som rettmessig har eierskap over disse tingene. «Finneren er vinneren» eller «finders keepers» ble i disse eldre tider anerkjent, ikke bare for eventuelle

⁶⁰ Niitemaa, 1955, ss. 14-17.

⁶¹ Nitemaa, 1955, ss. 14-16.

varer og gods, men hadde også betydning for det maritime dyrelivet som hvaler og lignende dyr. I likhet med dyr fra havet var mennesker som berget seg til land også underlagt denne retten. Mennesker kunne bli tatt som slaver og dermed ble de om til en ny eiendom til de som først fant menneskene, det samme gjaldt for last og annet som hadde skylt i land fra havet. Mennesker hadde ingen beskyttende rettigheter og da spesielt mennesker som var fremmede stod i fare for å bli tatt i fangenskap av de som fant dem etter et skipsforlis. For Norge kan dette sees som spesielt fremtredende gjennom Gulatingsloven som stammer fra 1000-tallet, hvor det kommer frem at varer og annet som har skylt i land tilhører dem eller de som finner slikt langs stranden.⁶² I løpet av middelalderen og videre skulle denne tradisjonen bli satt på prøve, spesielt når nye regler og lover ble utviklet for å sikre interessen til konger, adelsmenn og handelsmenn.

Den bysantinske keiseren Justinian begynte rundt 500-tallet arbeidet med å organisere og implementere romersk lov over i sitt rike. Bysantinerne så på seg selv som romere og derfor finner vi både i kildematerialet hvor de referer til ulike lover som romerske, men også at forskere fremdeles driver denne anerkjennelsen videre gjennom å omtale lover som kom ut ifra det bysantinske riket som romerske lover. Keiser Justinian sitt arbeid å innføre romersk lov inneholdt fire deler som var: Codex, Digest, Institusjoner og Noveller. Ut av disse fire er det Codex, Digest og Noveller som forteller oss noe om hvordan de prøvde å motarbeide vrakloven og de negative konsekvensene av den. I Codex finner vi keiserens grunnleggende prinsipper som har blitt nedfelt som et utgangspunkt for lov og orden. Digest var en del av lovverket som stammet tilbake til romerske jurister tilbake på 100-200 tallet. Til slutt er det Noveller som var skriftlige verk som kunne bli utropt som gjeldende lover eller føringer for hvordan ulike hendelser skulle håndteres. Alle de tre overnevnte delene ble ikke alene ferdig utviklet av keiser Justinian, men over tid ble det arbeidet med og iverksatt for å stadig jobbe imot problemer knyttet til skipsforlis, havari og annet relatert til dette som å kaste last over bord for å berge skipet. Det ble også nedskrevet hva som skulle være straffen for de som valgte å trosse reglene rundt eierskap av vrakgods i det bysantinske regelverket. I keiserens øyne var det ikke rett at skattekammeret eller andre skulle beslaglegge og ta eierskap over vrakgods fordi det ville være å utnytte mennesker som har havnet i en ulykke og dette skulle en ikke berike seg på. Dette kommer frem i Codex delen av Justinians lovverk, hvor keiserlige proklamasjoner kommer til uttrykk. Straffen for de som stjal fra de havarete var slik at de måtte da betale tilbake verdien av det de hadde stjålet hele fire ganger, men de

⁶² Niitemaa, 1955, ss. 14-17.

hadde også en tidsramme på ett år til å gjøre dette. Videre skulle personer gjemme eller forhindre at de som hadde havarert eller forlist ikke fikk hjelp, skulle disse menneskene dømmes til å bøte med livet. Denne straffen kommer ut ifra *lex Cornelia*, hvorav strafferammene viser at personer kunne dømmes til døden med mindre de var av høyere status i samfunnet. Straffen sluttet heller ikke der, de som ble funnet skyldig måtte også betale bot til keiserdømmet for deres overtredelse av loven. Det kan derfor sies at de som stjal fra et skipsforlis eller havari ikke bare fikk straff som relaterte til oppreisning av verdiene tatt, men lovbrøtterne ble også straffet av keiserdømmet gjennom at de ble sett på som kriminelle og måtte betale godtgjøring til keiserdømmet også.⁶³ Gjennom det bysantinske lovverket finner vi at problemer knyttet til vrakloven er vedvarende i en lang periode av tid, samtidig som vi ser at selv om de bysantinske lovene var under utvikling så støttet de stadig på de samme problemene knyttet til vrakloven og klarte aldri å hankses med de permanent.

Lengre nord i Europa kan vi finne at det i begynnelsen var kongene av Frankerriket som startet å forandre på hvem som hadde retten til eierskap over objekter som vasket i land. Imellom 481 til 511 prøvde herskeren av Frankrike å oppnå dette gjennom å forandre på landeierskapsrettighetene. Dette ble oppnådd ved å hevde at alt land som ikke var privat eid tilhørte kongen, dermed ville også alt som skylte opp på de strekkene med land som lå langs havet også tilhøre kongen. Denne utviklingen i Frankerriket og andre land i Europa forandret situasjonen slik at retten til vrakgods som har drevet i land gikk fra å tilhøre hvem som helst til å bli et kongelig privilegium og kun tilhøre den øvrige maktposisjonen. Denne utviklingen hadde sin begynnelse på 1000-tallet i Danmark og England, men spredte seg sakte ut over resten av Nord-Europa.⁶⁴ Videre var ikke denne utviklingen bare tilknyttet konger og andre lignende ledere, men kunne også bli gitt videre til lavere adel og andre institusjoner som lokale kirker. Samtidig som denne utviklingen skjer i Europa, hadde det for handelsmennene blitt tryggere å seile rundt i Europa. De var ikke lengre i fare for å bli tatt som fanger og så senere gjort til slaver, dette fordi mennesker ble senere beskyttet fra å ende opp i slaveri under den kongelige beskyttelsen gitt fremmede handelsmenn som seilte langs kysten. Igjen eksisterte det jo et naturlig faremoment knyttet til det å seile på havet i middelalderen. En sjømann kunne like fort dø hvis skipet forliste og dermed var det kun en lettere bekymring som ble fjernet gjennom at en ikke ble tvunget inn i slaveri hvis en klarte å overleve forliset.

⁶³ *Lex Cornelia*: Penna definerer straffelover innenfor *lex Cornelia* som relaterer til mordere og forgiftingsmord, at de i tiden hun undersøker som oftest endte med en dødsstraff med unntak for de menneskene som var av høyere status. Penna, 2020, ss. 43-48, 50-55.

⁶⁴ Niitemaa, 1955, ss. 14-17, 29.

Det var dermed slik at for handelsmennene hadde det ingen stor betydning om hvem som tok over eierskapet av varene deres om et skip skulle forlise. Om det var en konge, lokal stormann, kirkeinstusjon eller de lokale beboerne som tok eierskap over varer og verdier spilte ingen rolle for handelsmennene, siden de selv bare mistet sin rett til eierskap. Det var kun et fåtall av plasser hvor handelsmennene beholdte retten til sine varer om de skulle drive i land, en av de mest naturlige plassene var hjemhavnen deres og de andre plassene var havner hvor de hadde blitt bevilget retten til vrakgods som tilhørte dem i utgangspunktet. Dermed jobbet handelsmenn med å få etablert at varer fremdeles skulle tilhøre dem selv etter et skipsforlis eller andre årsaker som kunne føre til at lasten gikk tapt og kanskje havnet opp på en strandkant ute i Europa. Et tydelig tegn på dette kommer gjennom at vi ofte finner dokumenter i perioden 1200 til 1300 hvor enten paven, eller en pavelig utsending skriver brev til en gruppe mennesker som enten søker eller vil motta kirkens doktriner som relaterer til skipsforlis og havari.⁶⁵

3.2 Tradisjonsvandring og sjølov utvikling i Skandinavia

I middelalderen oppstod det nye maritime reguleringer og regelverk som skulle fremme maritim handel, sikre suverenitet over et havområde og lignende i Europa. Denne utviklingen skjedde etter hvert som også det å bedrive maritim handel i samme periode forandret seg. Dette kan sees gjennom at det ble gjort nyutvikling innen skipskonstruksjon, men også i hvordan handelsmenn fikk evnen til å slippe å være med lasten sin for å sikre sine investeringer. Lokale tradisjoner og skikker innen maritim handel oppstod og videre ble de i noen tilfeller delvis eller fullt ut anerkjent som de gjeldene reglene for et territorium, men samtidig ble det gjennomført arbeid for å få på plass maritime regelverk som hadde sitt opphav fra de ulike territorielle herskerne rundt om Europa. Dette finner vi eksempler på gjennom å se hvordan utviklingen av lover og regler forekom i Europa og Skandinavia. Noen av de større samlingene av lover og regler som ble etablert i middelalderen er reglene fra Oléron som hadde et vidt område hvor den i seg selv gjaldt, men også hvor den har hatt innflytelse på lovverk som har blitt utviklet i andre deler av Europa.⁶⁶

I Skandinavia kan vi finne eksempler på en lignende type utvikling av lover og regler som vi finner ellers i Europa. Ulikt det som blir ansett som et større lovverk, slik som reglene fra Oléron som det finnes spor av i flere Europeiske land, kan vi i Skandinavia se mer regionale lover knyttet til landende der de oppstår. Av de lovene som ble etablert i middelalderen finner

⁶⁵ Niitemaa, 1955, ss. 14-15, 17, 29, 37-38, 63.

⁶⁶ Frankot, 2012, ss. 8-16.

vi at i Skandinavia er det mindre lovverk som vokser frem først. Noe vi også finner er at lovene på grunn av hvor nære landene i Skandinavia var hverandre, kan dele fellestrekk. Her vil da spesielt historikken mellom Norge, Sverige og Danmark ha spilt en rolle i hvordan de forskjellige landenes lover har påvirket hverandre. De lovene vi finner i Skandinavia trengte heller ikke dekke hele territoriet til de kongene eller dronningene som hersket innenfor Skandinavia heller.⁶⁷ I Norge kan vi finne lovsamlingen *Bjarkeyjarréttir* som antagelig stammer fra en tidsperiode rundt 1000 til 1100-tallet. Denne lovsamlingen var ikke gjeldene for hele det norske territoriet, men det kan argumenteres for at de forskjellige lovene i territoriet påvirket hverandre slik at de kunne sameksistere. I *Bjarkeyjarréttir* kan vi videre finne lov artikler som omhandler aspekter knyttet til seiling, operering av skip, sjødyktigheten av skip og konflikthåndtering i forhold til saker om bord på skipet og i fremmede farvann. Konflikthåndtering i forhold til disse sjølovene var nærmere knyttet til hvordan interne konflikter skulle løses og sjøfarere fra Norge som dro utenlands måtte nok forholde seg til det territoriets lovgivning angående konflikter mellom skip. Disse lov artiklene lå inn under i *Farrmanna Logh* som var en del av *Bjarkeyjarréttir* og det kan hevdes at disse er noen av de eldste lovene som omhandler maritim regulering som vi finner i Europa.⁶⁸ Senere i Norge kan vi se at Kong Magnus Håkonsson også kjent som Kong Magnus Lagabøte, kom med lovverk som tok for seg hva som var gjeldene om noen hadde med nødverge hevet last over bord for å berge skipet. Samtidig kom det også lovlige aspekter som kan knyttes opp til havari og skipsforlis gjennom at reglene til Magnus Lagabøte tok for seg skipskollisjon og skade. Over hele linjen i Skandinavia finner vi rundt den siste halvdel av 1200-tallet at det ble utviklet lover og regler som skulle ta for seg forskjellige aspekter av maritim handel.⁶⁹

I Sverige skjedde det en lignende etablering av lover og regler som omtalte hva som var gjeldene om et skip hadde i nødverge kastet last over bord for å berge skipet. Det samme kan sies om Danmark, her finner vi at lover ble etablert for å ta for seg generelle faktorer innenfor maritim handel, men vi finner også regler som omhandlet skipsforlis. Fremfor Norge kan vi se at Danmark og Sverige hadde en tydelig etablert kontakt med handelsmenn fra Tyskland. Denne kontakten foregikk nok naturlig fordi deres respektive farvann ligger såpass nære hverandre, og dette igjen førte til at det oppstod felles tradisjoner mellom folkene i territoriene for hvordan maritim handel kunne bli utført. Norge, Danmark og Sverige delte seg imellom på normer og tradisjoner rundt maritim handel siden de alle var nært knyttet geografisk. Dette

⁶⁷ Frankot, 2012, ss. 9-13.

⁶⁸ Grohse, 2020, ss. 67, 69-71, 73, 75.

⁶⁹ Frankot, 2012, ss. 8-11.

faktum kan vi se reflektert gjennom etableringen av deres lovverk, hvor vi finner at de er forskjellige, men at de trekker inn elementer fra deres felles tradisjoner rundt å bedrive maritim handel.⁷⁰ Mange av disse nye regelverkene som oppstod i Europa ble etablert med bakgrunn i gammel tradisjon og var en del av å bekjempe problemer som var knyttet til maritim handel, men de ble også til for at konger og dronninger kunne etablere sin makt over ulike aspekter knyttet til det maritime som rettigheter til havområdet, handel og suverenitet.⁷¹

3.3 Lappeteppet Europa

Det har tidligere pågått en debatt rundt emnet om det eksisterte en internasjonal handelslov i middelalderen. Denne debatten har hatt to sider som så på hvordan det uten et overstyrende organ eller hersker allikevel har kommet til å eksistere overordnede regler, gjennom det som kan kalles for sunn fornuft, gjensidig interesse for handel med profitt og tradisjonsvandring som til slutt kom til å dominere alle land i Europa. Tanken bak for de som debatterte for at det har eksistert en internasjonal handelslov i middelalderen, er at tradisjoner og normer innen handel og lignende skal ha spred seg rundt i hele Europa. Disse tradisjonene og normene skal dermed ha angivelig skapt et grunnlag hvor konflikter og prosedyrer for å håndtere slikt overgikk regionale lover og regler på en slik måte at de ble foretrukket fordi de var basert på lang tradisjon og ikke minst sunn fornuft. Innenfor denne debatten kan vi se at Albrecht Cordes finner ut i sitt verk at selv om det kan ha eksistert sammenhenger, og at lover og normer kan ligne på hverandre så var de fremdeles ikke så like i grunnform og i praktisering til at vi kan hevde at det eksisterte noen felles internasjonal lov som gjaldt for handel. Dermed finner vi at teorien om at det har eksistert en internasjonal handelslov basert på normer og tradisjoner, ikke har eksistert i middelalderen.⁷² Cordes har videre undersøkt om det kan ha eksistert en internasjonal sjølov i middelalderen. Mange av de samme argumentene fra handelslov debatten kan brukes i spørsmålet om det eksisterte en internasjonal sjølov, men igjen finner Cordes ut at det heller ikke i dette tilfellet har eksistert en internasjonal sjølov i middelalderen.⁷³ Dette leder oss ut til å undersøke hvordan lovene kan være ulike mellom territoriene, men fører oss også til å se nærmere på hvordan praktiseringen av disse kunne variere. Derfor når vi skal se nærmere på Skandinavia må vi også ha en forståelse knyttet til at praktiseringen og reglene her kan variere fra resten av Europa, samtidig som vi må se på

⁷⁰ Frankot, 2012, ss. 8-16.

⁷¹ Melikan, 1990, ss. 166-167.

⁷² Cordes, Oxford University Comparative Law Forum, 2003. Tekst etter fotnote 7.

⁷³ Cordes, 2017, ss. 73-74, 81.

hvem som i praksis må forholde seg til det som er de gjeldende lovene, reglene og prosedyrene i Skandinavia for å drive med maritim konfliktløsning.

Likheter mellom lover som har eksistert før i tiden i Europa har blitt koblet sammen med hverandre gjennom at forskere har sett likhetstrekkene og konkludert med at de dermed har hatt påvirkning på hverandre. Det skal dermed ikke sies at det ikke eksisterte lover og regler som har hatt påvirkning på andre lover og regler utenfor det området hvor de originalt kommer fra, men det som har vært tilfellet er at lover og regler blir sett på som å ha innvirkning på hverandre basert kun gjennom det perspektivet at de ligner på hverandre eller har likhetstrekk i sin konklusjon. Innenfor maritime problemer og konflikter finner vi at det på grunn av det begrensede antallet av løsninger tilgjengelig derfor oppstår likheter på tvers av landegrenser når lover og regler knyttet til dem blir skapt eller etablert. Likhetstrekk mellom lover og regler fra forskjellige områder av Europa trengte ikke å ha en sammenheng med at de har blitt påvirket av hverandre, men snarere at de problemene de belyser kun hadde et fåtall av mulige løsninger og derfor oppstår det likhetstrekk.⁷⁴ Et eksempel på dette er å se hvordan det kan tenkes at romersk lov har hatt innflytelse på Nord-Europa, men som vi finner har den i realiteten ikke hatt innflytelse og dermed deler bare lovene noen likhetstrekk. Det er vanskelig å etablere at romersk lov har hatt noen innflytelse på resten av Europa, verken gjennom kirkens møter med bysantinerne eller gjennom handelsmenn som har støtt på samme problematikk utenfor Middelhavet.

Videre så var det en utvikling som fant sted i store deler av Europa for å få på plass klare maritime regelverk, dette skjedde på bakgrunn av de problemene som var tilknyttet maritim handel og annet som falt innenfor det å seile mellom territoriene i Europa. Denne utviklingen førte frem til flere forsøk på å få frem effektive metoder for å drive med konfliktløsning innenfor det maritime. Det oppstod dermed flere regionale regelverk hvor de forskjellige herskerne av disse prøvde å skape et lovlig grunnlag som kunne være med å hjelpe dem til å løse maritime konflikter. Dette kan vi også se skjedde i Skandinavia gjennom hvordan herskere i Sverige, Danmark og Norge etablerte lokale lover og regler knyttet til forskjellige aspekter ved maritim handel som førte til konflikt. Herunder finner vi at reglene kunne ta for seg hvem som var ansvarlig for konfliktløsning, nødverge av skip gjennom å kaste last over bord og regler rundt skipsforlis.⁷⁵

⁷⁴ G, Landwehr, *Die Haverei in den mittelalterlichen deutschen Seerechtsquellen* (1985), s. 104, som sitert i Frankot, 2012, ss. 27-28.

⁷⁵ Frankot, 2012, ss. 9-16.

Så hvilke regler var gjeldende i Nord-Europa? Vi ser at reglene fra Oléron var gjeldende for deler av Frankrike og ble myndig sjølov der, men at den også ble spredt videre utover i Europa. Reglene skal ha kommet ut ifra øyen Oléron som ligger utenfor kysten av Frankrike, likevel blir skapelsen av disse reglene knyttet opp mot engelske monarker. Uansett opphav så kan vi se at reglene fra Oléron var i bruk i England. Vi kan finne flere eksempler på at reglene fra Oléron ble tilpasset og anvendt andre steder i Europa, til og med så langt nord som Skottland. Eksempler på lover som har blitt påvirket av reglene fra Oléron er: Den flamske oversettelsen *Vonnesse van Damme* fra mellom sent 1200 til tidlig 1300, den nederlandske kopieringen av noen artikler fra reglene over til *Ordinancie* i slutten av 1300-tallet og den skotske oversettelsen *Of lawis of scyppis* fra 1300-tallet. Reglene fra Oléron ble oversatt til skotsk rundt 1300-tallet og ble aldri oppnevnt som en gjeldene lov av de som hersket i Skottland, men det har blitt påpekt at disse reglene fremdeles var i bruk over hele territoriet. Gjennom eksemplene ser vi hvordan en lov i et annet land kan bli overført og tilvendt andre steder i Europa. Denne tilpassingen av samme lov i flere forskjellige land er ikke bare en tilfeldighet av likhetstrekk, men også fordi loven var med på å skulle sette vilkår for vinhandelen mellom Frankrike til England og Skottland. Vi kan også hevde at når lover ble tilvendt andre steder ville variasjoner av lovene oppstå, noe som ledet til at det rådet flere ulikheter mellom reglene i Nord-Europa. Reglene fra Oléron stanset sin innflytelse på lovverk med Skottland og vandret ikke lengere nord, men dette er også fordi som tidligere nevnt at den siktet seg inn på vinhandelen fra Frankrike og Flandern til England og Skottland.⁷⁶ Vi kan ikke finne tegn på at reglene fra Oléron har påvirket sjølover i Skandinavia.

Innenfor maritime lover i Skandinavia kan vi se at Frankot argumenterer for at disse er å finne som gjeldene for et avgrenset området, men ikke nødvendigvis knyttet til en by.⁷⁷ Frankot forklarer at bylover var én av to former for sjølover som kunne eksistere. Bylover var gjeldene for sjømenn, styrmenn og handelsmenn i en enkelt by eller innenfor et avgrenset område, dette igjen reduserte den strekningen hvor disse reglene var gjeldende. Den andre formen for sjølover var tilknyttet til sedvanerett. Sjølovene innenfor denne formen kom til basert på at ulike partier som involvert seg i sjøhandel ble enige om hvilke regler og skikker som var gjeldende. Sjølover i sedvanerett hadde derfor muligheten til å dekke et større område enn bylovene, men var svakere stilt når det gjaldt å overholde at reglene ble fulgt.⁷⁸ Vi kan videre tolke dette som at Skandinavia var oppdelt i mange forskjellige juridiske soner

⁷⁶ Frankot, 2012, ss. 9-16.

⁷⁷ Frankot, 2012, s. 25.

⁷⁸ Frankot, 2007, ss. 155-156.

basert på at de maritime lovene var tilknyttet avgrensede områder i Skandinavia, noe som igjen betydde at jurisdiksjonen til disse områdene strakk seg kun så langt som det arealet de kontrollerte. Individuelt involvert i sjøhandel i Skandinavia kan vi også hevde at måtte forholde seg til både hvem som hadde jurisdiksjon og hvilke områdelover som var gjeldende når de seilte rundt i Skandinavia. Alt tatt i betraktning kan vi forme oss et bilde av Skandinavia som et oppdelt territorium når det gjaldt jurisdiksjon og gjeldende sjølover.

I dette kapitlet har vi sett på vrakloven, lover som var tilknyttet skipsforlis og utviklingen av sjølover i Europa og Skandinavia. Den kunnskapen vi sitter igjen med etter kapitlet hjelper oss å besvare forskningsspørsmålet: *Hvilke forhold i Europa gjorde konflikthåndtering rundt skipsforlis komplisert?* Det første jeg så på var vrakloven, som av natur hadde evnen til å kunne fremskape konflikt ved rørende skipsforlis. Gjennom tidene har det også blitt gjort forsøk på å forhindre at vrakloven kunne føre til konflikter, uten at det har lyktes. Videre så jeg hvordan sjølovetablering basert på eldre tradisjoner kunne videreføre kompliserende forhold når en skulle bedrive med konflikthåndtering. Senere så jeg at vi kan finne videreføring av essensen av lover rundt om i Europa, men også at det er en forskjell mellom de ulike territoriene. Til dette poenget har jeg sett hvordan Europa bestod av like mange ulike lover og regler i likhet med at det var flere forskjellige herskere og byer rundt om i Europa. Skandinavia var også et område som var preget av den samme variasjonen av lover og regler som resten av Europa. Dette lappeteppet av regelverk som eksisterte i Europa og Skandinavia var en faktor som videre kompliserte konflikthåndtering, spesielt i tilfeller hvor skipsforlis inntreffer utenfor sitt hjemlige territorium. Alt dette satt sammen leder oss til å se at det fantes mange forhold som kompliserte konflikthåndtering som relaterer seg til skipsforlis. Fra tradisjoner som vrakloven, frem til lappeteppet av sjølover som Europa bestod av, kan vi se at det var en rekke faktorer som spilte inn om en skulle bedrive med konflikthåndtering. I dette kapitlet har vi sett at nesten samtlige av alle punktene som har blitt gjennomgått var med på å vanskeliggjøre evnen handelsmenn og lignende sjøfarere hadde til å kunne inngå i konflikthåndtering som omhandlet skipsforlis.

4.0 Den tyske hansa og deres handel i Nord-Europa

Før vi går videre og utforsker kirkens påvirkning på vrakloven skal vi se nærmere på den største gruppen som bedrev med handel i Nord-Europa: Den tyske hansa.⁷⁹ Når en skal undersøke hvordan maritime konflikter ble løst i perioden 1300 til 1500 så er det viktig å finne konflikter og hvilke parter som tok del i dem. For å finne frem maritime konflikter kan vi starte med å undersøke den største handelsaktøren i Skandinavia, dette fordi vi kan tenke oss at jo mer handelstrafikk en aktør har, desto større sannsynlighet er det for at konflikter kan ha oppstått. Videre vil innsikt i denne organisasjonen sin oppbygning gi kunnskap vi trenger senere når vi skal ta for oss hvordan de bedrev med konflikthåndtering. Samtidig vil den samme kunnskapen hjelpe oss til å besvare spørsmålet rundt hvilke særtrekk innenfor den tyske hansa som gjorde forskjell på deres evne til å bedrive med konflikthåndtering. Den tyske hansa var den største handelsorganisasjonen som bedrev handel for den utvalgte tidsperioden og for det Skandinaviske området, men hvem var de egentlig?

4.1 Den tyske hansa sin oppbygning

Den tyske hansa var en samling av handelsmenn og en rekke byer som vedvarte i lang tid, fra den oppstod allerede halvveis i 1100-tallet og den varte frem midten av 1600-tallet. Oppbyggelsen av den tyske hansa skjedde ikke i løpet av en kort periode, men ble kontinuerlig utviklet over tid.⁸⁰ Wubs-Mrozewicz gir oss innsikt i utviklingen til den tyske hansa gjennom å se på variasjoner av ordet *hansa*. Selve ordet *hansa* kan tolkes til å bety tropp, folkemengde eller kohort, altså en gruppe mennesker som deltar i en aktivitet med ulike nivåer av samordning og fellesskap. I løpet av 1100-tallet ble *hansa* brukt som en betegnelse i Nord-Europa for handelssamfunn som deltok i handel til utlandet og disse dannet et felleskap gjennom at de benyttet seg av hverandres havner for å beskytte deres skip fra angrep.⁸¹ Lübeck by sin fremtredelse rundt 1159 blir sett på som viktig for den videre utviklingen av den tyske hansa i perioden.⁸² Senere mot slutten av 1200-tallet ble begrepet benyttet for å beskrive handelsmenn tilknyttet den tyske hansa, men også for skatten disse måtte betale for å kunne delta i handelen i utlandet. Til slutt ble det også benyttet til å beskrive byer som kom sammen for å jobbe mot å sikre seg handelsrettigheter i utlandet. Utviklingen av fortolkningen til ordet *hansa* mener Wubs-Mrozewicz at viser oss hvilken drivkraft som har ligget bak

⁷⁹ Burkhardt, 2010, s. 62.

⁸⁰ Jahnke, 2013, s. 38.

⁸¹ Wubs-Mrozewicz, 2013, s. 6.

⁸² Jahnke, 2013, s. 46.

oppbygningen av hanseatorgasasjonen.⁸³ Imsen kan fortelle oss at den tyske hansa hadde sin storhetstid imellom 1350 og 1450.⁸⁴ Vi kan se gjennom begrepet *hansa* hvordan den tyske hansa har forandret seg gjennom tiden og at de forskjellige utviklingene som den har gjennomgått har påvirket oppfatningene om dem.

Den tyske hansa har blitt omtalt som en strengt strukturert organisasjon eller som en liga av handelsbyer, men i senere tid har forskning pekt mot at den tyske hansa ikke oppfyller kriteriene som skal til for å passe denne beskrivelsen. Den tyske hansa som organisasjon hadde ikke noe fundamentalskrift som beskriver hensikt, regler og andre formål, slike skrifter er en del av de kriteriene som tidligere forskere har påpekt som nødvendige for at en gruppering skulle passe inn som en liga. De hadde heller ikke et fellessymbol for å representere organisasjonen eller for å vise tilhørighet til dem. Dette kriteriet finner en hos de andre ligaene hvorav de ofte har et symbol som representerer dem eller deres formål som enten er handel eller håndverk. Videre hadde den tyske hansa ikke en øvrig leder stilling innenfor organisasjonen som kunne diktere eller delegere oppgaver over på andre, det skal dog sies at noen av medlemsbyene hadde mer innflytelse enn andre slik som Lübeck. Ofte hadde etablerte ligaer et hierarki hvor det er en type lederskikkelse som kan forutbestemme og ta avgjørelser for hele organisasjonen. Her igjen skiller den tyske hansa seg ut ifra det som tidligere har blitt antatt om dem, og de passer ikke innenfor de kriteriene som beskriver en strengt organisert organisasjon. Til slutt manglet også den tyske hansa et skattekammer som skulle inneholde midler fra hele organisasjonen. Den tyske hansa bestod av handelsmenn, men økonomiske midler for å bedrive eller opprette ny handel måtte de individuelle partene stå for selv. Dette siste kriteriet er en del av det som måtte være til stede for at en strengt organisert organisasjon skulle kunne betale for seg og igjen samle økonomiske krefter for å kunne oppnå økonomiske mål eller politiske mål som organisasjonen hadde satt seg.⁸⁵

Gjennom å se på hvordan den tyske hansa var strukturert og hvordan de har skillet seg ut ifra andre organisasjoner finner vi noen av forklaringene til at de kunne ta del i handel på en større skala. Vi ser også at dette igjen ville kunne være med å forklare det store antallet av konflikter de var en del av rundt om i Europa. Den tyske hansa sin mangel på et fundamentalskrift som tilsier regler og formål gjorde det også slik at innen maritimekonflikter som skipshavari eller forlis, så kunne handelsmennene stå fritt til å forhandle frem løsninger som passet dem best, uten å måtte forholde seg til en grunnskrift som dikterte for dem hvordan det mulig skulle

⁸³ Wubs-Mrozewicz, 2013, s. 6.

⁸⁴ Imsen, 2016, s. 21.

⁸⁵ Wubs-Mrozewicz, 2013, ss. 4-8.

gjennomføres. Ofte vil vi finne at den tyske hansa kjempet for å opprettholde privilegier som de tidligere hadde anskaffet seg eller blitt gitt.⁸⁶ Hvordan privilegiene hadde betydning for den tyske hansa skal vi komme til senere i oppgaven.

Det vi kan se angående byer i den tyske hansa er at de var en flytende organisasjon som inneholdt rundt 70 store byer og en plass mellom 100-130 mindre byer. Kriteriene for at en by kunne være medlem av den tyske hansa var at beboerne burde snakke nedertysk og byen skulle bedrive handel utenfor sitt eget territorium. Slik sett finner vi derfor at den tyske hansa bestod nettopp av byer hvor de snakket nedertysk og bedrev med handel utenfor egne grenser oftest via sjøen, men også langs elver og lignende. Den tyske hansa sin organisasjon var ikke strengt bundet fast og dermed kunne medlemsbyene variere fra tid til annen. Det fantes ingen offisiell rangerings orden innenfor den tyske hansa og dette førte til at organisasjonen oppførte seg som et felleskap fremfor et hierarki. Det fantes derimot en annen form for å fremvise sin rangering innen den tyske hansa som jeg vil komme tilbake til senere. I prinsippet kunne en se på medlemmene i den tyske hansa som om de var like høyt oppe på rangeringsstigen og dermed likestilt, i motsetning til et hierarki der ordrene går ovenfra og ned. Dette felleskapet ble til fordi medlemskap i organisasjonen kunne være nyttig når organisasjonen og den eventuelle byen hadde felles interesser innenfor handel, men når disse interessene var forskjellige ville ikke medlemskap være til noen spesiell fordel for den aktuelle byen.⁸⁷

Den løse sammenkoblingen av den tyske hansa var ikke til hinder om noen utenfra skulle klare å trosse flere av dens medlemmers sine felles interesser. Selv i maritime konflikter kan vi se at flere parter tar og samarbeider for å oppnå et ønsket resultat.⁸⁸ Den tyske hansa sine medlemmer hadde evnen til å gruppere seg på en slik måte at de sammen stod mye sterkere om de skulle overkomme et problem som gikk imot deres økonomiske interesser. Den tyske hansa viser seg som en organisasjon som klarer seg fint uten et øvrig fastsatt hierarki som må sette i gang prosesser for at deres interesser skal kunne bli beskyttet. Selv med mange medlemmer og at de er løst sammenbundet, klarte den tyske hansa å stå samlet i grupper som kunne variere i størrelse basert på de berørte partene.

⁸⁶ Burkhardt, 2015, s. 128.

⁸⁷ Wubs-Mrozewicz, 2013, ss. 4-8.

⁸⁸ Hansisches Urkundenbuch 5, nr. 138, (1393, 18. Des.).

4.2 *Privilegier og handelsnettverk*

Den tyske hansa skapte gjennom felleskap et handelsnettverk som strekte seg hele veien fra Nord-Europa ned til Middelhavet. Byer og handelsplasser ble sammenknyttet gjennom den tyske hansas handelsnettverk slik at de som organisasjon knyttet Europa inn i et større nettverk. Gjennom et så stort handelsnettverk ser vi at en organisasjon som var løst satt sammen gjennom felles interesser ikke ville ha problemer med å finne handelsmenn eller byer som ville kunne dra nytte av å melde seg inn å motta privilegiene som kom gjennom medlemskap, men som også nå kunne dra nytte av det store handelsnettverket som lå åpent for dem. Hanseatorgasjonen ga sine medlemmer forskjellige privilegier som kunne være til nytte slik at handelsmennene i en eventuell by kunne anskaffe seg høyere profitt for handelen sin. Privilegiene den tyske hansa tildelte medlemmer var handelsorienterte, og det er derfor spesielt handelsmenn og byer som bedriver med handel som ville søke seg til en slik organisasjon. Privilegiene i seg selv omhandlet å sette den tyske hansas handel i en sterkere posisjon rundt om i Europa, da spesielt Nord-Europa. Privilegiene førte også med seg den fordelene å gjøre at handel ble mer lønnsomt på andre måter enn bare gjennom økt profitt. Slik kunne derfor en by ønske seg medlemskap for å anskaffe seg disse privilegiene og kapitalisere ved å benytte seg av dem.⁸⁹ Vi finner ofte at den tyske hansa deltar i konflikter for å opprettholde eller tilegne seg privilegier på vegne av seg selv. Et direkte eksempel for dette vil være når en by eller adel tilkjenner handelsmenn et fritak fra vrakloven.⁹⁰ Privilegiet av å være fritatt fra vrakloven var noe som vi senere skal se, en bakgrunn for konflikt når dette blir truet av andre aktører som ønsket å berike seg selv.

Bulkhandelen i Baltikum og i Nordsjøen forble den økonomiske grunnpilaren for den tyske hansa gjennom tiden og de etablerte fire kontorer i Bergen, Brugge, London og Novgorod.⁹¹ Disse kontorene ble etablert steder hvor den tyske hansa drev med mye handel og var handelsstrategisk viktige, men de ble også opprettet for å vedlikeholde den tyske hansas tilstedeværelse og beskytte de handelsprivilegiene lokale herskere hadde gitt til den tyske hansa eller som den tyske hansa hadde kjøpt fra dem.⁹² Hver dag var det møtevirksomhet i disse fire store kontorene til den tyske hansa, noe som også reflekterte til en grad de møtene som skjedde tilbake i medlemsbyene. Møtevirksomheten i Tyskland, hvor medlemsbyer av den tyske hansa møtes (oftest i Lübeck) ble kalt *Hansetag*. Møtevirksomheten har etterlat seg

⁸⁹ Wubs-Mrozewicz, 2013, ss. 4-8, 12-13.

⁹⁰ Ogilvie, 2011, s. 95.

⁹¹ Wubs-Mrozewicz, 2013, ss. 4-8, 12-13.

⁹² Burkhardt, 2010, s. 62.

spor i form av skriftlig tekst, noe som vi kan benytte oss ut av når vi undersøker maritime konflikter og konflikthåndtering. Møtene både ved kontorene, men også i Tyskland gir oss innblikk i den tyske hansas fellesskap og gjennom konteksten av møtene hvordan de fortsatte å samarbeide for å sikre handelen sin. Det skal også sies at regler og lover som ble fast bestemt under disse møtene eller *Hansetag* måtte også godtas i hver enkelt by. Først når lovene hadde blitt lokalt omgjort til gjeldende regler gjennom å bli innvevet i bylovene, var lovene foreslått av *Hansetag* gjeldende for hver individuell handelsmann. Dette reflekterer tilbake på det vi tidligere var innom om hvordan den tyske hansa var en løs knyttet organisasjon uten et hierarki.⁹³

Den tyske hansa kunne foreslå regler, men disse måtte gjennom en prosess og bli godtatt før de var bindene. Dette igjen gjør at reglene som blir foreslått gjennomgår en slags vurdering når hver enkelt by innen den tyske hansa måtte innføre dem i sine bylover. Det kan tenkes at når de foreslåtte reglene skulle bli innført i de individuelle byene innenfor den tyske hansa, at det kunne oppstå diskusjon og kanskje uenighet om reglene var noe byene var interesserte i å ha inkludert i bylovene sine. Dette forsterket også det perspektivet at byer innenfor den tyske hansa kunne være en del av den tyske hansa, men også tilhøre en annen liga eller entitet. Aspektene som gjorde en by til et medlem av den tyske hansa kunne eksistere samtidig som en by beholdt seg friheten til å være del av noe annet, eller på andre områder være adskilt fra den tyske hansa. Dette igjen sier noe til hvordan den tyske hansas foreslåtte regler kunne være begrenset til et område innen økonomi og derfor kunne andre områder være forskjellige fra by til by, men byene ville fremdeles være en del av den tyske hansa. Det samme kan sies om byenes tilhørighet til andre organisasjoner. Regler foreslått av den tyske hansa virker å ha vært lite påtrengende på en by og derfor kunne disse reglene bestå samtidig som byen tilpasser seg andre organisasjoner eller lignende. Byene innenfor den tyske hansa var slik sett bundet sammen gjennom å ha felles økonomiske mål, dette skiller seg ut fra andre organisasjoner og ligaer hvor en tydelig finner politiske formål for deres sammenkobling. Det skal sies at den tyske hansa også kom sammen til tider for å oppfylle politiske formål, da spesielt gjennom krig, diplomati og økonomi. De stundene den tyske hansa kom sammen for politiske formål var kun for korte perioder samtidig som det overordnede formålet til den tyske hansa ikke var politiske i grunnen, men det var rent økonomisk fokusert. Dette kan sees gjennom forsøk på å binde byer innenfor den tyske hansa til en type militær allianse hvor det skulle utløses militær bistand til hverandre basert på politiske hendelser, men det skulle også

⁹³ Wubs-Mrozewicz, 2013, ss. 6-8, 10.

opprettet fordi det lå politiske motiv i bakgrunnen. Selv disse forsøkene på å etablere militære allianser baserte seg på å kun skulle gjelde for korte perioder og derfor forble de ikke en del av den tyske hansas overordnede mål som organisasjon. Den tyske hansa kan etter disse premisene kanskje virke som noe unikt, men organisasjoner som den tyske hansa med lignende struktur eksisterte også.⁹⁴

Mange lokale eller regionale handelsligaer eller gilder eksisterte i perioden 1300-1500, og mange av de i likhet med den tyske hansa var knyttet sammen av felles økonomiske interesser hvorav organisasjonsstrukturen heller ikke hos dem var et hierarki. Medlemmene av disse andre handelsorganisasjonene var i likhet med den tyske hansa også handelsmenn.⁹⁵ Det som ofte skiller den tyske hansa fra disse andre handelsorganisasjonene, er i den største graden påvirkningen medlemskap hadde betydning for det private liv. For det første kunne medlemskap i en handelsorganisasjon ha betydning for det religiøse aspektet i livet til en handelsmann. Slike handelsorganisasjoner var også bundet gjennom obligatoriske møter hvorav organisasjonen vedlikeholdt en jevnlig kontakt mellom alle medlemmene innenfor den. Innenfor den tyske hansa ble det også periodisk holdt møter, men disse møtene hadde som oftest kun noen utsendte sendebud og lignende representanter. I tillegg var møtene til den tyske hansa ikke der for å opprettholde jevn kontakt med alle de medlemmene som var i organisasjonen, men for å ta for seg aktuelle saker både i medlemsbyene og lokalt ute i Europa hvor den tyske hansa hadde sine kontor. En annen faktor er at de fleste andre ligaer eller organisasjoner var stasjonert i en eller et fåtall av byer, hvor derimot den tyske hansa spredte seg over en rekke byer og var mye større enn de forutnevnte. Dette gjør at den tyske hansa er mer egnet å se på som en part innen maritime konflikter fordi den er mer spisset mot saksbehandling fremfor sosialisering mellom medlemmene, men den tyske hansa dekket også et større område innenfor handel enn det de andre kunne. Disse handelsorganisasjonene var i stor grad også bundet fast til en lokasjon eller et territorium, men skiller seg samtidig fra den tyske hansa gjennom at de ofte hadde en administrasjon, skattekammer og symbol for å representere dem. For den tyske hansa var slike handelsorganisasjoner deler av grunnpilaren deres, det var nettopp disse handelsmennene som så muligheten til å samtidig være del av sin lokale organisasjon og til tider oppta medlemskap i den tyske hansa når felles økonomiske interesser overlappet.

⁹⁴ Wubs-Mrozewicz, 2013, ss. 4-10.

⁹⁵ Ogilvie, 2011, s. 19.

For den tyske hansa var avtaler med slike mindre handelsorganisasjoner en del av deres oppskrift på suksess. Den tyske hansa forholdt seg til de lokaladministrasjonene og reglene, men prøvde jo alltid å kjøpe eller forhandle seg til bedre vilkår for seg selv og deres medlemmer. Disse vilkårene ville senere vise seg å kunne føre til problemer om de ble truet av noen andre, spesielt når det angikk vrakgods og fritak fra vrakloven. Slik sett finner vi i den tyske hansa en ressurs til å søke etter varierte maritime konflikter basert på hvilke aktuelle parter som er involverte, samtidig som vi kan se om de samarbeidet for å løse en eventuell konflikt eller ikke. Det er også lettere å finne avvik mellom de ulike løsningene som ble oppnådd innenfor konfliktene som kunne oppstå, dette basert på at det ikke var en enkelt administrasjon som foretok seg forhandlinger og konfliktløsning.⁹⁶

4.3 Den langt levende tyske hansa

Vilkårene som gjorde det mulig for den tyske hansa å ha en blomstrende handel i en så lang tidsrekke lå innenfor økonomi og kultur. Individuelt hvis en ser på de økonomiske og kulturelle forholdene i Europa så var ikke den tyske hansa i særlig grad et spesielt tilfelle, men ser en hvordan den tyske hansa utnyttet en kombinasjon av de gjeldene økonomiske og kulturelle forholdene ser vi hvordan den tyske hansa er unike i Europa på akkurat dette området. Et eksempel på dette finner vi gjennom å se på den tyske hansas nettverk. Først og fremst bestod dette nettverket av mennesker som var godt informert og orientert om handel i sitt nærområde og hvordan handelsrutene fungerte. Disse menneskene som ble om til kontaktpunkter for den tyske hansa var også sidestilt med hverandre innenfor organisasjonen, derfor dro de også god nytte ut av å motta og gi fra seg sin kunnskap mellom seg selv og andre handelsmenn i den tyske hansa. Nettverket i seg selv besto av mennesker som var knyttet sammen gjennom familiære bånd, men også av mennesker som kunne tilby informasjon om handelsplasser både nært og fjernt fra ens egen hjemby. Nettverket innenfor organisasjonen bestod ikke bare for informasjon om handel, men kunne også tilby hverandre hjelp i form av kunnskap om hvordan en handelsmann best kunne kjøpe og selge sine varer i de områdene informantene hadde kunnskap om. På denne måten hjalp handelsmennene i nettverket hverandre til å gjøre best mulige beslutninger basert på den informasjonen de hadde om å få gjennomført en best mulig handel. Denne gjensidige hjelpen handelsmenn kunne oppnå gjennom nettverket var med på å bygge opp tiltro mellom parten selv om de kanskje ikke var beslektet, og det var spesielt i disse tilfellene at det å ha tiltro til hverandre var viktig for at handelen skulle gå uten problemer. Gjennom tiltro til hverandre stod en i

⁹⁶ Wubs-Mrozewicz, 2013, ss. 4-10.

denne anledningen an til å faktisk kunne tilegne seg større profitt enn uten et slikt nettverk. Gjennom en slik prosess ser vi uttrykket av både økonomi, men også kultur innenfor handel. Ingen i seg selv er alene unik, men igjen er det kombinasjonen som førte til at dette ledet til suksess over en lengre periode. Til det poenget kan vi også se hvordan den tyske hansa valgte å opprettholde dette nettverket de hadde. Den tyske hansa valgte nemlig ikke å straffe handelsmenn som klarte å bryte tillitten til andre handelsmenn på noen andre måter enn å bannlyse dem fra nettverket, og i noen tilfeller helt ut av den tyske hansa. Derfor ble det viktig for handelsmenn å gi så nøyaktig informasjon og råd innenfor handel som de bare kunne. Dette fordi de ville opprettholde sitt gode rykte innenfor den tyske hansa, noe som igjen førte til at de selv kunne dra nytte ut av andre handelsmenn sin informasjon, når de selv ønsket å bedrive handel utenfor sitt eget område. Nettverket til den tyske hansa var også med på å hjelpe partene i maritime konflikter, hvorav de enten kunne opptre som agenter på andre sine vegne eller at de kunne være en del av kommunikasjonslinjen som førte til at det ble opprettet og vedlikeholdt kommunikasjon mellom de partene som var involverte i en maritim konflikt.⁹⁷

Den tyske hansa klarte gjennom å bannlyse uredelige og useriøse aktører fra nettverket å skape et miljø hvor gjensidig og ærlig handel ble dyrket, noe som igjen ville føre til at alle innenfor nettverket kunne profitere av hverandres informasjon og kunnskap. Denne nesten enkle metoden for straff førte til at den tyske hansa ikke trengte å utvikle et system for staffing av mennesker som brøyt med kulturen som var etablert. Dette igjen førte til at ressurser og tid som kunne bli benyttet til handel og utvikling, ikke gikk til nedsporing og rettskamper for å få tilbakebetalt gjeld eller anskaffe seg oppreisning for tapt profitt. Nettverket som den tyske hansa skapte, kom også med noen grunnbetingelser for å kunne bli med og ta del i. Siden nettverket og den tyske hansa for den del, var avhengig av informasjonsflyt var det viktig at alle innenfor nettverket kunne lese og skrive. Derfor ble det av nødvendighet et krav om at skulle en handelsmann ta del i nettverket til den tyske hansa måtte denne handelsmannen kunne lese og skrive. Som tidligere nevnt var det også slik at de språklig burde kunne prate nedertysk, dermed ville også kravet til å lese og skrive kunne tolkes der til at språket de måtte kunne lese og skrive på var nedertysk. Når et nettverk av den størrelsen som det den tyske hansa hadde skriver til hverandre og leser på nedertysk, letter dette noe av byrden som kan oppstå når flere handelsmenn skal kommunisere med hverandre og de har forskjellig bakgrunn innen språk. Dette vil ikke dermed tilsi at den tyske hansa

⁹⁷ Wubs-Mrozewicz, 2013, ss. 10-13.

utelukkende forholdt seg til nedertysk, for som handelsmann ville det være fordelaktig å tilegne seg større språkkunnskaper når en handlet internasjonalt.⁹⁸

Det foregikk kommunikasjon enten gjennom møtene til den tyske hansa eller ved deres kontorer, men også gjennom brev som ble sendt mellom handelsmenn og handelsbyer. Bare det å være en del av nettverket til den tyske hansa kunne kutte kostnadene til de handelsmennene som hadde tilgang til det, men ikke bare fordi de nå hadde tilgang til informasjon og kunnskap som var til nytte.⁹⁹ Gjennom nettverket kunne handelsmenn få kvalitet og kvantitet sjekket i et aktuelt handelspunkt uten å selv være til stede. Dette i seg selv sparte handelsmenn for både tid og penger knyttet til å måtte reise og inspisere slikt på egenhånd eller få noen andre til å utføre slik kontroll på vegne av dem. Innenfor den tyske hansa sitt nettverk var det felles etablert normer for hvordan vekt skulle tolkes og måles, dette gjaldt også for markeringen av kvalitet og annet som varene trengte. Kvalitetssikring og merking var spesielt viktig de stedene hvor den tyske hansa etablerte sine kontorer, som for eksempel i Bergen by hvor kvaliteten på fisk var sentralt for handelen. Dette i tillegg til de tidligere nevnte priskuttene og tidsbesparingene en handelsmann kunne oppnå, gjorde handel innenfor den tyske hansa effektiv og lukrativ. Ikke bare førte den tyske hansas suksess til at vi i dag har en aktør som strekker seg over en rekke med år, men vi får også gjennom den tyske hansa se hvordan disse menneskene som var en del av deres informasjonsnettverk involverte seg i maritime konflikter og maritim konflikthåndtering. Informanter med godt rykte kunne gjennom seg selv og sine kontakter få bistand av andre innen den tyske hansa for å få løst en konflikt som hadde oppstått. Dette fordi de hadde et godt rykte, men også fordi opparbeidingen av et godt rykte også tilsvarte at andre handelsmenn har kunnet tilegne seg profitt basert på informasjonen de har mottatt. Derfor kan det tenkes at andre parter ville kunne involvere seg i konflikter som angikk en som har gitt dem god informasjon, fordi denne nå kunne stå i fare for å forsvinne eller minke. Her igjen faller vi tilbake på premisset om at den tyske hansa kunne stå samlet gjennom at deres felles interesse blir truet på en eller annen måte.¹⁰⁰

4.4 Individer og loggføring

Den tyske hansa førte også en enklere form for loggføring av handelstransaksjoner. Denne loggføringen virket helt bakvendt for handelsmennene i Middelhavet i samme periode, men

⁹⁸ Wubs-Mrozewicz, 2013, ss. 10-13.

⁹⁹ Burkhardt, 2015, s. 130.

¹⁰⁰ Wubs-Mrozewicz, 2013, ss. 10-13.

for den tyske hansa var det et mål å forholde ting enklest mulig for å øke effektiviteten. Ved å åpne opp for potensialet til å drive enkel handel og samtidig redusere kostnader hvor det var mulig, kunne en person inngå i arbeid innenfor den tyske hansa hvor det ikke ville kreve en initial kapital for å starte opp. Loggføringen som den tyske hansa førte er vi i dag svært interessert i fordi det er gjennom denne at vi finner spor av de konflikten de har tatt del i, men også kan vi lete etter hvordan disse har utviklet seg og hvordan de til slutt endte opp.¹⁰¹

En person kunne gjennom arbeidsinnsats ta del i aktiviteter innenfor den tyske hansas nettverk og dermed opparbeide seg profitt ut ifra det arbeidet de gjennomførte på vegne av andre handelsmenn. Disse personene ville fungere som assistenter til handelsmennene inne i den tyske hansa og dermed ville de også kunne lære seg handelsyrket samtidig som de bygget opp kapital. Dette skapte også en inngangsportale til den tyske hansas handelsnettverk, men for mindre erfarne handelsmenn kunne dette føre til opparbeiding av erfaring, innsikt og kunnskap om hvordan handel foregikk. Det har vist seg at i flere tilfeller hvor arbeidsinnsats har vært utgangspunktet, at disse personene har tjent gode penger på arbeidet de har utført på vegne av andre. Til forskjell fra andre handelsmenn som kun hadde sitt eget arbeid å satse for å nå en handelsavtale, hadde assistentene til handelsmennene innenfor den tyske hansa en større mulighet til å opparbeide seg en formue enn lignende assistenter for eksempel lengre sør i Tyskland og områdene rundt Middelhavet.¹⁰²

Ved siden av arbeidet med handel, var det også ofte tilfelle at disse personene som belaget seg på innsats gjennom arbeid tok del i den lokale politikken. Assistentene kunne sitte i de lokale byrådene, eller være budbringere for den tyske hansa imellom forskjellige byer og det samme på vegne av den tyske hansa ovenfor herskere i utlandet. Dette betyr at disse assistentene som opptok rollene innenfor politikken kunne benytte seg av politisk innflytelse, men også sin økonomiske innflytelse på vegne av seg selv og den tyske hansa. Den tyske hansa arbeidet også hardt for å redusere konflikter mellom de ulike handelsmennene innenfor organisasjonen gjennom noe mer ufrivillig arbeid mellom gruppene. Et eksempel på dette ser vi gjennom de som jobbet for kontorene til den tyske hansa. En handelsmann eller assistent utplassert ved et av kontorene måtte forholde seg til andre handelsmenn selv om disse to partene ikke kom til å opprette et fellesskap eller drive handel med hverandre i fremtiden. Dette var med på å tilvende handelsmenn og assistentene deres til å kunne drive handel og andre aktiviteter med andre som de ikke betraktet som en del av fellesskapet eller viktige for videre handel. Igjen

¹⁰¹ Wubs-Mrozewicz, 2013, ss. 10-13.

¹⁰² Wubs-Mrozewicz, 2013, ss. 10-13.

førte dette til at kontorene fungerte til den hensikt å beskytte og verne om handel uten at denne handelen skulle komme i veien for andre handelsmenn og skape konflikter som kunne påvirke den handelen som den tyske hansa prøvde å videreføre. Dette var unikt til forskjell fra andre i Europa sine handelsposter i utlandet fordi de opererte på en slik måte at handel kunne føres på best mulig måte ikke bare for handelsmenn fra en by, men fra flere som vi kan se ut ifra eksemplet om skipsforlisene ved Bornholm.¹⁰³ Dette kan også være med å forklare hvorfor vi kan finne at den tyske hansa, i noen tilfeller nevner gjennom sin kommunikasjon andre handelsmenn sine problemer med den parten de driver og snakker med. Dette faller også igjen under felles interesser, men vi ser at gjennom at den tyske hansa belyser en annen parts sitt problem, kan de selv også forebygge ytterligere problematikk knyttet til en maritim konflikt som har oppstått om det engang skulle ramme dem. En annen vinkling vil være å se på det som et forsøk på å videreføre en allerede etablert prosess for å håndtere en maritim konflikt. Gjennom å påkrevne samme behandling på andre som det den tyske hansa selv opplever ville målet kunne være å sikre seg at prosessen ikke sklir ut, men blir vedlikeholdt og forsterket som den fastsatte metoden å forholde seg til for alle parter involvert.¹⁰⁴

4.5 Slutten til en konflikthåndterende institusjon

I den tidsperioden hvor den tyske hansa blir tilegnet å ha eksistert ser vi også at den har hatt utfordringer når det gjelder å holde seg i live. Nedgang i matproduksjonen, møtet Europa hadde med svartedauden, og til slutt klimaforandringer var noen av de utfordringene som svekket den tyske hansa på lik linje som de også påvirket mennesker og økonomier rundt om i Europa. Det spesielle vi derimot finner er at når den tyske hansa angivelig forsvinner rundt 1600-tallet så er dette ikke på grunn av en oppløsning basert på dårlige økonomiske tider. Det vi snarere ser er at det i Europa er en oppgangstid innenfor det økonomiske, de handelsmennene og byene som var en del av den tyske hansa var godt skikket i henhold til det økonomiske aspektet av organisasjonen. En fremtredende tanke er nemlig at gjennom Europas utvikling og forandring, så på lik linje forandret den tyske hansa seg. Slik sett kan vi se at den tyske hansa ikke bare forsvant fra Europas økonomi, men ble integrert inn i den etter hvert som økonomien i seg selv utviklet seg. Slik som Justyna Wubs-Mrozewicz hevder så kan det spores opp selv i dag etterlevninger gjennom merkevarer som prøver å selge varer og tjenester under den tyske hansa sitt merke.¹⁰⁵

¹⁰³ Wubs-Mrozewicz, 2013, ss. 10-13.

¹⁰⁴ Hansisches Urkundenbuch 5, nr. 138, (1393, 18. Des.).

¹⁰⁵ Wubs-Mrozewicz, 2013, s. 16.

Den tyske hansa kan også tilsies å ha vært en institusjon for konflikthåndtering basert på dens struktur, hjelpen den tilbød sine medlemmer og hvordan den var med på å opprettholde sine rettigheter som en organisasjon. Dette er noe som er fremtredende gjennom hele historien til den tyske hansa, men hva så når den angivelig opphørte? Wubs-Mrozewicz kommer igjen med innsikt inn i dette dilemmaet og besvarer det i den forstand at den tyske hansa som en institusjon for konfliktløsning ikke stoppet med denne funksjonen i årene rundt 1600-tallet. Det som snarere blir påpekt er at institusjonen enda var aktiv innen konflikthåndtering i den førmoderne Europeiske tiden. Wubs-Mrozewicz sikter til at den tyske hansa fremdeles var aktiv i årene 1500 til 1600 med å drive konflikthåndtering, derfor hadde den tyske hansa heller ikke innenfor dette området bare forsvunnet fra konflikthåndteringsperspektivet i Europa. Den tyske hansa bestod som en institusjon for konflikthåndtering i Nord-Europa i flere hundre år og selv mot dens angivelige opphøring var den fremdeles aktiv i disse områdene.¹⁰⁶ Den tyske hansa kan ha på lignende måte som i økonomien stadig vært i forandring og til slutt ikke hatt behovet for å drive med konflikthåndtering, dermed kan dette aspektet også ha blitt integrert i, eller foreldet seg ifra resten av Europa sin utvikling og forandring på denne fronten.

Nå som vi har sett nærmere på den tyske hansa kan vi danne oss en mening om deres evne til å bedrive med konflikthåndtering. Særtrekkene som gjorde forskjell på den tyske hansa sin evne til å bedrive med konflikthåndtering ser vi at består av utbredelsen og funksjonene innenfor nettverket deres. Nettverket i seg selv hadde stor rekkevidde, samtidig som det tilbydde en rekke funksjoner som å gi handelsmenn informasjon fra det aktuelle området og handelen der. Nettverket var også en utpost for den tyske hansa, her kunne den tyske hansa opprettholde sin tilstedeværelse og forsvare tilegnede rettigheter. Organisasjonens evne til å samle seg for å oppnå fellesmål uten å ha en oppnevnt leder, førte også til å gi den tyske hansa en bedre evne til å drive med konflikthåndtering igjennom at medlemmene kunne samle sine ressurser og stå sterkere sammen. Videre kunne den tyske hansa føre frem diskusjoner gjennom deres jevnlige møteaktivitet. Her kunne problematikk og konflikter rundt skipsforlis bli diskutert og forslag til løsninger kunne bli representert. Gjennom å ha sett nærmere på den tyske hansa kan vi senere se hvordan de benyttet seg av metoder og strategier for å håndtere konflikter innen skipsforlis i Skandinavia, men også hvordan den tyske hansa utnyttet de metodene tilgjengelige for dem til å forsvare sin sterke posisjon der.

¹⁰⁶ Wubs-Mrozewicz, 2017, ss. 76-77.

5.0 Kirkens påvirkning på lover og straff, gjeldende for havari og skipsforlis

Videre skal vi se hvordan kirken prøvde å påvirke maritime lover og regler i Europa, da spesielt kirken sitt syn på vrakloven vil bli fremhevet. Den katolske kirken hadde kontakt med det bysantinske riket og det har tidligere blitt spekulert i om det kan ha vært en innflytelse mellom dem på hvordan de begge så på lovgivning som relaterer til skipsforlis, vrakloven og havari. En ting som peker seg ut her vil være det faktum at bysantinerne hadde lenge kontakt med de ulike italienske bystatene, dette igjen førte til at de bysantinske keiserne tildelte dem privilegier og jobbet med lover og regler som skulle gjelde for handelsmenn fra de italienske territoriene. Om kirken og bysantinerne sin kontakt førte til en type innflytelse på hverandres lovverk er usikkert å si noe om, men det er tydelig at de bysantinske keiserne tok i betraktning den kontakten de hadde med bystatene.¹⁰⁷ Kirkens forsøk på å påvirke lover om havari, forlis og selve vrakloven skal vi se på, men når enn ser hvordan flere ulike lover og regler har hatt kontakt gjennom tidene har spørsmålet om at handelsnormer og tradisjoner har kunnet utvikle seg til en plattform hvor de i seg selv kan være rådende utenom fastsatte lover og regler oppstått.¹⁰⁸ Derfor vil innsikt i dette temaet hjelpe oss besvare spørsmålet om hvilken innflytelse kirken hadde på hvilke strategier og metoder som var tilgjengelig om en var utsatt for skipsforlis.

5.1 Kirken sin strid med vrakloven

Kirken hadde tidlig fattet en interesse i maritime saker, helt siden korstogene hadde kirken prøvd å påvirke hvilke regler som skulle gjelde for deres skip og mannskap som seilte til og fra det hellige land. Frankot viser oss at denne interessen fra kirken virker til å ha blitt ført videre gjennom at sjømenn og handelsmenn utenfor kirkens tjeneste ble senere inkludert i *gudsfreden* som kom etter det første korstoget. Innenfor kirken sin *gudsfred* finner vi hvordan kirken ønsket å fordømme retten til vrak også kjent som vrakloven. Dette øynet nok sjømenn og handelsmenn som en mulighet for å bedre trygge seg selv gjennom å søke etter kirkens regler til å bli gjeldende i de områdene de bedrev ferdsel og handel. Et annet uttrykk av kirkens interesse i skipsforlis, skipshavari og vrakloven, forteller Frankot oss at kom i 1110 hvor laterankonsilet og pave Paschal II kom med utsagnet at det å stjele vrakgods skulle betegnes som en styggedom på samme nivå som drapet av en bror. Videre skulle de som begikk en slik handling bli utvist fra kirken. En lignende uttalelsene kom også i 1179 hvor kristne skipsforlis ikke skulle bli frarøvet det de eide, men at en heller skulle hjelpe dem. Et

¹⁰⁷ Penna, 2020, ss. 56-61.

¹⁰⁸ Cordes, Oxford University Comparative Law Forum, 2003.

brudd på denne loven vil føre til utvisning fra kirken som et svar på at varene ikke ble gitt tilbake til sine rettmessige eiere.¹⁰⁹ Disse forsøkene på å påvirke vrakloven kan sies å ha et stort potensial for utbredelse, dette siden disse forsøkene kom fra kirken som hevdet stor makt i Europa og Skandinavia. Kirkemakten fremstår som sterk i slutten av 1000-tallet og frem til slutten av 1200-tallet. Kirken stod samlet og sentrert som et kollektiv og beholdt en styrke ifra ledelsen som kom ut av pavene frem til slutten av 1200-tallet.¹¹⁰ Det vi fremdeles finner er at kirkens påvirkning av maritim lov og tradisjon virker å være usikker. Det finnes eksempler hvor handelsmenn får privilegiet til å bevare eierskap over sine varer og gods ved havari som ikke har vært påvirket av kirken. Dette vil si at en har fritatt handelsmenn fra byrden av vrakloven uten at denne beslutningen bærer noen sammenkobling opp mot kirken. Selve fritaket fra vrakloven uten kirkens innflytelse, virker å gjelde dersom at visse omstendigheter var oppfylt.

Videre finner vi at Frankot tar og drøfter kirken sin innflytelse på vrakloven i flere eksempler. En av de eldste opphevingene av den gamle tradisjonen av at «finneren er vinneren» kommer fra Lübeck i 1204. Kong Waldemar II av Danmark gav handelsmennene retten til å beholde sine varer selv etter et forlis eller havari. Dette skjedde mens Lübeck for en kort periode var under det danske kongedømmet. Kong Waldemar II sin bevilgning av rettigheter over til handelsmenn virker ikke til å ha noen kristen innflytelse over seg, derimot virker det som om det var en ordinær overføring av privilegier som det de større byene tradisjonelt fikk fra dem som hersket over dem. De stedene vi finner mer av kirkens påvirkning er i de nyligere konverterte områdene som nå var blitt kristne. Et av disse nyligere konverterte områdene var Riga, hvor vi ser at biskopen Albert I av Riga gav i 1211 retten over til handelsmenn slik at de nå kunne berge sine egne varer om de forliste når de drev handel mellom Riga og Gotland. Et annet tegn på kirkens innflytelse kommer fra prins Burwin av Mecklenburg som fjernet retten til vrakgods fullstendig fra sitt land og hevdet at denne tradisjonen at vrakgods tilhører den som finner den er en gammel etterlevning fra hedensktid.¹¹¹ Prins Burwin kan ha referert til den gamle tyske tradisjonen som Vilho Niitemaa nevner i sin bok. Ut ifra fortolkning av det Niitemaa nevner om denne tradisjonen, så har det eksistert på lik linje med Skandinavia en eldre tradisjon knyttet til vrakloven. Grunnen til at det kan tenkes at prins Burwin nettopp refererer til denne tradisjonen, er på bakgrunn av hvordan den bryter med kirkens

¹⁰⁹ Frankot, 2005, s. 2.

¹¹⁰ Bagge, 2013, ss. 183, 223.

¹¹¹ Lübeckisches Urkundenbuch I, no. 12 og Hansisches Urkundenbuch I, no. 88, 149, sitert av Frankot, 2005, ss. 2-3.

retningslinjer og hvor brutal den kunne være gjennom at en stod fritt til å slavebinde eller drepe skipsmannskap som har kommet seg til land.¹¹² Det at Burwin peker på at tradisjonen har sin rot i hedensktid kan tolkes på den måten at det rette vil være å forkaste tradisjonen nå som kristendommen var den rette religionen å følge. Et annet tegn på kirkens innflytelse på prins Burwin sin bestemmelse kommer fra uttalelsen om at det å stjele fra de som har havarert er forkastelig i Guds øyne. Dette fordi gjennom å begå tyveri fra de som har blitt utsatt for en ulykke til sjøs vil være det samme som å stjele de få tingene som Gud har levnet dem etter en storm. En slik fordømmelse av den gamle vrakloven kan være sammenlignbar med uttalelsene som kom i 1110 fra laterankonsilet og pave Paschal den andre. Det virker derfor klart at Burwin sitt mål var å fjerne den gamle hedenske tradisjonen fra hele Mecklenburg og straffeforfølge alle som trosset den nye proklamasjonen. De som brøyt Burwin sin nye lov skulle bli sett på som om de var fredsbrytere, dessverre nevnte ikke Burwin noen spesifikke regler eller straffer i sitt dokument og den var derfor lite nyttig til bruk i Mecklenburg. Senere i 1252 ble det gitt et privilegium til Lübeck hvorav en i Rostock havn var frigjort fra den gamle vrakloven. Dette kan sees på som en videreføring av Burwin sitt arbeid da Rostock by lå inn under Mecklenburg. Videre i 1267 ble det privilegiet gitt til Lübeck utvidet til å gjelde for hele Mecklenburg, men med den modifikasjonen at handelsmenn måtte berge sine egne varer og skip om det skulle skje forlis eller havari.¹¹³ Slik kan vi se at om det ikke direkte er kirken som proklamerer, så er det i alle fall kristendommens påvirkning som førte til en forandring av vrakloven i Mecklenburg. Vi kan også hevde gjennom det at noen biskoper kunne bestemme rettighetene til handelsmenn og ut ifra proklamasjoner fra adelen hvor kristne verdier blir påropt, at kristendommen uten tvil har prøvd å påvirke vrakloven. Spørsmålet som vi sitter igjen med blir derfor om de plassene der kristendommen klarte å hevde seg og dermed påvirke vrakloven, ble den da fulgt opp av befolkningen og andre?

Til tross av både kirken og andre adelsmenn sine forsøk, virker det ikke som om de klarte å forandre praktiseringen av den gamle tradisjonen rundt vrakloven. De privilegiene som handelsmenn mottok i ulike deler av Nord-Europa i løpet av den første halvdel av 1200-tallet forandret ikke på det faktum at det fremdeles var vanlig å praktisere «finders, keepers» på de varene og andre verdier som vasket i land. Derfor valgte Lübeck å benytte seg av kirken til å være et logisk talerør for deres ambisjoner om å få fjernet den gamle vrakloven. Lübeck valgte akkurat kirken fordi den var på handelsmennenes side når det gjaldt vrakloven, kirken

¹¹² Niitemaa, 1955, ss. 15-16.

¹¹³ Frankot, 2005, s. 3.

mente jo nemlig at den burde fordømmes av alle innenfor kristendommen. I tillegg til å ha samme interesse som handelsmennene satt kirken med autoritet gitt fra himmelen og troverdighet gjennom sin tilknytning til det guddommelige. Derfor kunne de i middelalderen presisere hva som ville gi evig frelse eller evig fordømmelse basert på handlingene mennesker utførte, dette traff mennesker nært i middelalderen. En av grunnene til at dette traff vanlige mennesker så nært var fordi det var en utspredd frykt for å vekke på seg guddommelig vrede i middelalderen. Videre forteller Frankot oss at handelsmenn fra Lübeck henvendte seg til pave Innocens den fjerde i 1249 for å klage over at deres varer hadde blitt stjålet ifra dem etter at de hadde havarert. Lübeck mente at det var de lokale som bodde ved stranden i nærheten av hvor skipet havarerte som hadde tatt varene deres. Det kommer ikke frem akkurat hvor dette fant sted, men det må nok ha vært i nærheten av Ratzeburg. Dette fordi pave Innocens den fjerde skrev til biskopen av Ratzeburg og fortalte at biskopen skulle være ansvarlig for å beskytte de som havarerte. Biskopen av Ratzeburg kunne gå frem på forskjellige måter for å beskytte de som havarerte i området. Biskopen kunne sende ut advarsler til de som brøyt med kirkens doktriner om skipsforlis og havari, i håp om at de skulle returnere ting som hadde blitt stjålet. Videre kunne biskopen dele ut straff i tråd med kirken om advarslene ikke var nok til å beskytte havarerte fra tyveri. Paven så det som sin egen, *Den hellige stol* og kristenfolk sin plikt å motarbeide den gamle vrakloven fordi den var ugudelig, men den ble fremdeles praktisert i stor grad i Nord-Europa.¹¹⁴

Frankot påpeker at fire år etter at Lübeck først tok kontakt med pave Innocens den fjerde, fant de i 1253 en ny talsmann i erkebiskop Albert den andre av Livland, Estland og Prøysen. Erkebiskopen stoppet nemlig i Lübeck når han var på tur til Riga. Den første handlingen erkebiskopen foretok seg var å gi Lübeck omfattende rettigheter, dette fordi Lübeck lå under hans bispedømme og fordi han selv hadde verdier der. Erkebiskop Albert den andre annonserte også i privilegiene at:

«Våre lover og vår fornuft forteller oss det at vi ikke bør gjøre mot andre, det vi ikke ønsker skal bli gjort mot oss. ... vi ønsker å gå imot alle ranere ved å si at alle handelsmenn som seiler havene mellom Lübeck og Gotland å videre så mot elven Daugava og Dvina, vil være under beskyttelsen til den hellige stol. Hvem enn som går imot dette eller hvem enn som assisterer de som går imot dette, vil bli ekskommunisert. Hvem enn som kjøper, bytter eller beholder slike varer vil bli betraktet som del skyldige i denne kriminelle handlingen og, lik en morder, vil ikke bli tillatt til å gå inn i en kirke før de har tilbakebetalt den dobbelte verdien av varene. Dommerne er forventet til å forfølge de kriminelle

¹¹⁴ Frankot, 2005, s. 3.

med all sin makt, fordi neglisjering i en slik sak betyr samarbeid. Skulle en slik kriminell handling ta sted, vil all kirkeaktivitet opphøre til saken har blitt løst. Både biskopen og de verdslige dommerne vil gjøre alt som er nødvendig for å løse saken. I tilfelle av neglisjering fra biskopen, vil han også bli bannlyst fra kirken, og i tilfelle av neglisjering fra dommeren, vil han miste sitt embete. Det samme gjelder for deres overordnede. Hvis noen av de ovenfor nevnte dør før han har gjort pøniten for denne kriminaliteten, vil hans kropp bli kastet i havet som en avskrekking på det eksakte punktet hvor kriminaliteten fant sted».¹¹⁵

Selv om privilegiene som var gitt forbedret situasjonene noe, ønsket de tyske handelsmennene at de ville motta privilegier som var noe litt mer omfattende. Ønsket gikk i oppfyllelse for tyskerne bare noen år etter på når allerede i 1254 biskopen av Kurland gav ut privilegier som skulle fjerne alle spor av vrakloven fra hans bispedømme. Biskopen av Kurland sin utgivelse av privilegier var en kopi av de som prins Burwin av Mecklenburg gav ut i 1220, men med et tillegg som sa at det var lovlig å oppbevare vrakgods slik at arvingene til de avdøde fra forliset eller havariet kunne motta varene. I 1256 gav biskopen av Ösel-Wiek ut et lignende privilegium, men dette varierte fra de foregående ved at den også inkluderte vilkår hvorav mennesker som bedrev bergingsarbeid kunne motta belønning for det. Dette var nok ment for å oppmuntre mennesker til å hjelpe til å berge verdier og annet når et skip forliste eller havarete.¹¹⁶

Frankot henviser oss til å se at erkebiskop Albert den andre besøkte også Lübeck igjen i 1256, her skrev han et manifest som gikk ut imot den gamle vrakloven. Erkebiskopen hadde nå blitt utnevnt som en kardinal over store deler av Baltikum, derfor var han nå ansvarlig for å beskytte havarister i og rundt Livland, Estland, Prøysen, Kurland, Gotland, Rügen, Holstein og Russland. I sitt manifest inkluderte erkebiskopen nå rettigheter som omhandlet arving av vrakgods. Her stod det at vrakgods skulle bli oppbevart trygt for ett år og én dag, hvis arvingene ikke kunne komme og hente varene eller verdiene innenfor denne fristen kunne den bli forlenget inntil to eller tre år. Albert inkluderte også i sitt manifest belønning for mennesker som nektet å ta betalt for å berge varer og annet fra skipsforlis og havari. Her ville da de som nektet å ta betaling for bergingsarbeid få avlat i ett år og førti dager som belønning i stedet for betaling. Et problem med Albert sitt manifest var at det kun gjaldt for rundt halvparten av Baltikum, dette ville handelsmennene i Lübeck forandre. Lübeck sendte derfor en klage til kardinalen Guido av San Lorenzo i Lucine i Roma. Klagen fra Lübeck bar frem

¹¹⁵ Egen oversettelse av Lübeckisches Urkundenbuch I, no. 199 og Hansisches Urkundenbuch I, no. 456, sitert av Frankot, 2005, ss. 3-4.

¹¹⁶ Frankot, 2005, ss. 3-4.

og et nytt manifest ble sendt til biskopen av Ratzeburg, som atter engang ble satt ansvarlig for å opprettholde reglene i det nye manifestet. Det nye manifestet hadde mye av det samme innholdet som det erkebiskop Albert den andre gav ut i 1256, men inneholdt noen mindre forandringer. Under dette manifestet ble handelsmenn i den resterende delen av Baltikum, men også Danmark, Sverige, Slavonia, Pommern, Elberegionen og Friesland underlagt kirkens beskyttelse fra vrakloven. Pave Klemens den fjerde anerkjente etterhvert manifestet fra Guido etter at det hadde kommet en forespørsel om det fra Lübeck.¹¹⁷

Manifestet til Guido skulle vise seg å ha nytte for seg flere hundre år etter at det ble skrevet. Manifestet ble regelmessig tatt i bruk av handelsmenn både i generelle, men også spesifikke saker hvor det kunne bistå handelsmennenes stilling og forsterke den.¹¹⁸ Vi kan tolke ut ifra dette at manifestet klarte å gi handelsmenn støtte gjennom alle disse årene selv om kirken sin makt hadde begynt å gå nedover i den siste halvdel av 1200-tallet.¹¹⁹ Frankot forsterker denne tolkningen når hun hevder at i 1334 hadde kirkemakten blitt svekket i en tydeligere grad enn tidligere. Dette gjennom klagen sendt til pave Johannes den tjuende, rundt denne tiden. Kirken og folket på Gotland klagde til paven over at deres varer hadde blitt konfiskert av de lokale myndighetene. Paven skrev derfor til erkebiskopene og biskopene av Danmark, Norge og Sverige, her fortalte han at slike hendelser skulle straffes ved at de skyldige skulle bli bannlyste fra kirken. Samme året sendte paven et lignende brev til biskopen av Lübeck og administrasjonen i Ratzeburg etter at paven mottok en klage fra handelsmennene i Lübeck. Klagen fra Lübeck omhandlet et lignende problem som det befolkningen på Gotland opplevde.¹²⁰

Ut ifra Frankot kan vi se at brevene paven skrev og sendte ut i 1334 ikke oppnådde det resultatet som pave Johannes den tjuende hadde ønsket, derfor måtte han i 1337 sørge for nye tiltak. Paven satte derfor biskopen av Ratzeburg, som tidligere hadde hatt ansvaret for å beskytte havarene i 1249 og igjen i 1266, til å videre beordre erkebiskopen av Lund og kirkeadministrasjonen i Danmark til å etterleve Guido sitt manifest. Dette ble oppnådd gjennom at erkebiskopen av Lund satte i gang tiltak ved å sende ut brev til alle biskopene i Danmark og beordret dem til å publisere Guido sitt manifest årlig fra sine kirker. Likevel finner Frankot at problemene oppstod på nytt og Lübeck henvendte seg igjen til biskopen av Ratzeburg og Guido sitt manifest i 1401. Denne gangen oppstod problemet i bispedømmet

¹¹⁷ Frankot, 2005, s. 5.

¹¹⁸ Frankot, 2005, s. 5.

¹¹⁹ Bagge, 2013, ss. 223-224.

¹²⁰ Frankot, 2005, s. 5.

Bremen og biskopen av Ratzeburg oppfordret kirkemennene i Bremen, Lübeck, Ratzeburg, Schwerin og Verden i Niedersachsen til å legge press på Biskop Otto av Bremen ved å true han med bannlysning fra kirken. Dette siste problemet som sentrerte seg rundt biskopen av Bremen viser oss den negative siden av at kirken har involvert seg i vrakloven, og vi skal se nærmere på et eksempel senere i oppgaven. Det at kirker og deres institusjoner kunne ha privilegier angående vrakgods og lignende verdier førte til at de gjerne beholdt disse rettighetene selv. Mange av kirkene og institusjonene så disse privilegiene som en mulighet til å øke sine inntekter gjennom å beholde privilegiene for seg selv. Vi kan derfor se at munkar og nonner konfiskerer varer og verdier som har blitt berget fra skip, men vi finner også eksempler av at mer høytstående kirkemedlemmer gjør det samme. Dette kan vi tolke som litt ironisk siden vrakloven hadde tidligere blitt karakterisert som en hedensk tradisjon. Spesielt ser Frankot at vi finner biskopene av Bremen og Lund benyttet seg av rettigheten til å kunne konfiskere verdier som hadde kommet ut fra et forlis eller havari og vasket i land. Selv om det var erkebiskopen av Lund som ble beordret til å sende ut brevene til de danske biskopene og de danske kirkeinstitutionene i 1337 og ba dem etterleve Guido sitt manifest. Så finner vi at en mann med tittelen erkebiskop av Lund som i 1393 skapte problemer for seg selv når han fikk sine kirketjenere til å konfiskere verdier fra skipet til Arnold Duker og lagret det i borgen sin på Bornholm.¹²¹

Frankot argumenterer for at selv om kirken til tider var en del av problemet som plaget handelsmenn når de skulle forsøke å få tilbake tapte verdier fra et skipsforlis eller havari, så benyttet de seg likevel med jevne mellomrom de manifestene kirken hadde publisert som gikk imot den gamle vrakloven for å styrke sin posisjon i forhandlinger. Kirken som mistet fra siste halvdel av 1200-tallet og frem til 1400-tallet sin maktposisjon og troverdighet i slike saker, satte ikke en stanser for bruken av deres manifeste i ulike forhandlinger. Dette kan sees gjennom at Lübeck fikk de som tok over erkebiskopsembete etter Albert den andre til å fornye hans manifest. Dette viser oss også at troen på at slike manifest skulle vare i all evighet ikke var særlig stor hos handelsmennene, men at de likevel forventet at de ville bringe en slags positiv utvikling på de problemene de møtte på. Det samme kan sies om Lübeck sine gjentatte forsøk til å bringe klager ovenfor paven, her var forventingen at paven ville ta et standpunkt mot noe som kunne betegnes å være imot gudsvilje og derfor kunne Lübeck håpe på støtte fra paven. Paven kunne også bli forventet til å iverksette tiltak som skulle bekjempe den vide praksisen av vrakloven i Nord-Europa i senmiddelalderen. Både manifestene og

¹²¹ Frankot, 2005, ss. 3, 5-6.

arbeid fra den øvrige kirkemakten kan ha vært nok for å demotivere potensielle lovbrytere fra å tilegne seg vrakgods, men så ser vi i all hovedsak at det ikke var denne religiøse avskrekkelsen som til slutt avgjorde. Hovedsakelig hadde politikk og økonomi en mye større påvirkningskraft på om varer ble konfiskert eller på andre måter tatt fra handelsmennene enn det kirken i seg selv hadde.¹²²

Kirkens støtte til handelsmenn kan fremdeles ikke avskrives helt fordi den var av en mer praktisk bruk for dem enn bare deres negative syn på vrakloven. Lokale kirkebygg kunne feste meldinger på sine bygg om hvem som hadde gått bort i et skipsforlis, slik ble informasjonen delt innenfor et gitt område. Det var også slik at i mange tilfeller ville en fra kirken være til stedet når vrakgods og lignende ble berget for å overse operasjonen, men samtidig ble de samme verdiene også ofte lagret i lokale klostre og andre kirkebygg hvis eierne ikke var kjent eller hadde gått bort i forliset. Skulle et slikt bygg ikke være tilgjengelig kunne det bergede vrakgodset bli plassert i andre bygg eller til og med bli gitt til en privat person for oppbevaring. Det var også kirken som i stor grad leverte budskapet om bortgangen av et familiemedlem til den avdødes familie. Derfor kan vi hevde at kirken delte nyheten om de som druknet i et skipsforlis til den nærmeste familien.¹²³ Vi kan se at kirken ved siden av å jobbe imot vrakloven på andre måter også var tilknyttet den på det mer praktiske nivået. Tjenestene som den katolske kirken tilbyde i tilfeller hvor skipsforlis hadde oppstått kan vi tenke oss at ville være til nytte for handelsmenn.

Så angående spørsmålet om hvilken innflytelse kirken hadde på hvilke strategier og metoder som var tilgjengelig om en var utsatt for skipsforlis, har vi sett følgende. Vi ser at kirken sin innflytelse på vrakloven er komplisert, på den ene siden hadde nok kirken mye å bidra med for å hjelpe handelsmennene som seilte og drev handel i Nord-Europa. Både gjennom kirkens vilje til å motsette seg vrakloven, men også fordi kirken kunne være formålstjenlig når skipsforlis hadde oppstått. Samtidig kan vi se at kirkens innflytelse og påvirkning fører til at kirkens institusjoner og andre med makt innenfor disse blir en del av problemet som handelsmennene i utgangspunktet ønsket å bli kvitt, dette vil vi se nærmere på senere. Kirken kan vi tolke i den retningen at fremstår som et tveegget sverd, hvor den på den ene siden kan ha medvirket til at en hadde flere metoder og strategier å forholde seg til. Likevel ser vi også at kirken kan være en bidragsyter til å redusere de samme mulighetene.

¹²² Frankot, 2005, s. 6.

¹²³ Niitemaa, 1955, ss. 136-137.

6.0 Metoder og strategier for konflikthåndtering i Europa og Skandinavia

Nå som vi har vært igjennom vrakloven, lover og regler, den tyske hansa, og sett nærmere på kirken sin påvirkning, kan vi begynne å ta for oss hvilke metoder og strategier for maritim konflikthåndtering som eksisterte i Skandinavia. Det som har blitt tidligere etablert i denne oppgaven er at metodene vi skal undersøke her skal ha eksistert i perioden 1300 til 1500 og vi har også identifisert at en av de viktigste partene å følge som deltar i konflikthåndtering i Skandinavia er den tyske hansa. Videre skal jeg rette søkelys på noen av de bakenforliggende årsakene til at konflikthåndtering var nødvendig. Så beveger vi oss over på hvordan metoder og strategier for konflikthåndtering kunne bli benyttet. Etter vi har sett på hvordan konflikthåndtering kan bli benyttet, beveger vi oss enda et skritt nærmere Skandinavia ved å se hvilke metoder til konflikthåndtering som var gjeldende innenfor den tyske hansa. Som tidligere nevnt vil den tyske hansa være i denne oppgaven som den hovedsakelige parten vi følger for å finne mulige konflikter jeg kan undersøke, dette passer også fint inn med at forskning på diplomatisk historie for denne perioden virker å ha beveget seg videre fra å kun fokusere på diplomati mellom selvstendige herskere over et territorium, til å kunne inkludere løsere organisasjoner og aktører som den tyske hansa.¹²⁴

6.1 Nødvendigheten av metoder for å løse maritime konflikter i Europa

Innen maritim konfliktløsning finner vi ofte at det eksisterte en flytende barriere mellom hva som kunne betegnes å være det gjeldende regelverket en skulle forholde seg til fra sak til sak. Dette vil si at vi ser at det ikke bestandig var klare skiller mellom privat lov og offentlig lov når enkelte maritime konflikter skulle løses. Denne vekslingen mellom hvilket sett med lover som skulle følges ser vi kommer utfra hvem som var de involverte aktørene i slike maritime konflikter. Mellom territorielle herskere og private aktører som handelsmenn innenfor et byråd, ser vi at de kan ha forskjellige oppfatninger om hvilke regler som skulle være gjeldende og hvem som hadde jurisdiksjon i området. Dette igjen førte frem til at det var nødvendig å utvikle metoder innenfor maritim konfliktløsning slik at partene kunne besitte evnen til å overkomme problemene knyttet til den flytende barrieren for hva som var gjeldene lover og regler. Det ville igjen være nyttig for begge partene å få utviklet konflikthåndtering som var velfungerende, dette fordi at det ville føre til at eventuell handel og partene involvert skulle få en større sikkerhet i møte med maritime konflikter.¹²⁵

¹²⁴ Sicking, 2017, ss. 2-4.

¹²⁵ Sicking, 2017, ss. 4-6.

Som vi har sett på tidligere så ville handelsmenn som bestemte seg for å drive handel utenfor sitt eget hjemlige territorium, raskt oppdage at den verdenen de seilte ut til var et teppe av ulike lovsamlinger og jurisdiksjoner. Europa som i seg selv bestod av mange forskjellige herskere ville naturlig nok også bestå av like mange ulike lover og regler innenfor de mange territoriene som eksisterte. For handelsmennene ble derfor utfordringen å kunne navigere seg gjennom dette landskapet og samtidig prøve å sikre seg selv og handelen sin fra å bli behandlet med urett utenfor sitt eget område.¹²⁶ Denne situasjonen ser vi at skapte en nødvendighet for metoder og strategier for å bedrive med konfliktunngåelse, men også et behov for å få utviklet en sikrere prosess innenfor konfliktløsning. En måte å oppnå begge deler var å gjøre som den tyske hansa, ved å enten jobbe for å bli tildelt privilegier eller bare regelrett kjøpe dem fra herskere rundt om i Europa. Et eksempel på dette kan vi finne ved å følge utviklingen til byen Lübeck. I løpet av 1200-tallet ser vi at Lübeck stadig gjennomgår en forandring innenfor perioder hvor de har privilegier og at de senere mister dem, men igjen at de også får til å gjenskaffe seg privilegier igjen.¹²⁷ Privilegier var ikke en evigvarende anskaffelse, de kunne bli mistet på mange måter og måtte fornyes om et lederskifte oppstod der hvor en hadde tilegnet seg disse.¹²⁸ I Lübeck sitt tilfelle ser vi hvordan privilegiene direkte kan kobles opp mot deres suksess innenfor handel i fremmede farvann, men også hvordan disse privilegiene måtte forsvares gjennom konflikthåndteringsmetoder for at de skulle beholdes. Det som også satte fart på Lübeck sine ambisjoner om å tilegne seg privilegier, var når de ble tildelt privilegier i den korte tiden de lå under den danske tronen på 1200-tallet. Lübeck som by gav aldri opp ambisjonene sine om å videre beholde de privilegiene de ble gitt av den danske kongen, og det skulle vise seg at dette bare forble startskuddet i deres anskaffelse av flere privilegier.¹²⁹ Som vi også har sett på tidligere når vi diskuterte vrakloven og kirken, så kunne privilegier gi beskyttelse fra vrakloven. Gjennom at Lübeck tilegnet seg privilegier sånn som fritak fra vrakloven, kan vi hevde at privilegiet var med på å hjelpe handelsbyen til å unngå konflikter knyttet til vrakgods og igjen sikre byen rettigheter innenfor en eventuell konfliktløsning. Ved anskaffelsen av et fritak fra vrakloven kan det tolkes slik at Lübeck ville kunne unngå en rekke maritime konflikter og dermed oppnå konfliktunngåelse,

¹²⁶ Sicking, 2017, ss. 4-6.

¹²⁷ Frankot, 2005, s. 2.

¹²⁸ Burkhardt, 2015, s. 128.

¹²⁹ Jahnke, 2013, ss. 47-51.

men viser oss også at de ville kunne stå sterkere i forhandlinger og i inngåelsen av avtaler gjennom konfliktløsning.¹³⁰

Privilegier var også av en slik natur at når de først ble tildelt så var ikke dette en endelig avslutning på saken. Privilegier kan vi se gjennom eksempelet med Lübeck at kunne forsvinne over tid og derfor var det en pågående prosess å beholde dem.¹³¹ Det var derfor en nødvendighet å opprettholde en tilstedeværelse i de områdene en hadde tilegnet seg privilegier, ellers ville det kunne føre til at disse gikk tapt og en stod igjen på bar bakke. Det var derfor en funksjon av den tyske hansa sine kontor å etablere organisasjonens tilstedeværelse i flere områder hvor de nøytt godt av privilegier de var blitt tildelt. Den tyske hansa sine kontor var som vi så tidligere en utpost for deres aktiviteter knyttet til et område innenfor deres interesse. Kontorene som bidro til bedre handel for den tyske hansa hadde også en annen rolle hvor de jobbet for å opprettholde de tilegnede privilegiene og avtalene gjort av den tyske hansa. Funksjonen til den tyske hansa sine kontorer kan derfor sees på som å være en viktig brikke i hvordan organisasjonen klarte å opprettholde og forsterke sin tilstedeværelse, men det viser oss også nødvendigheten av disse for at den tyske hansa skulle kunne vedlikeholde sin effektivitet til å drive med konflikthåndtering.¹³²

En videreføring av hvordan privilegier stod som en motvekt til de mange reglene og ikke minst tradisjonene som var rundt om i Europa, kan vi se gjennom å gå nærmere inn på handelsmenn. I motsetning til handelsbyer som Lübeck finner vi at handelsmenn hadde en annen fremgangsmåte å tilegne seg privilegier. Nødvendigheten av privilegier var like stor for individuelle handelsmenn som det var for større grupperinger av dem. Slik kunne det være nødvendig for handelsmenn å enten bli medlem av eller etablere et nettverk som kunne hjelpe dem med konflikthåndtering. Dette samme nettverket ville også yte den funksjonen at det arbeidet for å sikre handelsmenn privilegier. Skulle det vise seg at det ville være vanskelig å anskaffe seg privilegier på egenhånd så kunne handelsmenn bli med i en organisasjon som den tyske hansa, og dermed gjennom medlemskap ta nytte av de privilegiene organisasjonen hadde tilegnet seg. Videre kan vi se at et annet positivt trekk ved å forbli et medlem av den tyske hansa var at en slik organisasjon ville kunne gi og i andre tilfeller kjempe for privilegiene som handelsmannen nå kunne benytte seg ut av. Dette kan sees gjennom at

¹³⁰ Frankot, 2005, s. 2.

¹³¹ Jahnke, 2013, s. 49.

¹³² Burkhardt, 2010, s. 62.

organisasjonen ville jobbe for å skape sikkerhet og bedre handelsbetingelser for sine medlemmer utenfor sitt eget territorium.¹³³

Innenfor temaet nettverk ser vi at handelsmenn kunne benytte seg av disse for å oppnå bedre vilkår på vegne av seg selv. Nødvendigheten av nettverk kan hevdes oppstod ut ifra et behov for å ha en evne til å kunne kommunisere med parter som var lengre unna. I likhet med kontorene til den tyske hansa, kan vi se at nettverket til handelsmenn også var en ressurs for å markere en handelsmanns tilstedeværelse i det området de bedrev med handel.

Familiemedlemmer, venner og handelspartnere kunne sikre handelsmenn en kommunikasjonslinje mellom handelsmannen og den plassen han ville ha en tilstedeværelse i. Videre ville nettverket også jobbe for at handelsmenn skulle beholde de avtalene og privilegiene de hadde tilegnet seg. Nødvendigheten for at selv mindre handelsmenn måtte forsikre seg at avtaler var inngått og at privilegier ble overholdt kan vi se kommer ut av hvor utfordrende det var å navigere seg gjennom lappeteppet av lover i Europa. Dette var heller ikke umulig å etterkomme fordi handelssteder og byer hadde i stor grad selvstyre, hvor de lokale bestyrerne og deres lover var tilpasningsdyktige på grunn av den friheten de hadde.¹³⁴

Tilpasningen av lokale lover og skikker var også en nødvendighet for handelsstedene og byene, fordi dette ville være en endring som ville føre til blomstring av handel i eget område og kunne videre gi økt økonomiskvekst. Disse tiltakene i seg selv ville ikke forhindre at konflikter oppstod, men ga handelsmennene en større sikkerhet i å bedrive handel med områder som var utenfor deres hjemsted. Videre ledet tilpasningen av lokale lover og skikker til at konflikthåndtering ble utviklet i enda større grad for å kunne etterkomme de nye konfliktene som oppstod. Territorielle herskere prøvde også å ta del i å sette vilkår på plass slik at handelsmenn skulle få større sikkerhet, men de var ofte treige i sin utførelse av dette arbeidet. Dette kan sees gjennom etableringen av sentrale rettsapparater eller domstoler, hvorav disse ble skapt allerede etter at de store handelsorganisasjonene hadde klart å etablere i stor grad trygghet innenfor handel for sine medlemmer. Dette viser oss hvordan organisasjoner, byer og lignende måtte av nødvendighet dekke opp for den mangelen på byråkrati som eksisterte i tidsperioden. Herskere og andre kunne forsøke å få utvidet sine apparater for konflikthåndtering, men det kan tolkes ut ifra Gelderblom at disse ikke klarte å oppfylle rollen som et organ for konflikthåndtering i tilstrekkelig grad.¹³⁵ Dette videre

¹³³ Sicking, 2017, ss. 8-9, 13-14.

¹³⁴ Sicking, 2017, ss. 8-9, 13-14.

¹³⁵ Sicking, 2017, ss. 8-9, 13-14.

forsterker vår oppfatning at byrådenes evne til å være fleksible innenfor lovgivning spilte en stor rolle i hvordan handelsmenn klarte å overkomme utfordringen relatert til at det eksisterte så mange ulike regler og lover i Europa.

Territorielle herskere var fremdeles med på å fremme metoder for konflikthåndtering selv om de var for sent ute med å etablere relaterte rettsprosesser. Gjennom diplomatikk førte herskere frem løsninger som fjernet noe av de utfordringene handelsmenn fra andre områder møte på om de skulle drive handel hos dem eller andre. Det skal påpekes at det ikke alltid var for det beste at lokale herskere ble involvert i slike saker. I et av disse tilfellene finner vi en sak hvor både kongen av England og greven av Holland-Zeeland blir dratt inn i en konflikt. Denne konflikten gikk videre i over 20 år før de kom frem til en konklusjon, noe som ledere oss til å se at utfordringene knyttet til konflikthåndtering også var gjeldende på et høyere politisk plan. Herskere på sin side igjen kunne bidra til å sikre handelsmenn på andre måter enn å direkte bli inkludert i enkelt saker.¹³⁶ I tilfellet av piratvirksomhet stod handelsmenn i en svakere posisjon om de hevdet sin sak ovenfor det lokale rettsapparatet om piratene også var fra det samme området. I slike tilfeller ville de lokalerådene ofte støtte om sine lokale beboere fremfor en fremmed handelsmann. I tilfeller som denne kunne den lokale herskeren tiltre og sørge for at handelsmennene ble behandlet mer rettferdig. Incentivet for en hersker til å gjøre noe slikt var å fremme handel fremfor de lokale sin piratvirksomhet.¹³⁷ Dermed som en nødvendighet for å løse konflikter kunne kongen enten ta handelsmennenes side ovenfor sine egne beboere, eller reise tiltak for å redusere problemet som plaget handelsmennene som tilkom området.¹³⁸

En annen nødvendighet for å utvikle strategier og metoder for konflikthåndtering var fordi det kunne være vanskelig for handelsmenn å få sine saker hørt av høyere autoriteter i fremmede land. For at handelsmenn skulle få fremmet sine saker i stasjoner høyere opp i systemet måtte de enten være innehavere av innflytelse i området eller rett og slett ha midlene til å kunne betale for å få saken hørt høyere opp. Dette igjen kan vi se at kunne føre til problemer for de handelsmennene som ikke hadde noen av delene, noe som også førte til at konflikthåndtering ble vanskeligere for dem. Saker hvor øvrige herskere av et territorium involverer seg virker å være i de tilfellene når et problem ble stort nok. Konfliktløsning i denne perioden bærer det preget at det er tilsiktet å skulle oppnå ro og ikke nødvendigvis rettferdighet. De ulike

¹³⁶ Sicking, 2017, ss. 8-9, 13-14.

¹³⁷ Heebøll-Holm, 2013, ss. 39-40, 48, 50.

¹³⁸ Sicking, 2017, ss. 8-9, 13-14.

administrasjonene som søkte etter å få oppklart maritime konflikter virker å søke etter en løsning hvor forholdene mellom private handelsmenn, handelsorganisasjoner og andre kompanier ble balanserte og stabile. Lokale lovsystemer som byråd eller domstoler jobbet for dette målet, men i noen tilfeller som tidligere vist ville disse falle for å prioritere sine egne innbyggere. Her kan det hevdes at en ny balanse oppstod gjennom rollen den territorielle herskeren spilte, hvorav denne personen kunne se på det større bildet politisk og diplomatisk for å iverksette forholdene til en balanse igjen slik at de fremmede handelsmennene som fremmet sin sak kunne få bedre rettslig beskyttelse, selv om det å få disse herskerne involvert kunne kreve innflytelse eller penger.¹³⁹

6.2 Maritim konflikthåndtering tatt i bruk

På en mer generell basis er det greit å orientere oss om hvordan metoder og strategier for maritim konflikthåndtering ble tatt i bruk i perioden 1300 til 1500 i Europa. Dette vil hjelpe oss til å få en innsikt i hvordan en kunne benytte seg ut av metodene for maritim konflikthåndtering og videre når vi skal se nærmere på maritime konflikter fra Skandinavia spesielt, hvordan de samme metodene ble tatt i bruk der. Den første metoden som har blitt brukt for å løse maritime konflikter finner vi et eksempel på gjennom å se nærmere på den maritime relasjonen mellom Skottland og Norge. Den politiske situasjonen mellom Norge og Skottland forandret seg i en større grad rett før fredsavtalen ved Perth ble inngått i 1266. Opp til dette punktet hadde politiske spørsmål knyttet til det maritime vært et område for kontinuerlig samarbeid mellom kongedømmene Norge og Skottland, dette fordi Norge hevdet sin suverenitet over de nærliggende øyene utenfor Skottland sin kystlinje. Fiendtlighetene mellom Norge og Skottland markerte et klart brudd med den langt varige tilstanden av fredfullt samarbeid imellom dem. Øygruppen Hebridene ble utgangspunktet for at de to kongedømmene endte opp i en konflikt i årene før 1266, dette basert på den uklare situasjonen om hvem av dem disse øyene egentlig skulle tilhøre. Det var ikke bare en konflikt knyttet til hvilken territoriell hersker de tilhørte, men oppstod også på grunn av at deres posisjonering markerte et skille imellom Norge og Skottland sine territoriale farvann. Konflikten baserte seg derfor også på hvem av dem som kontrollerte de nærliggende farvannene rundt øyene. Når avtalen ved Perth ble inngått mellom de to monarkene av Norge og Skottland ble det etablert et mye klarere bilde av hvordan de territoriale linjene mellom dem skulle være. I forkant av avtalen ved Perth hadde den skotske kongen Alexander den tredje sendt en invasjonsslåte for å ta over kontrollen over Hebridene fra den norske kronen. I respons til den

¹³⁹ Heebøll-Holm, 2013, ss. 231, 233-234, 236-237, Sicking, 2017, ss. 8-9, 13-14.

skotske invasjonsstyrken sendte kong Håkon den fjerde en egen invasjonsstyrke for å slå tilbake skottene og igjen ta over kontrollen over Hebridene. Avtalen ved Perth kom som et resultat av at den skotske kongen klarte å slå tilbake den norske invasjonsstyrken og han kunne derfor noen år senere inngå avtalen ved Perth med kong Håkon sin overtaker kong Magnus den sjette av Norge. Dette igjen førte i seg selv til en oppklaring av noen deler av de maritime konfliktene som oppstod, men ikke alle. Orknøyene, Shetland og Færøyene skulle forbli under den norske kongemakten i ytterligere 200 hundre år før de omsider fikk ny territoriell hersker.¹⁴⁰

Det vi kan se er at i etterkant av avtalen fra 1266, er at når maritime konflikter oppstod og de var av en slik natur at herskerne enten fra Skottland eller Norge ble involvert så henviste de til avtalen gjort ved Perth. Grunnen til at herskerne kunne referere til avtalen de hadde inngått er fordi de i selve avtalen inkluderte artikler om hvordan maritime konflikter skulle håndteres. Dermed ser vi at i tilfeller av maritime konflikter i områdene mellom Norge og Skottland, brukte de som satt i en høyere politisk posisjon inngåtte avtaler for å håndtere maritime konflikter som oppstod mellom dem. Den sentrale komponenten her er at partene som kunne havne inn i konflikt med hverandre over en maritim sak, allerede hadde blitt enige om hva som skulle være den korrekte fremgangsmåten uansett om partene i selve konflikten var fra Skottland eller Norge. Slik kunne monarkene fra Norge og Skottland sørge for et mer fredelig forhold mellom dem.¹⁴¹

Gjennom eksempelet ovenfor ser vi hvordan en konflikt mellom to regionale herskere har inneholdt flere av de metodene som faller innunder maritim konflikthåndtering. Det første vi ser er at de har benyttet seg av konflikthåndhevelse gjennom å bedrive med krigføring. Både den skotske og den norske kongen kan vi hevde at benyttet seg av konflikthåndhevelse når de bestemte seg for å sende hver sin invasjonsflåte mot hverandre. Konflikthåndhevelse virker å ha egnet den skotske kongen best i eksemplet vi har tatt for oss, men konflikthåndhevelse i seg selv virker å ikke ha vært nok til å få slutt på konflikten mellom partene. Dette ser vi når konflikten videre tar et steg mot konfliktløsning noen år senere og partene inngår en avtale for å få slutt på den konflikten som pågikk mellom dem. I avtalen ved Perth ser vi også hvordan metodene konfliktløsning og konfliktunngåelse innenfor konflikthåndtering kan overlappe hverandre. Etter og med avtalen ved Perth ser vi at de to partene fra Norge og Skottland har beveget seg over til den tredje metoden innenfor maritim konflikthåndtering som er

¹⁴⁰ Grohse, 2017, ss. 1-3, 5-6, 8.

¹⁴¹ Grohse, 2017, ss. 1-2, 5-6, 8-9.

konfliktunngåelse. Avtalen ved Perth førte til at Skottland og Norge inngikk i et samarbeid om å unngå at større maritime konflikter skulle oppstå mellom dem, dette gjorde at avtalen også kan sees på som en del av konfliktunngåelses metoden, for selv om konflikten mellom monarkene har vært gjennom konflikthåndhevelse og konfliktløsning så binder de seg til en avtale som vedvarte som en viktig del av det å forhindre fremtidige maritime konflikter mellom dem. Et eksempel på dette er hvordan kongen av Norge tar og tillegger sin makt over Orknøyene og Shetland i avtalen ved Perth. Gjennom at de to partene blir enige om fordelingen av territoriet som skapte en usikkerhet mellom dem tar de steg mot å unngå fremtidige konflikter, og igjen kan dette tolkes som at de benyttet seg av konfliktunngåelse.¹⁴² I årene før 1266 kan vi se at en strategi innenfor maritim konflikthåndtering var å forholde seg til fredelig diplomati mellom partene. Etter konflikten mellom Norge og Skottland kan vi videre finne at strategien igjen faller tilbake til diplomati, men at Norge igjennom fredsavtalen i større grad har tydeliggjort hvor kongedømmet har jurisdiksjon i farvannene mellom dem. Strategiene reflekterer også hvilke metoder for konflikthåndtering som begge parter ønsket å benytte seg ut av i tilfeller hvor maritime konflikter skulle oppstå.

Et annet eksempel på det at konflikthåndtering blir tatt i bruk, finner vi gjennom å se nærmere på nettverkene til handelsmennene. Disse nettverkene kunne bestå av familie, venner og handelspartnere.¹⁴³ Når handelsmenn reiste til fremmede havner for å bedrive handel lå det en risiko knyttet til om de ville kunne oppnå å få lovlig hjelp om de skulle havne i en maritim konflikt. Det var derfor slik at handelsmenn ofte knyttet seg til, eller etablerte et nettverk de stedene hvor de skulle bedrive handel. Slike nettverk kunne være en nyttig strategi å anvende for å få på plass lovlig sikkerhet for handelsmennene som ønsket selge sine varer et sted hvor de i større grad var utsatt. Den tyske hansa er et godt eksempel på den typen nettverk som kunne være aktuelle å bli en del av for en handelsmann som stod i en usikker posisjon når det gjaldt juridisk hjelp. Gjennom det nettverket som den tyske hansa hadde, kunne handelsmenn som søkte seg inn der få hjelp om de skulle havne i maritime konflikter som tilsa at de trengte hjelp til det rettslige. Den tryggheten som et slikt nettverk gav, er et aspekt som gjorde det til en god alternativ fremgangsmåte til å etablere sikrere handel på. Nettverket i seg selv ville også gi en handelsmann støtte til å få til en konfliktløsning om en maritim konflikt skulle oppstå. En annen funksjon et slikt nettverk som det den tyske hansa hadde, var å tilby informasjon til handelsmennene innenfor nettverket. En måte å sikre seg en større trygghet på

¹⁴² Grohse, 2017, ss. 1-2, 5-6, 8-9.

¹⁴³ Sicking, 2017, s. 8.

før en handelsmann påbegynte arbeidet med å handle med en havn i et fremmed farvann, var å forsikre seg om hvilke regler som var gjeldene i området. Denne informasjonen ser vi var lett tilgjengelig for de handelsmennene som var en del av den tyske hansa sitt nettverk. Gjennom å orientere seg om hvilke lover og regler som var gjeldene for et gitt område en ønsket å drive handel med, hjalp handelsmennene seg selv til å ta steg mot å sikre seg gjennom konfliktunngåelse.¹⁴⁴ Som tidligere nevnt i denne oppgaven så ser vi på Europa i middelalderen som et lappeteppes av lover og regler en skal forholde seg til om en driver med handel internasjonalt. Samtidig så vi også det at de forskjellige territoriene i Europa kan ha hatt handelstradisjoner og normer som også spilte inn i det lovsystemet som hvert område hadde.¹⁴⁵ Med bakgrunn av dette kan vi hevde at konfliktunngåelse kunne bli oppnådd gjennom å benytte seg av nettverk for å ha større lovligtrygghet og bli informert om gjeldende lovlige prosedyrer, skikker og regler.

Innenfor den samme tematikken om det lappeteppet av lover som eksisterte i Europa, finner vi en annen tilnæringsmåte handelsmenn hadde for å drive med konflikthåndtering. Handelsmenn kunne gjennom sine nettverk bestående av familie, venner og handelspartnere ta direkte kontakt med den gruppen kjøpmenn som de ønsket å handle med. Gjennom kontakten med gruppen kunne en handelsmann fremforhandle hvilke lover og regler de to partene skulle forholde seg til allerede før handelen var påbegynt. Et eksempel på en slik type lovsamling kunne være Visby sjølovene som stammet fra 1400-tallet.¹⁴⁶ Det kan jo også være situasjonelt og hvis det ble handlet vin kunne reglene fra Oléron være den ønskede loven. Hvis handelsmennene klarte gjennom avtaler med den gruppen de ønsket å etablere handel med å sikre seg at de gjeldene lovene mellom dem var tydeliggjort som i prosessene til Visby sjølovene eller de tidligere reglene fra Oléron, kunne de bedrive sin handel med større sikkerhet enn om det ikke på forhånd hadde blitt avklart. Handelsmenn oppnådde gjennom denne tilnærmingen å klargjøre hvilke regler som var gjeldene, men også samtidig å unngå maritime konflikter. De maritime konfliktene som kunne ha oppstått ville vært en følge av at handelsmennene hadde måtte forholdt seg til de lokale reglene til kjøpmennene som de handlet med, regler som de nødvendigvis ikke var kjent med eller som ikke spilte i deres favør. Det bør også påpekes at andre lovverk kan ha blitt benyttet, men selve poenget vil være at en forhåndsavtale om hvilke lover som skulle gjelde ville føre til en økt sikkerhet for handelsmennene. Dermed kan vi tolke det slik at innenfor metoder for å drive med

¹⁴⁴ Wubs-Mrozewicz, 2017, ss. 60-61, 64, 66.

¹⁴⁵ Sicking, 2017, s. 8.

¹⁴⁶ Frankot, 2007, s. 154.

konflikthåndtering så faller denne tilnærmingen under konfliktunngåelse. Strategien handelsmennene prøvde på gjennom kontakt med kjøpmennene, var å avverge at det oppstod konflikter overhodet ved å få etablert hvilket gjeldende lovverk som skulle brukes dem imellom. Dette ledet ikke til at det ble helt slutt med maritime konflikter basert på tvistesaker mellom handelsmenn og kjøpmenn, men igjen sikret disse handelsmennene mot at uventede konflikter relatert til et ukjent lovverk ville oppstå og derfor redusere antallet konflikter de kunne havne i.¹⁴⁷

Handelsmenn hadde også en inngangsport til å kunne utnytte konflikthåndtering innen maritime konflikter som oppstod mellom dem. Som tidligere nevnt kunne handelsmenn etablere eller bli med i eksisterende nettverk som de benyttet seg av for å bedre trygge sin handel i andre farvann enn sine egne. Det handelsmenn også kunne gjøre var å bli med i et nettverk eller en organisasjon for å håndtere fremtidige maritime konflikter om de skulle oppstå. Noe som vi så på tidligere er hvordan den tyske hansa passer inn i bildet her. Gjennom å være en organisasjon som kan bistå sine medlemmer innenfor konflikthåndtering kan vi se at den tyske hansa som organisasjon er en mulig kandidat som handelsmenn ville ha benyttet seg ut av. Nettverket eller organisasjonen kunne komme til enighet om hvordan forskjellige maritime konflikter skulle løses av partene internt, dette gitt at det oppstod et slikt problem mellom dem. Det som nettverket eller organisasjonen gjorde på vegne av de to partene som var i konflikt, var å henvise dem til hvordan den aktuelle konflikten skulle løses i tråd med tidligere etablerte rutiner og regler for å oppløse slikt. Organisasjoner kunne ha forhåndsetablert hvilke prosesser som skulle settes i gang for å få til en løsning i saker som om gjaldt en eller flere av deres medlemmer. Organisasjonen kunne også videre tildele hvilken av de involverte som var den ansvarlige parten i en konflikt eller hvem som var den skyldige parten. Dette forutsetter at partene som var involverte i en konflikt begge tilhørte det samme nettverket eller organisasjonen, men det er heller ikke uhørt at to nettverk eller organisasjoner kunne komme til enighet mellom seg om de var tilknyttet hverandre gjennom handel. Dette at handelsmenn benytter seg av nettverk og organisasjoner til å være en del av hvordan de får løst en maritim konflikt faller innunder konfliktløsningsmetoden. Her kan det sees på slik at handelsmenn ville være mye tryggere med å drive med forhandlinger mellom seg selv og et annet medlem av samme organisasjon. Videre førte deres fellesmedlemskap til den samme organisasjonen til at et grunnlag for konfliktløsning allerede var på plass, men

¹⁴⁷ Sicking, 2017, ss. 7-8.

også at partene hadde et rammeverk de kunne forholde seg til om de skulle inngå i forhandlinger eller opprette avtaler mellom seg.¹⁴⁸

En annen metode til konflikthåndtering som var til rådighet for handelsmenn som bedrev sin virksomhet utenfor sine egne farvann, var å ta opp saken sin foran det lokale rettssystemet. I perioden 1300-1500 tallet hadde de lokale styringsmakten stor nok frihet til å kunne regulere sine egne lover og bestemmelser slik at de passet til de lokale behovene. Det var derfor en mulighet for handelsmenn å henvende seg til de lokale styringsmaktene hvis de hadde blitt involvert i en maritim konflikt. Den samme friheten som de lokale styringsmaktene hadde når det gjaldt regulering av lover og regler, førte også til at de kunne være veldig fleksible når det gjaldt å tilpasse lovene og reglene for fremmede handelsmenn. Videre ser vi at dette også førte til at byene hadde fleksibilitet til å sikre seg en bedre evne til å drive med konflikthåndtering. Dette ble oppnådd gjennom å tilrettelegge lover og regler for å enklere kunne komme til et slutt punkt i en maritim konflikt, ved å benytte seg ut av konfliktløsning. Dette kunne igjen føre til at de som kom fra andre farvann og endte opp i en maritim konflikt, ville ha evnen til å benytte seg av de lokale rettsinstansene for å søke en god løsning på den maritime konflikten de var involvert i.¹⁴⁹

Vi kan gjennom å se nærmere på Nord-Europa se hvordan denne friheten byene hadde er gjenspeilet i hvordan flere forskjellige byer hadde evnen til å forme sine egne lover og regler knyttet til problemer som kunne oppstå i deres farvann. Byer som Reval (Tallinn), Lübeck, Elbing og flere andre stod fritt til å adoptere og etablere sine egne lover og regler, spørsmålet for handelsmenn var derfor ikke i hvilken by de kunne henvende seg for å fremme sin sak, men hvor de burde gjøre det. Handelsmenn hadde like stor frihet i valg av steder å legge frem sin sak som det var byer tilgjengelig for dem, men et enda viktigere poeng for dem var å velge hvilket sett med regler og reguleringer de ønsket å plassere sin sak innenfor. Lokasjonen av den plassen handelsmennene valgte å fremme sin sake hadde jo også sin betydning, men igjen mer av den årsak at de ville ønske en raskere konklusjon på den maritime konflikten de var involvert i. En av grunnene til at handelsmenn kunne være villige til å benytte seg av det lokale rettssystemet nærmest det stedet den maritime konflikten oppstod, ligger i hvordan de på en mer generell basis ville blitt behandlet. I havner hvor handelsmennene bedrev regelmessig handel ville de nok ha anskaffet seg eller blitt tildelt like rettigheter som det de lokale handelsmennene hadde. Det var derfor ikke et stort problem for handelsmennene som

¹⁴⁸ Sicking, 2017, s. 8.

¹⁴⁹ Sicking, 2017, ss. 7-9.

hadde allerede etablert sine handelsruter å forholde seg til de lokale rettsinstansene fordi de kunne forvente å bli behandlet på et rettmessig grunnlag.¹⁵⁰

Valget som handelsmennene måtte ta, falt til slutt ikke på hvor rettsstolen de ønsket å fremme sin sak var, men enda viktigere hvilket regelverk de ønsket at deres sak skulle bli ført ovenfor. Som jeg tidligere har hevdet så var de lokale rettsinstansene flinke til å vise fleksibilitet og kunne tilpasse seg handelsmenn sine behov. Det var derfor slik at handelsmenn kunne fremme sin sak ovenfor et utvalg av forskjellige domstoler og fremdeles være trygg på å bli behandlet rettferdig. Innenfor konflikthåndtering og metoden ved å drive med konfliktløsning, finner vi at plasseringen av domstolen som tok for seg saken ikke var den faktoren som stod i veien for at en konfliktløsning kunne oppnås. Det som skulle vise seg å være årsaken til ytterligere konflikt mellom to handelsmenn, var hvilke regler saken de fremmet skulle forholde seg til. Frankot fremmer hever tre konkrete eksempler på situasjoner hvor handelsmenn diskuterer eller har valget om å forholde seg til regelverk som i deres tilfeller ville bidra til et bedre resultat av konfliktløsningen, enn om de bare vilkårlig hadde etterfulgt regelverket de ble møtt med når de fremmet sine saker.¹⁵¹ Dette viser oss at selv inne i prosessen med å utføre en handling som vil fremme konfliktløsning, så kan det oppstå ytterligere konflikter eller uenigheter om fremgangsmåten enn burde ta. Dette ser vi som et utfall av det faktum at en maritim konflikt, hvor partene blir enige i å benytte seg ut av den lokale rettsinstansen byr på en ytterligere konflikt når det gjaldt hvilket regelverk som skulle være gjeldene for deres sak. Et annet punkt å trekke frem er hvordan handelsmennene virker trygge nok med de lokale rettsorganene til å fremme konflikthåndtering der, selv om rettsinstansene ikke nødvendigvis er deres eget.

Det har blitt hevdet at den rettslige sikkerheten til handelsmenn var i stor del ivaretatt på grunn av hvordan forskjellige regional og lokale herskere har involvert seg i slike affærer. Douglas North er en av dem som har fremmet idéen om at herskere var viktige brikker for å sikre det at internasjonale handelsmenn ble behandlet rettferdig i de områdene de kontrollerte. Dette klarte herskerne angivelig å gjennomføre ved å overstyre rettsprosessene slik at de lokale rettsinstansene ikke forskjellsbehandlet de lokale handelsmennene fremfor de som kom fra andre farvann.¹⁵² På den andre siden av debatten finner vi Oscar Gelderblom som hevder at det finnes unntak til dette. Han mener at beskyttelsen av de fremmede handelsmennene

¹⁵⁰ Frankot, 2012, ss. 145-150, 199-200.

¹⁵¹ Frankot, 2012, ss. 145-150.

¹⁵² Sicking, 2017, ss. 8-9.

heller har stammet utfra de forskjellige lokale rettsinstansene rundt om i Europa. For Gelderblom var det de mange ulike lokale rettsinstansene som sammen gjorde det mulig for fremmede handelsmenn å navigere seg gjennom det lappeteppet av regelverk som eksisterte i Europa under middelalderen. Gelderblom hevder videre at hvis rettsikkerheten til fremmede handelsmenn var en prioritet for territorielle herskere, hvorfor var de da så sent ute med å etablere effektive rettssystemer som var overstyrt av herskerne selv? Han argumenterer videre for at fremmede handelsmenn foretrakk å henvende seg til de lokale rettsinstansene fremfor de som var sentralt styrte. Dette fordi de menneskene som satt innenfor de sentralt styrte rettsorganene hadde manglende forståelse av maritim handel, og de manglet den kompetansen innenfor maritime lover og regler som måtte til for å gjennomføre en rettferdig rettsprosess.¹⁵³ Motargumentet til dette igjen er ifølge Louis Sicking at rollen herskere spilte i å hjelpe fremmede handelsmenn til å få rettssikkerhet ikke må undervurderes. Sicking mener at herskere var en viktig del i det å forsikre at handelsmenn ble rettmessigbehandlet. Han påpeker det arbeidet herskerne gjennomførte gjennom forhandlinger og diplomati nærmere den førmoderne tiden, for å forsikre at utvalgte grupper handelsmenn kunne klare å navigere seg gjennom det lappeteppet av regler som Europa bestod av. Sicking påpeker videre også det arbeidet som Ian Peter Grohse og Daphne Penna har gjort for å bevise at herskere var en viktig brikke til å forsikre handelsmenn sin rettslige posisjon ute i Europa.¹⁵⁴ Ut ifra stå stedet til Sicking, Penna og Grohse kan vi hevde at den ledende oppfatningen er at handelsmenn ble behandlet rettferdig i lokale domstoler fordi de ulike herskerne i Europa jobbet for at handelsmenn skulle være sikret rettferdighet i møte med de mange rettsorganene i Europa.

Det overnevnte eksemplet leder oss til å se på hvordan handelsmenn ble behandlet når de møtte på fremmede rettsorganer og hvem som kan tildeles en aktiv rolle i dette. For konflikthåndtering sin del ser vi at det for handelsmennene sin del ville være viktig å bli rettferdig behandlet hvis en skulle være nødt til å drive med konfliktløsning i en av de lokale rettsinstansene. Videre ser vi at herskere gjennom forhandlinger og diplomati deltar til å sikre rettferdighet for handelsmenn, men at de gjennom dette også driver og praktiserer konfliktunngåelse. For herskernes del ville klarhet i regler og rettferdig behandling av handelsmenn føre til at de selv også unngikk å møte på fremtidige maritime konflikter.¹⁵⁵

¹⁵³ Gelderblom, 2013, ss. 134, 136.

¹⁵⁴ Sicking, 2017, ss. 8-9.

¹⁵⁵ Sicking, 2017, s. 9.

Til slutt finner vi kanskje den mest lettvinde måten for å oppnå en konfliktløsning som var tilgjengelig for handelsmenn å benytte seg ut av, nemlig gjennom å inngå private avtaler mellom partene involvert. Ifølge Alain Wijffels så var det slik at skulle det oppstå situasjoner hvor en avtale kunne inngås mellom de to partene involvert i en maritim konflikt, så ville dette være den raskeste og letteste måten å drive med konfliktløsning på. Det Wijffels argumenterer for her er at en avtale eller forhandling som skjer utenfor en rettsinstans ville både være mer effektiv til å få slutt på konflikten, men også at dette ville være den mest tidsbesparende metoden for å få saken løst.¹⁵⁶ Dette er da vanskelig å argumentere imot, og det kan fort tolkes slik at det å inngå i forhandlinger eller avtaler uten å trekke inn andre ledd ville føre til at saken ble løst fortere. Også utførelsen ville være mer effektiv når færre er involvert i prosessen. Det vi derimot kan finne argumenter for er at den mest vanlige grunnen til å håndtere saker om bord på et skip var for å gjenopprette disiplin blant medlemmene om bord på skipet. Kulturen rundt disse private avtalene var også basert på muntlig praksis og det er derfor vanskeligere å spore opp omfang og utfall av disse, men samtidig har privat praksis om bord på skip blitt nevnt i by regler som viser oss at de har eksistert. Videre kaster dette også større tvil om hvilke områder disse private avtalene kunne ha omfattet.¹⁵⁷ Denne metoden for konfliktløsning påpeker også det faktum at når vi i etterkant undersøker hvordan maritime konflikter ble håndtert så må vi forholde oss til de mer sentralt styrte rettsapparatet. Det er gjennom de rettsapparatene som levnet igjen loggføring, rettspapirer og annet at vi kan finne kilder til hvordan de håndterte forskjellige maritime konflikter, men igjen det vi da også blir bundet opp mot er deres synspunkt og påvirkning. Det som gjenstår da er at det kan være knyttet en større usikkerhet til hvordan maritim konflikthåndtering foregikk når private avtaler utenom de lokale og sentrale rettssystemene ble inngått.¹⁵⁸

6.3 Metoder og strategier for konflikthåndtering innen den tyske hansa

Vi kan bevege oss videre med å se nærmere på hvilke metoder den tyske hansa benyttet seg ut av for å løse maritime konflikter. Den tyske hansa var en spesiell organisasjon med tanke på at de kunne operere som individer samtidig som de også kunne fremstå som en samlet organisasjon for å få løst maritime konflikter. Det er viktig for oss å finne ut hvilke metoder de hadde tilgjengelig og benyttet seg ut av fordi de er sentrale for å få svar på hvordan maritim konflikthåndtering ble utført i Skandinavia.¹⁵⁹ Den tyske hansa hadde de samme

¹⁵⁶ Wijffels, 2017, ss. 1-2.

¹⁵⁷ Frankot, 2012, ss. 144-145.

¹⁵⁸ Sicking, 2017, s. 14.

¹⁵⁹ Wubs-Morzewicz, 2017, ss. 59-60.

metodene og strategiene tilgjengelige for å drive med konflikthåndtering som de vanlige handelsmenn hadde. Medlemmene av den tyske hansa hadde også muligheten til å benytte seg ut av konflikthåndtering uten at organisasjonen måtte bli inkludert i denne prosessen. Det som er mer unikt med den tyske hansa er måten de kan opptre for seg selv, men også stå samlet i de stundene hvor en konflikt berørte flere eller kunne senere gi fordeler for medlemmene innenfor organisasjonen. Hvordan de som en organisasjon hadde metoder for å løse maritime konflikter er det vi vil se litt nærmere på her.

En av de første og kanskje mest innlysende måten den tyske hansa kunne drive med konflikthåndtering var gjennom krigføring, noe som vi nå kan se faller innunder konflikthåndheving som metode. Den tyske hansa var en organisasjon som kunne føre krig på vegne av sine interesser om de fant det produktivt å gjøre det. Krig blir ofte assosiert som en del av et større politisk spill hvor en enten er ute etter et territorium eller å ta over kontrollen over noen andre. For den tyske hansa var det også et politisk grunnlag bak deres krigføring, men det skiller seg vekk fra andre territorielle herskere på den måten at de ikke ønsket å direkte kontrollere et territorium. De politiske motivene til den tyske hansa for å bedrive med krigføring var alltid fofestet til det økonomiske. Hele drivkraften bak deres politiske ambisjoner var å forbedre deres økonomi, hvis en maritim konflikt førte til at de valgte å benytte seg av krigføring så var dette fordi det ville bedre deres økonomiske utsikter. Den tyske hansa som organisasjon kunne bedrive krigføring mot nasjoner, men også mot byer som de hadde utviklet en konflikt med. Et eksempel på dette finner vi gjennom å se på krigen mellom de vendiske byene i den tyske hansa, Holland og Zeeland fra 1428 til 1433.

Konflikten hadde på den ene siden vendiske byer som var en del av den tyske hansa og på den andre var det Holland og Zeeland. Konflikten skal ha oppstått gjennom skader begge parter hadde blitt påført fra deres respektive privatører.¹⁶⁰ Innenfor konflikthåndtering finner vi at det kan bli argumentert for at det å benytte seg av privatører også er en form for konflikthåndhevelse. Dette fordi formålet til privatørene kan være å forsterke en deltaker sin side i en pågående maritim konflikt.¹⁶¹ Krigen mellom de vendiske byene, Holland og Zeeland nådde aldri det stadiet at den endte med en fredsavtale. Siden ingen avtale ble inngått kan vi se at disse to partene i konflikten aldri benyttet seg av konfliktløsning som en metode. Det vi snarere kan se er at partene gjennom forhandlinger klarte å få på plass en våpenhvile. Dermed ser vi at konflikten sin løsning til slutt endte med at partene tok del i

¹⁶⁰ Wubs-Morzewicz, 2017, ss. 72-73.

¹⁶¹ Sicking, 2017, s. 3.

konfliktunngåelse. Gjennom konfliktunngåelse kunne handel mellom partene fortsette, men kanskje enda viktigere førte våpenhvilen til at de respektive partene kunne gjenoppta sin vanlige handel med andre parter som stod utenfor konflikten. Viktigheten av at annen handel kunne gjennomføres, kan vi se gjennom at de med våpenhvilen kunne utføre dette uten at de trengte å bekymre seg for privatører.¹⁶²

Det skal også sies at konflikthåndheving kunne bli benyttet internt av flere byer som var en del av den tyske hansa. Innenfor den tyske hansa kunne det altså oppstå maritime konflikter, hvorav utfallet var at den tyske hansa drev konflikthåndhevelse med seg selv på en måte. Grunnen til at dette var mulig finner vi i det som jeg har snakket om tidligere angående den tyske hansa. Organiseringen av den tyske hansa viser oss at den bestod av en rekke medlemsbyer og at disse hadde en stor del av selvstyre. Derfor stod medlemsbyer fritt til å kunne drive med konflikthåndheving ovenfor hverandre om de så skulle ønske det, for enten av politiske eller økonomiske grunner. Et eksempel på at den tyske hansa driver med konflikthåndhevelse innenfra, ser vi gjennom den konflikten som stod mellom den polske kongen og den tyske ordenen i midten av 1400-tallet. Grunnet den politiske situasjonen i Europa befant noen byer som tilhøre den tyske hansa seg i denne tiden på hver sin side av en større konflikt. Byene Danzig (Gdansk), Riga og Königsberg (Kaliningrad) var alle en del av den tyske hansa, men Danzig var på den ene siden av konflikten, Riga og Königsberg var på den andre. Byene ble tvunget av den politiske situasjonen til å sende ut privatører for å delta i konflikten som pågikk. Selv om byene i dette tilfellet var på forskjellige sider innenfor den pågående konflikten mellom den polske kongen og den tyske ordenen, så fremviste de sympatiske trekk ovenfor hverandre på bakgrunn av hvordan de hadde endt opp med å utsette hverandre for konflikthåndheving gjennom privatører. Dette kan sees ved at byene i sin kommunikasjon med hverandre påpeker det uheldige utfallet den politiske situasjonen har satt dem i, men de uttrykte også beklagelser ovenfor hverandre fordi de har måttet utsette hverandre for privatører. Med utgangspunkt i eksempelet ovenfor, ser vi at den tyske hansa kan bli tvunget til å inngå i konflikthåndhevelse ovenfor andre medlemmer i organisasjonen. Det politiske landskapet i Europa former og bidrar til at konflikthåndheving får utspilt seg på mange forskjellige måter, en av dem som vi ser er internt innenfor den tyske hansa.¹⁶³

Når det politiske bildet i Europa forandret seg og førte til at byer innenfor den tyske hansa kom på tvers av hverandre, virker det som at den tyske hansa som organisasjon etterstrebet å

¹⁶² Wubs-Morzewicz, 2017, ss. 72-73.

¹⁶³ Wubs-Morzewicz, 2017, ss. 72-73.

oppnå konfliktløsning eller konfliktunngåelse. I krigen mellom den polske kongen og den tyske ordenen finner vi at som en konsekvens av at byer innenfor den tyske hansa var involvert, stilte byen Lübeck seg til rådighet for å gjennomføre konflikthåndtering. Lübeck var villig til å ta del i forhandlingene mellom den polske kongen og den tyske ordenen slik at de områdene som var berørte igjen ville stabilisere seg, og en type normal tilstand igjen kunne tiltre. Lübeck uttrykte et ønske til å være med på å føre de to stridene partene nærmere fordi det igjen ville føre til at den tyske hansa som organisasjon ikke lengre var berørt av ytre krefter som tvang dem ut i handling mot hverandre. Lübeck sin ønskelige fremgangsmåte her, var å bringe den polske kongen og den tyske ordenen sammen for å oppnå en konfliktløsning gjennom forhandlinger og avtaler. Innenfor konflikthåndtering ser vi derfor at konflikthåndhevelse ikke er den mest ønskelige metoden for å oppnå resultater, som den tyske hansa eller dens medlemmer ville benytte seg ut av i førsterekke.¹⁶⁴

En annen metode som den tyske hansa som organisasjon kunne benytte seg ut av innenfor konflikthåndtering var å delta i en stor skala politisk kampanje. Dette kan sees gjennom at den tyske hansa utnyttet sin organisasjon sitt nettverk slik at de kunne forhandle for avtaler, vilkår og andre nyttige formål for å fremme handel. Slike forhandlinger og avtaler ville føre til at den tyske hansa sikret seg fra maritime konflikter gjennom konfliktunngåelse, men det samme nettverket kunne også brukes til å føre diplomati og forhandlinger for å løse maritime konflikter mellom parter. Nettverket til den tyske hansa kunne derfor oppfylle to roller, den ene var for å bedrive med konfliktunngåelse og den andre var for å drive med konfliktløsning. For å bedre kunne løse maritime konflikter, ville den tyske hansa og andre også tjene på å få etablert prosesser for å drive med konflikthåndtering mellom seg. Det å finne løsningen på en maritim konflikt er kortvarig hvis en tar i betraktning hvor mye lettere påfølgende konflikter vil være å løse om det allerede har blitt etablert gjeldende fremgangsmåter for å drive med konflikthåndtering. Lov og regler var med på å fastsette hvordan maritime konflikter skulle håndteres, og kunne derfor skape et rammeverk som en kunne benytte seg ut av for å stanse fremtidige konflikter eller forhindre at de oppstod. Videre kunne dette nettverket føre korrespondens mellom parter som var skilt med store avstander, men også føre denne korrespondansen mellom partene selv om ikke de begge var en del av den tyske hansa.¹⁶⁵ Denne funksjonen til nettverket var svært behjelpelig for handelsmennene innenfor den tyske hansa, fordi utviklingen av maritim handel hadde ført til at handelsmennene selv ikke fulgte med

¹⁶⁴ Wubs-Morzewicz, 2017, ss. 62-64, 72-73.

¹⁶⁵ Wubs-Morzewicz, 2017, ss. 63-65.

lasten de solgte til plasser utenfor deres egne farvann. Denne utviklingen kom mot slutten av 1300 tallet og ledet til at handelsmennene var avhengig av andre måter å følge opp lasten sin på. Dette førte også til et større behov for andre måter å kommunisere på og innhente informasjon fra dem en ønsket å gjøre handel med.¹⁶⁶ Ved å bruke nettverket sitt kunne den tyske hansa føre korespons mellom seg selv og andre parter i det håp om å få inngått avtaler og annet som ville være til nytte for handelsmennene. Et annet aspekt ved å ha evnen til å kommunisere med hverandre over lengre avstander er at det i tillegg gjør det mulig for handelsmennene å inngå i forhandlinger for å løse maritime konflikter, noe som igjen førte til at det var en mulighet for handelsmenn å få løst sine konflikter uten å fysisk måtte møte opp.¹⁶⁷ Slik sett ser vi at nettverket til den tyske hansa ikke bare spilte en rolle innenfor konfliktunngåelse og konfliktløsning på et bredere plan, men at det også var en viktig brikke i evnen handelsmenn hadde til å inngå i konfliktløsning på et mer individuelt nivå.

Innenfor den samme tematikken rundt kommunikasjon og nettverk kan vi finne at den tyske hansa også opererte med en fellesforståelse at de måtte hjelpe hverandre. Det var alltid en fellesoppfatning blant den tyske hansa at de skulle stille opp og hjelpe hverandre når dette var nødvendig. Det må derfor også sies at dette ikke alltid var tilfelle og konflikter innad i den tyske hansa kunne skape skillelinjer mellom handelsmenn og medlemsbyer. Innenfor konflikthåndtering ser vi at dette uttrykket av hjelpsomhet og samarbeid ikke nødvendigvis trengte å involvere hele organisasjonen for at de skulle ha evnen til å utføre konflikthåndtering. Gjennom den løse forbindelsen mellom medlemmene i den tyske hansa ser vi at de hadde evnen til å utføre konflikthåndhevelse, konfliktløsning og konfliktunngåelse, hvor en mindre del av organisasjonen engasjerte seg sammen. Det som kunne skje var at deler av den tyske hansa kom sammen i grupper, og at de med et fellesmål kunne jobbe sammen for å oppnå å håndtere konflikter gjennom å sette sammen de ressursene gruppen hadde tilgjengelig. Gjennom deres samarbeid ville de stå sterkere posisjonert til å drive med konflikthåndtering, dette var gjeldene for metodene konfliktunngåelse, konfliktløsning og konflikthåndheving. Styrkingen av evnen til å bedrive med konflikthåndtering ser vi utartet seg ved at gruppen enten gjennom politisk, økonomisk eller militærkraft klarte å legge et større press på motparten til å gi etter for deres krav, enn om de som individuelle aktører hadde forsøkt det samme. Det skal også nevnes at enkelt medlemmer førte også frem på samme måte som grupperinger av medlemmer, men gjennom å gruppere

¹⁶⁶ Frankot, 2012, s. 8.

¹⁶⁷ Wubs-Morzewicz, 2017, s. 64.

seg skapte gruppen seg et mye større redskap til å gjennomføre konflikthåndtering enn om de hadde stått alene.¹⁶⁸

Omhandlende den samme metoden rundt å være en del av et større politisk prosjekt, kan vi finne at medlemmer av hanseaten ofte opptok lokale maktposisjoner i den form av at de kunne sitte i bystyret.¹⁶⁹ En fordel av at handelsmenn satt på bystyret som ofte håndterte maritime konflikter, var at de hadde innsikt og erfaring med yrket noe som kunne føre til at det lovmessig ble mer rettferdighet for de partene som fremmet sin sak for dem. De medlemmene som tilhørte den tyske hansa var jo også nemlig dette, handelsmenn med både innsikt og erfaring de kunne benytte seg ut av.¹⁷⁰ Det kan tenkes at når et medlem av den tyske hansa satt på bystyret at de ville fremme lovforslag som var best egnet deres egne interesser, men det virket derimot slik at handelsnettverket til den tyske hansa ble styrket ut av at medlemmene satt på forskjellige hansabystyrer i de «tyske» områdene og deler av Øst-Europa. Egen interessen var nok til stedet, men gjennom hvordan den tyske hansa sitt nettverk fungerte ble det opprettholdt en slags nøytralitet når det gjaldt å opprettholde korrekt informasjonsflyt og bystyremedlemmenes bidrag skulle føre til bedre økonomiske vilkår. Spørsmålet rundt i hvilken stor grad egen interesse spilte inn på beslutninger kan også sees fra den vinkelen at medlemmer av den tyske hansa hadde en varig norm om å hjelpe hverandre og å bedrive handel på en slik måte at en ikke stod i veien for andre. Samtidig skal det påpekes at medlemmer innenfor den tyske hansa var informerte om at de til en grad ikke burde la egeninteresse ta overhånd, dette fordi det kunne gå utover det kollektive gode for den tyske hansa. Ut ifra dette kan vi se at medlemmer av den tyske hansa opptar en annen rolle innenfor konflikthåndtering, enn det vi tidligere har sett på. Som medlem av et bystyre eller lignende beslutningsenhet, ser vi at medlemmer fra den tyske hansa er en del av dem som setter bestemmelser innenfor konfliktløsning. Vi kan derfor se at som en del av et beslutningsorgan innenfor konfliktløsning så måtte medlemmene fra den tyske hansa være oppmerksomme på at det arbeidet de utførte innenfor konflikthåndtering, ikke kunne resultere i at det kollektive godet for den tyske hansa ble satt i fare.¹⁷¹

For å løse maritime konflikter kunne det at et medlem av den tyske hansa satt på bystyret være en fordel på flere måter. For det første ville de ha den innsikten som trengtes til å kunne føre frem gode forhandlingsvilkår, samtidig som den samme innsikten ville føre til at den

¹⁶⁸ Wubs-Morzewicz, 2017, ss. 65-67.

¹⁶⁹ Wubs-Morzewicz, 2017, ss. 64-65.

¹⁷⁰ Frankot, 2012, ss. 145-146.

¹⁷¹ Wubs-Mrozewicz, 2017, ss. 64-65, 67, 72-73.

lokale rettsinstansen forstod handelsmennenes behov for en raskere rettsprosess. Gjennom at et bystyremedlem var en del av den tyske hansa var de også innforstått med viktigheten av å opprettholde gode relasjoner mellom bystyret og handelsmennene som fremmet sine saker ovenfor dem. Som medlem av den tyske hansa var det også knyttet en forventning til at rettsprosessen var uten innflytelse av egne interesser i den grad dette kunne oppnås. Samtidig skal det også sies at medlemmets lojalitet til selve bystyret også kunne være sterkt. Dette kan sees gjennom hvordan medlemmer av den tyske hansa flyttet på seg og etablerte seg i en ny by. Hvis de skulle oppta en politisk posisjon så var den tyske hansa strenge på hvor mange bystyrer et medlem kunne være med i og de var nøyaktige i å datere når et medlem ikke lengre var en del av et bystyre. Gjennom dette kan vi se at kryssende lojaliteter kunne føre til problemer og at det kan hevdes at den lojaliteten handelsmenn viste ovenfor et bystyre overgikk den lojaliteten de hadde til organisasjonen. Dette var ikke noen gitt formel på suksess innenfor et bystyre sin evne til å bedrive med maritim konflikthåndtering, men bidro til at en større sikkerhet ble knyttet til om en ville møte på en rettferdig rettsprosess.¹⁷² Videre kan vi se hvilke metoder den tyske hansa hadde for å løse konflikter innenfor sin egen organisasjon.

Når det gjelder maritime konflikter så var ikke den tyske hansa som organisasjon utenfor risikoen om at det kunne oppstå mellom noen av deres egne medlemmer. Derfor måtte de ha en tydelig etablert metode for å forhindre og håndtere slike konflikter om de skulle oppstå. Det aller første steget den tyske hansa foretok seg for å løse en konflikt mellom dem var å prøve ut metoder på de aller laveste nivåene. Dette innebærer at partene prøvde gjennom dialog og meglings å komme frem til en enighet rundt hvordan konflikten kunne løses. Konfliktløsning på denne måten var den mest foretrekkende metoden siden den var tidsbesparende og ville koste handelsmennene minst i forhold til tapt handel. Skulle den laveste formen ikke lykkes så måtte partene føre konflikten sin foran en domstol, her ville de kunne fremkalle vitner til å støtte om deres side av saken. Skulle konflikten eskalere til det punktet at et rettsorgan måtte ta stilling til saken fordi partene ikke klarte å nå frem til en konklusjon gjennom lavere former for konfliktløsning, ville dette igjen føre til at parter utenom konflikten og som samtidig var en del av den tyske hansa tok stilling til saken. Parter som ikke kom til enighet på det laveste nivået innenfor konfliktløsning oppnevnte nemlig en gruppe mennesker mellom 4-6 personer til å se nærmere den maritime konflikten de var involvert i. Målet til gruppen var å gjennom forhandling komme frem til et slutt punkt i

¹⁷² Wubs-Mrozewicz, 2017, ss. 64-65, 67, 72-73.

konflikten som preget de to partene som hadde gitt saken over til dem. Den avgjørende tredje parten i denne konflikten, var ikke ute etter å finne ut hvem som var skyldig eller hvem som skulle straffes. Gruppen forholdt seg til å forhandle frem en avtale mellom partene som unngikk at en side av saken ble funnet skyldig eller ansvarlig. Videre skulle denne gruppen ikke klare å komme frem til en løsning kunne saken utvides et hakk til, og enda flere personer ble dermed invitert inn til å ta stilling til den. Dette kan sees på som å dele likhetstrekk med Lübeck eksempelet, hvor de stilte seg til rådighet for den polske kongen og hans konflikt med den tyske ordenen. I begge situasjonene finner vi at den tyske hansa så på en tredjepart til å overse en pågående konflikt som en strategi for å fortsette med konflikthåndtering gjennom metoden konfliktløsning. Denne typen av å drive med konflikthåndtering innenfor den tyske hansa virker å ha vært effektiv, mye av årsaken til dette ligger i hvordan det var forventet av medlemmer å løse slike konflikter mellom seg på en vennlig måte. Skulle en av partene eller gruppen de henvendte seg til å bryte med konseptet om vennlige forhandlinger, kunne de fort risikere at ryktet deres innenfor den tyske hansa ble svekket ut av deres handlinger.¹⁷³

En annen metode som den tyske hansa benyttet seg ofte ut av for å verne om den tyske hansa som organisasjon, var å aktivt delta i konfliktunngåelse. Her igjen ser vi hvordan strukturen til den tyske hansa som organisasjon spiller inn i deres favør. Den tyske hansa drev aktivt og jobbet for at handlingene til enkelte individer og medlemmer innenfor organisasjonen ikke skulle kunne reflektere i noen grad over på organisasjonen som helhet. Dette vil si at for den tyske hansa ville en måte å unngå maritime konflikter på være å vedlikeholde det inntrykket at deres medlemmer kunne handle selvstendig, uten at eksterne parter skulle ha retten til å straffe organisasjonen som en helhet. Derfor kan det sees på slik at skulle en konflikt oppstå som potensielt kunne bringe konsekvenser for partene involvert i den, så skulle det være klart og tydelig at disse konsekvensene ikke skulle påvirke de andre medlemmene av organisasjonen. Dette forutsatt det faktumet at organisasjonen ikke tok del i eller var en part i konflikten det er snakk om. Videre kan vi se at slike konflikter som kunne ramme den tyske hansa kom som et resultat av at den tyske hansa var så løst knyttet sammen og hadde i stor grad selvstendig styringsrett, men også frihet til å handle på sine egne måter. Den tyske hansa forsterket denne metoden for å drive med konfliktunngåelse gjennom å forsiktig jobbe med å sikre seg mot at de ville bli behandlet som en sammenfattet organisasjon. I de tilfellene hvorav den tyske hansa ble utsatt for en kollektiv straff, ble det satt i gang protester imot denne behandlingen av organisasjonen. Handelsmenn innenfor den tyske hansa skulle også

¹⁷³ Wubs-Mrozewicz, 2017, ss. 65-70.

være vernet mot kollektiv avstraffelser på et mer lokalt nivå. Selv om to handelsmenn stammet fra samme by og begge var en del av den tyske hansa, så mente organisasjonen at det ikke var rettferdig at en av dem kunne bli straffet dersom den andre var involvert i en konflikt. For den tyske hansa var det heller ikke akseptabelt at en ekstern part drev å kollektivt straffet alle handelsmennene tilknyttet en hansaby, bare fordi de alle opererte ut ifra samme by. Slik sett er den tyske hansa konsekvent i sin fordømmelse av kollektivstraff, uavhengig om det er straff påført handelsmenn fra samme by eller om det er at flere byer blir straffet for å tilhøre den tyske hansa.¹⁷⁴

Den tyske hansa sin harde linje med å fornekte at de kunne bli utsatt for kollektivstraff virker også å innebære en risiko knyttet til konflikteskalering. Skulle den tyske hansa bli utsatt for en kollektiv straff ville det vært problematisk for dem å avvise den straffen de ble utsatt for. Dette fordi at skulle de gå til det steget å nekte den kollektive straffen, så kunne en konflikt ytterligere eskalere og det ville kreve en større diplomatisk innsats for å få løst den i etterkant. Gjennom konflikt eskalering kunne byene innenfor den tyske hansa finne at deres lokale herskere ble nødt til å involvere seg i konflikten. Dette at lokale herskere involverte seg i konflikter som angikk den tyske hansa var noe organisasjonen prøvde i størst mulig grad å unngå. Hvis konflikthåndteringen utviklet seg til den grad at den tyske hansa ble straffet kollektivt, ville de som organisasjon se på det slik at metodene for konfliktløsning ikke hadde fungert. Gjennom et sammenbrudd av konfliktløsning på et lavere nivå oppstod det ringvirkninger som kollektivstraff, dette igjen kunne føre til at det overordnede politiske bildet ville forandre seg. Motsatsen for at organisasjonen skulle motta kollektivstraff og der igjen at en konflikt skulle eskalere, var å stå fast på det punktet at medlemmer innenfor organisasjonen stod fritt til å handle som de ville og at deres handlinger dermed var skilt bort ifra organisasjonen. Medlemmene av den tyske hansa måtte også innfinne seg med at de da også ville stå ene og alene ansvarlige for utfallet av en konflikt om det skulle oppstå slike mellom dem og en annen part. Den tyske hansa skulle derfor kunne unngå å bli bundet opp mot konflikter og utfall som ville ramme dem om en av deres medlemmer skulle skape en konflikt, som en motpart kanskje mente at hele organisasjonen måtte svare for. Det hele skulle vise seg å være en effektiv måte å bedrive med konfliktunngåelse og dermed også ikke medføre ringvirkninger som kunne svekke organisasjonens evne til å videre bygge opp mot sine økonomiske mål.¹⁷⁵

¹⁷⁴ Wubs-Mrozewicz, 2017, s. 71.

¹⁷⁵ Wubs-Mrozewicz, 2017, s. 71.

En annen side av hvordan den tyske hansa drev og utnyttet seg av konfliktunngåelse, inneholder deres rolle som megler i maritime konflikter som enda ikke angikk dem selv. Utover det å kunne benytte seg av forskjellige metoder for å drive med konflikthåndtering, kan vi finne at den tyske hansa også drev aktivt og jobbet for at konflikter skulle enten skaleres ned eller forhindres til å blusse opp til noe større. Holdningen til den tyske hansa om å først prøve å anvende konflikthåndtering på det laveste nivået var nok en refleksjon av deres ønske å forhindre at konflikter skulle eskalere videre. Dette med å få konflikter løst på det laveste nivået har vi også sett at handler om hvor mye tid som kunne bli spart for begge partene involvert i konflikten. Vi har også fått etablert at en av de laveste formene for å bedrive med konfliktløsning var å få løst konflikter gjennom å inngå private avtaler som var utenfor et rettssystem, noe som igjen ville være til hjelp for handelsmennene involvert. Som vi så på i eksemplet om kollektivstraff, ser vi hvorfor den tyske hansa ville favorisere at en mulig konflikt ble konflikthåndtert på det laveste mulige nivået. Det vi også kan tolke ut ifra dette er at den tyske hansa hadde en forståelse for hvordan en konflikt kunne eskalere videre om en ikke fikk til å finne en løsning på konflikten når den var på et lavere nivå. Når en konflikt utartet seg på en slik måte at konflikthåndteringen ikke fungerte, var det en risiko for at konflikten ville videre eskalerte i størrelse etter hvert som et nytt nivå av konflikthåndtering måtte bli benyttet. Den tyske hansa sin rolle som forhandler mellom parter som var inne i en konflikt kan derfor sees på som å også beskytte de interessene som organisasjonen hadde, ved å forhindre at en eskalert konflikt kunne påvirke deres virksomhet. Den tyske hansa kunne sikre seg selv til å oppnå konfliktunngåelse gjennom at de som en uavhengig part inngikk i konfliktløsningsmetoden på vegne av andre deltakere involvert i en konflikt.¹⁷⁶

Et annet tilfelle hvor vi finner at den tyske hansa må tilvende seg kreative metoder for å oppnå konfliktunngåelse og konfliktløsning, kan vi undersøke ved å se hvordan den tyske hansa jobbet for å unngå at en konflikt skulle videre eskalere oppover mellom byene Danzig og Königsberg. Etter krigen mellom den polske tronen og den tyske ordenen som varte fra 1455 til 1466, ble Danzig en del av det polske riket. I 1469 oppstod det en konflikt mellom byene Danzig og Königsberg over hvem av dem som kunne hevde seg over den andre innenfor hierarkiet som var til stede værende under møtene til den tyske hansa. Først og fremst kan vi se på den konflikten mellom byene som relativt liten og ubetydelig, men den viser oss også hvor lite som skulle til for å skape indre konflikter innenfor den tyske hansa. Konflikten mellom byene ble videre eskalert gjennom at ingen av deltakerne ville gi etter for

¹⁷⁶ Wubs-Mrozewicz, 2017, ss. 68-69, 72-77.

den andre. Den tyske hansa utnyttet derfor seg ut av konfliktløsning gjennom å utnevne forhandlere på vegne av de to deltakende partene i konflikten. Forsøket til den tyske hansa for å løse opp konflikten mellom Danzig og Königsberg viste seg å til slutt ikke lykkes. Partene innenfor konflikten forble fastlåst i en pågående situasjon med hverandre helt til den eskalerte ytterligere ved at det politiske bildet i Europa igjen skiftet. I 1517 ble utsendingene fra Königsberg nektet å delta på møtene til den tyske hansa fordi det igjen var en pågående konflikt mellom den polske kronen og den tyske ordenen. Byene Danzig og Königsberg klarte etter denne hendelsen å få til en løsning gjennom konfliktunngåelse ved at representanter fra byene unngikk å ha kontakt med hverandre og de utelatte å stille med representasjon under noen av møtene til den tyske hansa. I 1525 ser vi at den tyske hansa iverksetter sin kreative måte for å drive med konfliktunngåelse. Under den tyske hansa sitt møte i Lübeck ble representantene fra Danzig med på selve møtet som foregikk, men representantene fra Königsberg ble plassert i et vertshus. Representantene fra Königsberg ble så informerte om hvilke saker som ble diskutert og hvilke beslutninger som ble vedtatt.¹⁷⁷ Denne kreative formen for å bedrive med konflikthåndtering viser oss hvor fleksibel den tyske hansa var til å omgå konflikter, men den viser oss også at det eksisterte konflikter som vedvarte i en lengre tidsperiode og ble til et større problem for den tyske hansa gjennom at den påvirket deres møtevirksomhet.

Til slutt innenfor konflikthåndtering internt i den tyske hansa, kan vi finne problemer tilknyttet den interne konfliktløsningsprosessen ved å opphøye en gruppe mennesker for å forhandle frem en løsning på en konflikt. Som jeg tidligere var innom så ble det utpekt en gruppe mennesker til å styre de videre forhandlingene om en intern konflikt mellom medlemmer av den tyske hansa eskalerte til det punktet at de ville gå rettens vei. Denne rettsprosessen kan sees på som en utvidende faktor av konflikten, dette fordi den nå ville involvere flere medlemmer av den tyske hansa. En slik rettsprosess ville også inneholde at de to partene påkalte vitner og lignende som ville tale for deres sak. For en handelsmann innenfor den tyske hansa ville det vært en unødvendig tidsbruk å få på plassen en gruppe mennesker som skulle ta for seg konflikten han var en del ut av, spesielt når det var et rettsorgan mye nærmere som kunne løse konflikten raskere. Problemet for handelsmannen var det at innenfor den tyske hansa så var det en etablert kultur om at en skulle benytte seg ut av medlemsbyer i den tyske hansa sine egne rettsorganer når det var interne konflikter som skulle løses. I et forsøk på å løse en konflikt innenfor en kortere tidsperiode, ville

¹⁷⁷ Wubs-Mrozewicz, 2017, ss. 70-71.

handelsmenn innenfor den tyske hansa utsette seg selv for risiko om de utnyttet fremmede rettsorganer. Den tyske hansa var relativt strenge i sitt utgangspunkt for hvordan handelsmenn innenfor deres organisasjon skulle straffes om de brøyt med den etablerte rutinen med å benytte seg av rettsorganer innenfor organisasjonen. Straffen som handelsmenn kunne bli tildelt om de trosset de føringene som var satt av den tyske hansa, var at de ble utestengt fra organisasjonen. Det er derfor vi kan hevde at handelsmenn måtte være villige til å risikere utestengelse fra den tyske hansa om de ville henvende en internsak ovenfor et fremmed rettsorgan. Denne risikoen virker det som at noen innenfor den tyske hansa var villig til å utsette seg selv for, dette var spesielt gjeldende når motparten deres ville motta fordelaktig behandling av rettsorganet innenfor den tyske hansa.¹⁷⁸

En annen innfallsvinkel på det overnevnte problemet kan vi se gjennom hvordan internkonflikter som omhandlet byene innenfor den tyske hansa kunne utarte seg. Innenfor konflikter som omhandlet byer internt i den tyske hansa finner vi at det kunne oppstå like strenge utfall her som det vi så med handelsmennene. Skulle noen av byene innenfor den tyske hansa være involvert i en internkonflikt som de ikke klarte å løse, så ville det kunne i verste konsekvens føre til en *Verhansung*. En *Verhansung* var ikke like streng som det å bli kastet ut av den tyske hansa, men en by som ble utsatt for *Verhansung* kunne bli utestengt fra organisasjonen inntil en gitt tid hadde gått. Det er på grunn av denne tidsbegrensningen at vi kan hevde at en *Verhansung* ikke var like streng som det å bli utestengt for alltid. Det vi også kan påpeke er at en *Verhansung* var en større belastning både for den tyske hansa, men også for den byen som måtte igjennom den. Dette kan vi argumentere for ved å sette opp størrelses forskjellen mellom én handelsmann og en by som kunne inneholde mange flere. Videre så var ikke *Verhansung* utelukkende tatt i bruk når det var en uløselig internkonflikt til stedet. *Verhansung* kunne også bli gjennomført om en medlems by av den tyske hansa motsatte seg det ståstedet som de andre byene tok. Risikoen byene befant seg i skal ha vært av en mye mindre grad enn den som en handelsmann utsatte seg for gjennom å komme på tvers av den tyske hansa. Dette kan vi hevde ut ifra at den tyske hansa kun brukte *Verhansung* i en svært liten grad, dette igjen viste seg å være tilfellet fordi den tyske hansa oppnådde mye bedre resultater gjennom å føre en vennligsinnert fremgang og oppmuntre til samarbeid mellom byene.¹⁷⁹

¹⁷⁸ Wubs-Mrozewicz, 2017, ss. 67, 74.

¹⁷⁹ Wubs-Mrozewicz, 2017, ss. 67, 69, 74.

Når det gjelder konflikthåndtering som et redskap for den tyske hansa å benytte seg ut av, så kan vi hevde basert på det vi har sett på tidligere at den tyske hansa foretrakk å forholde seg til konfliktløsning. Den tyske hansa virker å ha en tro på at konflikter uansett hvor stor eller utfordrende den enn skulle være, at det var mulig å løse den gjennom forhandlinger og meglings. Innenfor dette ville strategier som diplomati være viktige å drive frem. En annen faktor angående konfliktløsningen til den tyske hansa, er at de anser forhandlinger og avtaler som foregår på utsiden av et rettssystem til å være den beste formen for konfliktløsning. Den tyske hansa kan sees på som å etterstrebe konfliktløsning på det laveste nivået det er mulig å oppnå dette, men at de igjen også var effektive til å benytte seg ut av andre nivåer av konfliktløsning om det skulle være behov for det. Strategien var å få parter til å inngå forlik uten at det krevdes at en større prosess ble involvert i saken utover at partene diskuterte seg frem til en løsning. Den tyske hansa sin tilnærming til konflikthåndtering viser oss også hvordan de som organisasjon var fleksible til å tilpasse sin strategi og hadde evnen til å iverksette andre tiltak om situasjonen skulle kreve dette. Den tyske hansa kan også hevdes å ha hatt etablerte rutiner på hvordan konflikthåndtering skulle gjennomføres, men at de også ikke lot korrekt prosedyre stanse dem fra å kunne finne opp kreative løsninger for hvordan å drive med konflikthåndtering.¹⁸⁰

I dette kapitlet har vi nå etablert oss en oversikt over faktorene som skapte et behov for metoder og strategier for konflikthåndtering. Vi har også sett nærmere på hvordan konflikthåndtering kunne bli anvendt i praksis og til slutt fått innsikt i hvilke metoder og strategier som var tilgjengelig for den tyske hansa å benytte seg ut av innenfor konflikthåndtering. Vi ser at handelsmenn, bystyrer og herskere har etablert og benyttet seg av et utvalg av forskjellige konflikthåndterings strategier og metoder for å overkomme de problemene og risikoene knyttet til handel i fremmede farvann. De strategiene og metodene som var tilgjengelige for handelsmenn varierte også i forhold til ressursene de hadde. Innflytelse, organisasjonsmedlemskap og økonomisk styrke spilte inn på hvilke metoder og strategier som var tilgjengelige for handelsmennene. Selv uten de overnevnte faktorene var det andre metoder og strategier som kunne bli anvendt, noe som leder oss til å se fleksibiliteten som metodene og strategiene innenfor konflikthåndtering hadde.

¹⁸⁰ Wubs-Mrozewicz, 2017, s. 77.

7.0 Eksempler på konflikthåndtering av skipsforlis i Skandinavia

Når vi nå beveger oss videre til å se på konkrete konflikter som oppstod i Skandinavia skal vi se hvilke av de tidligere nevnte metodene og strategiene for konflikthåndtering som ble brukt til å få en slutt på konflikter relatert til skipsforlis. I denne delen av oppgaven ønsker jeg å skille meg mer vekk fra en litteraturstudie siden eksemplene er fra primærkilder, derfor kan vi gjennom de to eksemplene få innblikk i hvordan konflikthåndtering ble gjennomført ved å høre fra partene som selv tok del i denne prosessen uten en forfatter sitt innspill. Eksemplene vil gi oss perspektivet til de som bedriver med konflikthåndtering og hvordan de mener konflikter burde løses. Det vi også vil få vite er hvilke handlinger innenfor konflikthåndtering de foretok seg. Metodene som er tatt i bruk kan i seg selv virke å være veldig rett frem av natur, men som vi skal se på så er det en mye større utfordring til tider å faktisk benytte seg ut av dem i en reell konflikt. Eksemplene som følger under, er dokumenterte tilfeller av maritime konflikter som oppstod i Skandinavia. Disse eksemplene vil derfor være mitt redskap til å få innsikt i hvordan konflikthåndtering faktisk ble gjennomført i Skandinavia. Alle eksemplene som blir brukt i denne delen har en fast komponent og det er at den tyske hansa var involvert i konfliktene vi ser på. Gjennom å ha en gjentakende part i konfliktene vi ser på kan vi se hvordan de benyttet seg av flere av disse metodene for konflikthåndtering, men også hvordan disse kan variere ut ifra hvilken konflikt det er snakk om.

7.1 Erkebiskopen av Lund og skipet til Arnold Duker

Et av de første eksemplene vi kan se på er konflikten som oppstod mellom erkebiskopen av Lund og medlemmer av den tyske hansa. Som tidligere nevnt så klarte erkebiskopen av Lund i 1393 å skape en maritim konflikt mellom seg selv og medlemmer av den tyske hansa når han fikk varene fra et prøyssisk skip konfiskert og brakt til borgen sin Hammershus på øyen Bornholm i Østersjøen.¹⁸¹ I overlevende kilder fra en av den tyske hansa sine *Hansetag* kan denne vise oss at erkebiskopen fra Lund var involvert i flere konflikter som omhandlet vrakgods etter skipsforlis og havarier. I et angivelig tilsvaret til korrespondansen mellom byen Danzig og dronningen av Danmark i desember 1393, finner vi at de prøyssiske byer forlanger at gods som ble tatt fra det forliste skipet til Arnold Duker blir returnert.¹⁸² Vi kan også se dette kommer frem gjennom en korrespondens der den tyske hansa sender en takk til Dronning Margrete av Danmark for hennes assistanse og oppreisning for å tilbakevende skip og varer som den tyske hansa hadde tapt, angivelig på et tidligere tidspunkt. Ut ifra korrespondansen kan

¹⁸¹ Hansisches Urkundenbuch 5, nr. 138, (1393, 18. Des.).

¹⁸² Hanserecesse abt 1, bind 4, nr. 173, (1393, 18. Des.).

vi tolke det slik at de som taler med dronningen av Danmark, er byer innenfor den tyske hansa som uttaler seg som å være prøyssiske. I den samme korrespondansen ser vi at de også takker dronningen for hennes tilbud om å gi dem erstatning for skadene deres skip har pådratt seg. Samtidig nevner også de prøyssiske byene situasjonen som hadde oppstått utenfor øyen Bornholm hvor et skip eid av Arnold Duker hadde forlist og at Erkebiskopen hadde konfiskert skipets varer. Vi kan se at de prøyssiske byene ber den danske dronningen om bistand slik at de kan få tilbake de varene som erkebiskopen av Lund har tatt fra dem. Det vi også ser er at de prøyssiske byene holder fast ved at disse varene fremdeles tilhører deres opprinnelige eier selv om de for øyeblikket har mistet besittelsen av dem gjennom at deres skip forliste.¹⁸³

Erkebiskopen av Lund kan i denne saken sies at har benyttet seg av den gamle tradisjonen med vrakloven, siden de varene han har fått sine undersåtter til å konfiskere kommer utfra at skipet tilhørende Arnold Duker hadde forlist like utenfor øyen hvor han hadde sin borg. Dermed kan det tenkes at varene på skipet enten kunne bli hentet opp fra stranden eller fra skipet i seg selv om det stod grunt nok til å kunne tilnærmes fra land. Faktumet om at erkebiskopen påberopte seg retten til varene gjennom vrakloven forblir noe uklart, men handlingene han utfører gjør at han i alle fall kunne bli anklaget for det.¹⁸⁴ Korrespondansen mellom dronningen og den tyske hansa nevner ikke noe spesifikt om hvordan erkebiskopen tilegnet seg varene fra skipsforliset annet enn at han har konfiskert varene fra dem. Skulle varene til de prøyssiske byene blitt konfiskert gjennom at personer fra erkebiskopen tok seg om bord på skipet til Arnold Duker så ville dette nok vært nevnt i korrespondansen til dronningen. Dermed kan det tenkes at dette ikke er av den typen konfiskering hvor erkebiskopens tjenere tok seg om bord på skipet mens det lå til havn, men at erkebiskopen benyttet seg av en situasjon hvor den andre parten var utsatt for en ulykke.

Ut ifra den tidligere nevnte korrespondansen mellom dronningen av Danmark og den tyske hansa kan vi se at de prøyssiske byene har allerede i en tidligere maritim konflikt fått hjelp av den danske dronningen til å få tilbake skip og kompensasjon. Dette kommer frem gjennom hvordan de takker henne for hennes hjelp til å løse opp situasjonen for dem. Videre ser vi at de prøyssiske byene belager seg på å videre få hjelp fra dronningen til å få tilbake de verdiene som erkebiskopen av Lund har tatt fra dem. Strategien for konflikthåndtering som den tyske hansa benytter seg ut av i dette tilfellet kan betegnes som diplomatikk med en territoriell leder. Dette kan vi hevde basert på hvordan de prøyssiske byene gjennom sin direkte

¹⁸³ Hansisches Urkundenbuch 5, nr. 138, (1393, 18. Des).

¹⁸⁴ Niitemaa, 1955, ss. 14-16.

kommunikasjon med dronningen prøver å få en territoriell hersker til å løse konflikten, dette igjen også uten at et rettssystem skal bli involvert. Det kan også sies at i denne konflikten mellom erkebiskopen og den tyske hansa, at den sist nevnte mener at de er helt innenfor sin rett å kreve verdiene sine tilbake uten at de to partene trenger å inngå i en avtale eller bedrive meglings mellom seg. Konflikthåndtering gjennom disse midlende har vi sett på tidligere at var den mest foretrekkende metoden å løse konflikter på innenfor den tyske hansa. I dette tilfellet viser korrespondansen oss at den tyske hansa har gått videre fra å inngå i forhandlinger med erkebiskopen og heller henvender seg til en annen tidligere behjelpelig part som har evnen til å legge press på den motstående parten i konflikten. Det skal også påpekes at det ikke virker som om de prøyssiske byene har klart å oppnå konfliktløsning på det aller laveste nivået og har dermed tatt å benyttet seg av konfliktløsning på et litt høyere nivå. Noe vi også finner gjennom å se nærmere på hvordan de prøyssiske byene ordlegger seg i sin kommunikasjon, er hvordan de prøver å opprettholde konflikthåndtering med en vennligsinnet tone. Dette kan vi se klart gjennom hvordan de prøyssiske byene tar å forholder seg til å bruke høflighetsfraser og at de uttrykker takknemlighet ofte i korrespondansen deres med dronning Margrete. Korrespondansen kan vi hevde gir uttrykk for de tidligere nevnte trekkene med hvordan den tyske hansa ville forholdt seg til konflikthåndtering, vennlighet og håpet om at konflikter skulle være mulige å løse, ser vi er til stede i kommunikasjonen til de prøyssiske byene.¹⁸⁵

Frankot henviser til den samme konflikten rundt skipet til Arnold Duker når hun referere videre ut ifra kilder hvordan konflikten utartet seg. En rapport fra 1394 kan fortelle oss at erkebiskopen beholdt de fineste klærne samt en mengde av andre verdier som en rekke bøker, gull og sølv som hadde blitt konfiskert fra skipet til Arnold Duker. Erkebiskopen skal angivelig ha returnert en mindre del av de resterende klærne til byen Thorn (Torun), men samtidig skal han også ha solgt de resterende klærne. Den mengden av klær som erkebiskopen tilbakeleverte til byen Thorn skal ha vært en liten andel av den totale mengden med klær som ble konfiskert fra skipet til Arnold Duker. Det skulle derfor vise seg at de prøyssiske byene ikke var like unntatt fra den gamle vrakloven som de angivelig skulle trodd i utgangspunktet. Dette kan sees ved at de prøyssiske byene måtte nøye seg med å inngå i forhandlinger angående erstatning for varene tatt fremfor å få dem returnert til sine originale eiere. En annen ting som kan belyses knyttet til vrakloven er det faktum at de prøyssiske byene anvender strategi når de kontinuerlig informerer om deres rettigheter om fritak fra den. Dette kan sees gjennom at i året etter erkebiskopens konfiskering av varer, ble det inngått

¹⁸⁵ Hansisches Urkundenbuch 5, nr. 138, (1393, 18. Des.).

forhandlinger mellom dronning Margrete av Danmark og den tyske hansa for å løse problemene knyttet til det at flere skip hadde havarert innenfor hennes område av innflytelse. Det er gjennom denne kommunikasjonen at de prøyssiske byene påpeker ovenfor dronningen at det eksisterer flere saker som angår urett begått mot den tyske hansa.¹⁸⁶

I fortsettelsen av saken mellom de prøyssiske byene og erkebiskopen av Lund, kan vi finne at det ble bestemt av den tyske hansa at han skulle betale prøysserne 8400 nobelen for de verdiene han hadde tatt fra skipet til Arnold Duker.¹⁸⁷ Noe som også fulgte med i forhandlingene, var at prøysserne derimot ville nøye seg med at 5000 ble tilbakebetalt gjennom tre ulike betalinger frem mot st. Martins dag i 1396. Det ble også videre bestemt at erkebiskopen måtte betale byen Lübeck 500 prøyssiske mark så nært som når forhandlingene var avsluttet. Denne ene utbetalingen på 500 mark var også de eneste pengene prøysserne så utbetalt før de igjen var nødt til å reforhandle avtalen i 1398. I reforhandlingen ble erkebiskopen og prøysserne enige om at den gjenværende summen skulle være fullt tilbakebetalt innen 11 november 1403. Det skulle visse seg at erkebiskopen ikke holdt sin side av avtalen da han fremdeles ikke hadde tilbakebetalt pengene til de prøyssiske byene i januar 1404. I dette tilfellet får vi et innblikk i hvordan det virker som en relativt enkel sak for den tyske hansa å komme frem til hva som skulle tilsi et slutt punkt for konflikten. Dette kan tolkes ut ifra at de angivelig skulle vært villig til å akseptere en lavere sum enn den de i utgangspunktet var skyldig. Samtidig viser den videre utviklingen av konflikten mellom erkebiskopen av Lund og de prøyssiske byene oss at innenfor konfliktløsning så er ikke det å inngå i avtaler eller forhandlinger nok til å nå frem til en løsning på konflikten. Erkebiskopens unnløstelse ifra å gjøre opp for seg ser vi strekker seg fra 1393 og var enda ikke løst i 1404, dette forteller oss at denne maritime konflikten vedvarte i over 10 år.¹⁸⁸ Derfor kan vi hevde at metoden for konfliktløsning i akkurat dette tilfellet ledet de prøyssiske byene til å måtte forholde seg til at dette ble en langt varende konflikt mellom dem og erkebiskopen. Dette kan vi se ikke var ønskelig basert på det vi etablerte tidligere om at handelsmenn ville ha sine konflikter løst raskt og effektivt.

Videre viser Frankot oss at den tyske hansa valgte å ikke benytte seg av den innflytelsen som kirken hadde, som en strategi i konflikten mellom dem og erkebiskopen av Lund.¹⁸⁹ Dette kan sees gjennom at den tyske hansa ikke søkte hjelp fra paven eller benyttet seg av de tidligere

¹⁸⁶ Frankot, 2005, s. 6.

¹⁸⁷ Hanserecense abt 1, bind 4, nr. 236, IV § 15, (1394, 22. Juli).

¹⁸⁸ Frankot, 2005, s. 6.

¹⁸⁹ Frankot, 2005, s. 6.

publiserte manifestene fra kirken som talte mot bruken av vrakloven. Ved å benytte seg av kirken kunne de prøyssiske byene ha hevdet sin rett over vrakgodset etter skipshavariet til Arnold Duker. En av grunnene til at den tyske hansa kan ha valgt bort å benytte seg av kirken er å forhindre en eskalasjon av konflikten, samtidig som de også måtte forholde seg til å opprettholde den tyske hansa sitt rykte ute i Europa. En annen grunn til at kirken ikke ble benyttet kan være at den tyske hansa ikke trodde det ville kunne lede til en videre fremgang i konflikten. Kirkemakten hadde nemlig tapt seg i utgangen av 1300-tallet og inni mot 1400-tallet. En videre grunn til at den tyske hansa ikke ville involvere kirken var hvilke konsekvenser dette kunne ha for dem i sitt nærområde. Som vi tidligere fremhevet så var ikke den tyske hansa veldig interessert å få sine lokale territorielle herskere involvert i konfliktene de selv stod oppi. Derfor kan vi hevde at om den tyske hansa skulle ha involvert paven, så kunne dette igjen medført at de territorielle herskerne deres ville tatt interesse i konflikten. Grunnene for å unnlate å dra inn kirken viser oss at selv om handlingen som var begått imot den tyske hansa gikk på tvers av kirkens doktrine, så hadde slike saker som denne en større tilknytning til det politiske enn det religiøse.¹⁹⁰ Evnen den tyske hansa hadde til å irettesette erkebiskopen av Lund sin blanke fornektelse til å etterfølge de kravene stilt til han etter forhandlingene mellom de prøyssiske byene og dronningen av Danmark, kan hevdes at stammer utfra politiske grunner og ikke av mangelen på religiøsemotiv.

Videre kan vi trekke ut ifra korrespondansen mellom de prøyssiske byene og dronningen av Danmark at nettverket til den tyske hansa var i full effekt. Dette ser vi når de prøyssiske byene også tar og nevner en situasjon som har betydning for handelsmenn fra Livland. Prøysserne spør dronning Margrete om muligheten for at varer berget fra et skipsforlis tilhørende livonerene kunne bli overlevert tilbake til dem.¹⁹¹ Livland som bestod av et område som ligger innenfor dagens Estland og Latvia, kan vi trekke ut ifra denne kommunikasjonen at hadde handelsmenn som var tilknyttet den tyske hansa. Dette er igjen forsterket gjennom at vi har sett på den tyske hansa sin tilstedeværelse i Baltikum. Vi kan tolke det derfor slik at nettverket til den tyske hansa viser seg gjennom at de prøyssiske byene i sin kommunikasjon med dronningen av Danmark, tar å frembringer handelsmennene fra Livland sin sak samtidig som de legger frem sin egen. Vi ser videre her at nettverket til den tyske hansa bidrar til at medlemmene innenfor dette får støtte til konflikthåndtering samtidig som det kan være en del av konflikthåndteringen. Korrespondansen viser oss også at de prøyssiske byene enten er

¹⁹⁰ Frankot, 2005, s. 6.

¹⁹¹ Hansisches Urkundenbuch 5, nr. 138, (1393, 18. Des.).

orienterte om eller er i kontakt med handelsmennene fra Livland til den grad at de er klar over hvilke mulige konflikter de i Baltikum er en del av. Skipet til handelsmennene fra Livland skal også angivelig ha havarert et sted på kysten til Skåne. Det er uklart ut ifra korrespondansen om dette også er et område hvor erkebiskopen fra Lund har vært involvert, men det som kommer frem i kommunikasjonen fra prøysserne er at varene til livonerene burde bli returnert med at gjeldende fratrett blir tatt i henhold til de danske privilegier gitt til dem.¹⁹²

I konflikten mellom de prøyssiske byene og den danske tronen ser vi ut ifra eksemplet hvordan prøysserne forholder seg til konfliktløsning som strategi for å oppnå konflikthåndtering, samtidig som vi videre har fått etablert at de prøyssiske byene fulgte opp på den tyske hansa sin tradisjon om å føre frem med konflikthåndtering på en vennligsinnet måte. Dette kan vi se gjennom hvordan de ordlegger seg i selve kommunikasjonen, men også hvordan de er vennligsinnet ovenfor fellesmedlemmer innenfor den tyske hansa ved å fremme deres sak samtidig. Videre ser vi at konfliktløsning som strategi i denne konflikten ikke førte til en hurtig og effektiv måte å konkludere saken på, men ble om til en langstrakt prosess hvor det krevdes fra prøyssernes side en gjentatt bruk av konfliktløsning gjennom flere runder med forhandlinger for å få tilbake verdiene av lasten som hadde gått tapt. Et annet punkt som vi har belyst, er hvordan de prøyssiske byene har henvendt seg til den territorielle herskeren til den de har en konflikt med. Det er uklart ut ifra korrespondansen om de prøyssiske byene har prøvd å etablere kontakt med erkebiskopen av Lund før de tok steget og inngikk i konfliktløsning med dronning Margrete, men ut ifra hvordan konflikten videre utviklet seg kan vi hevde at erkebiskopen var et vanskelig individ å skulle forholde seg til i en maritim konflikt.¹⁹³ Et annet aspekt ved erkebiskopen fra Lund er at han virker å handle på en måte som er fordømmelig i forhold til kirkens doktriner. Dette aspektet viser oss også hvordan erkebiskopen derfor ikke er et beregnelig individ til å skulle overholde avtaler og lignende mellom de to stridige partene i konflikten. Dette kan vi også videre tolke som en av grunnene til at de prøyssiske byene måtte heller forholde seg til å forhandle med dronningen av Danmark fremfor erkebiskopen selv.

Når det gjelder hvordan den danske dronningen Margrete posisjonerte seg ovenfor maritime konflikter som angikk den tyske hansa, kan vi se at hun i tidligere tilfeller har vært behjelpelig i saker som har omhandlet prøyssiske skip. Gjennom dette ser vi at den tyske hansa på bakgrunn av tidligere utfall av diplomati, har en forventning til at dronningen vil anse

¹⁹² Hansisches Urkundenbuch 5, nr. 138, (1393, 18. Des.).

¹⁹³ Hansisches Urkundenbuch 5, nr. 138, (1393, 18. Des.).

konfliktløsning som den beste strategien å benytte i saken som omhandlet erkebiskopen av Lund. Videre kan vi hevde at dronning Margrete har vært med på å løse maritime konflikter ved å benytte seg av konfliktløsning i tidligere saker. Dette fører oss også til å tro at den innstilligen dronningen velger å ta i forhold til maritime konflikter er at de kan løses gjennom forhandlinger og avtaler.¹⁹⁴ Dronning Margrete sin innstilling til hvordan en skal utføre maritim konflikthåndtering er av en større betydning for meste parten av hele Skandinavia. Dette kan vi hevde ut ifra at hun imot slutten av 1300-tallet styrte over Norge, Danmark og Sverige.¹⁹⁵ Når den tyske hansa kommuniserer med dronning Margrete i 1393, så er de i en type direkte kontakt med den største territorielle lederen innenfor de Skandinaviske områdene. Denne diplomatiske relasjonen mellom dronningen av Danmark og den tyske hansa kan vi hevde at også var nyttig for begge parter. For dronningen var det nemlig viktig å opprettholde handelsforbindelsene gjennom Øresund. Niitemaa argumenterer for at de prøyssiske områdene gikk gjennom en gullalder innenfor jordbruksproduksjonen i 1386 til 1410. Vi kan ut ifra den store mengden av jordbruksproduksjon tenke oss at dette førte til at handelsforbindelsene mellom dem og Danmark var viktig å opprettholde for dronningen. Derfor ble det strategisk viktig for dronningen å tilfredsstille handelsmennene fra disse områdene slik at forbindelsene ikke ble truet.¹⁹⁶ Dette kan vi tolke på den måten at hvordan disse to partene velger å forholde seg til hverandre på og hvordan de sammen utnytter strategier og metoder for konflikthåndtering, vil kunne være direkte overførbart med hvordan begge parter hadde en egeninteresse i å løse maritime konflikter mellom dem.

7.2 Skipsforliset til Hanneke Vrome

I 1469 den 20 februar sender Lübeck by et brev til den svenske kongen Karl Knutsson om at et skip tilhørende handelsmannen Hanneke Vrome har havarert en plass i nærheten av Raseborg i Finland. Videre forklarer handelsmennene fra Lübeck at skipet til Hanneke Vrome skulle være på seilas fra Lübeck til Reval før skipet havarerte. Skipet var også fylt opp med last og passasjerer før det ble utsatt for havari ifølge korrespondansen til handelsmennene fra Lübeck. Byrådet fra Lübeck benytter seg også av korrespondansen til å påpeke at den tyske hansa er bevilget privilegier i Sverige som angår dette med skipsforlis og havari. Lübeck ber så videre at last og mennesker som blir berget skal returneres til dem eller en representant av dem slik at lasten blir returnert til sine oppriktige eiere som følge av de privilegiene den tyske hansa har i Sverige. Videre angående retur av vrakgods informerer handelsmennene fra

¹⁹⁴ Hansisches Urkundenbuch 5, nr. 138, (1393, 18. Des.).

¹⁹⁵ Norseng, P. Opsahl, SNL, 2022.

¹⁹⁶ Niitemaa, 1955, ss. 295, 298.

Lübeck at de er villige til å betale rettfærdige summer til dem som hjelper å berge varene som har gått tapt fra skipet til Hanneke Vrome. Lübeck opplyser også om at de er informerte at en rekke varer har havnet i besittelse av ridderen Laurentz Axelsson og at varer også er funnet i nærheten av Raseborg. De meddeler også at ridderen Laurentz og andre som tar del i å berge lasten som måtte havne i området rundt Raseborg, vil motta penger i form av en bergingslønn når disse varene blir returnert til handelsmenn eller andre representanter for den tyske hansa. I tilfellet med skipsforliset til Hanneke Vrom ser vi at byen Lübeck inngår i konfliktløsning allerede før en motpart i konflikten har representert seg selv. Lübeck uttaler i sin korrespondens med den svenske kongen at de er villige til å inngå i avtaler og gi belønninger imot at varer fra skipsforliset blir returnert til dem. Dette kan hevdes å være en form for konfliktløsning gjennom at Lübeck ikke trenger å vente på at noen presenterer seg som en med vrakgodset deres i bevaring, før de inngår avtaler og forhandlinger. Handelsmennene fra Lübeck antok nok at lasten ville bli solgt om ikke noe annet alternativ blir presentert for de som måtte finne vrakgods fra skipet til Hanneke Vrome.¹⁹⁷

Vi kan også se ut ifra korrespondansen mellom Lübeck og kongen av Sverige hvordan Lübeck også benytter seg av metoder innenfor konfliktungåelse. Det første vi ser er at Lübeck gjennom å etablere at den tyske hansa har privilegier som gir dem rett på de varene som måtte bli berget fra Hanneke Vrome sitt skipshavari, benytter seg av dette for å forhindre at en konflikt rundt rettmessig eierskap dukker opp. Samtidig ser vi senere at de utlover belønning til dem som skulle hjelpe dem med å berge lasten fra skipsforliset, dette kan også inngå i konfliktungåelse fordi Lübeck etablerer rammene for hvilken verdi som kan tilknyttes til returneringen av varene til dem. Dette ville fremme et ståsted å forholde seg til i forhold til hvilken type tilbakebetaling bergere av lasten kunne forvente seg av den tyske hansa eller deres representanter.¹⁹⁸ Et annet utgangspunkt for å oppnå konfliktungåelse ser vi kommer ut av en proklamasjon fra Lübeck den 20 februar i 1469. I denne proklamasjonen uttaler Lübeck at rettigheten til varene som gikk tapt da skipet til Hanneke Vrome forliste, kun er tilhørende han og andre som hadde lasten sin om bord på skipet. Lübeck poengterer også at ingen fra kongeriket Danmark har noen rett på den lasten som eventuelt måtte bli berget i etterkant og at det kun er familie og arvinger av dem som hadde last om bord som vil kunne kreve sin rettmessige andel av lasten.¹⁹⁹ Den tyske hansa viser seg her innenfor konflikthåndtering ved at de er tidlig ute og prøver å demotivere potensielle konflikt parter fra å kunne inngå i en

¹⁹⁷ Hansisches Urkundenbuch 9, nr. 557, (1469, 20. Feb.).

¹⁹⁸ Hansisches Urkundenbuch 9, nr. 557, (1469, 20. Feb.).

¹⁹⁹ Hansisches Urkundenbuch 9, nr. 558, (1469, 20. Feb.).

maritim konflikt med dem. Dette sett gjennom hvordan de forsøker å informere andre parter om de privilegiene de skal ha og samtidig vise oppmerksomhet knyttet til hvordan andre parter kunne prøve å tilegne seg varer fra skipet til Hanneke Vrome.

Vi kan videre se hvordan Lübeck benytter seg av nettverket til den tyske hansa når de tar den 20 februar i 1469 og sender et brev til den tyske hansa sine medlemmer i Reval. I brevet kommer det frem at handelsmennene som har mistet lasten sin på skipet til Hanneke Vrome, gir tillatelse for at handelsmennene i Reval kan begynne å kjøpe tilbake varer som har blitt berget fra skipsforliset. Videre forteller brevet at det skal betales rettferdige summer for bergingsarbeidet som har blitt utført på deres vegne. Det skal også ha blitt besluttet i Lübeck at varer som på høsten skulle bli fraktet tilbake til Lübeck, skal heller bli lagret i Reval inntil videre. Det vi også finner i brevet fra Lübeck til Reval er at det tidligere har vært sendt en rapport fra Reval til Lübeck om hva som skjedde med skipet til Hanneke Vrome. Dette kommer frem gjennom hvordan Lübeck bekrefter at rapporten er mottatt i sin kommunikasjon tilbake til Reval, samtidig påpeker de at forliset til Hanneke Vrome blir sett på som en beklagelig hendelse i Lübeck.²⁰⁰ Gjennom nettverket til den tyske hansa får vi sett hvordan tiltak og lignende blir iverksatt ved å benytte seg av kommunikasjonen mellom dem. De handelsmennene som var berørte av skipsforliset til Hanneke Vrome, kan vi hevde også er med og bestemmer over hvilke tiltak som videre skal gjennomføres i henhold til varene de har mistet.

Fortsettelsen på saken omhandlende skipsforliset til Hanneke Vrome finner vi gjennom å se nærmere på et brev tilsendt den tyske hansa sine handelsmenn i Reval. Brevet tilsendt Reval fra Laurentz er datert til å være sendt 28 juni i 1469. Ridderen Laurentz skriver til Reval om at han har oppdaget at bøndene i området han kontrollerer har vært og fisket opp vrakgods som har kommet ut av forliset til Hanneke Vrome. Laurentz Axelsson hevder videre å vite at bøndene har videre valgt å gjemme og selge det vrakgodset de har klart å fiske opp i hans område. Bøndene skal angivelig prøvd å selge vrakgodset fra skipet til Hanneke Vrome i selve byen Reval, men også steder i nærheten av Reval. Laurentz forteller videre at han har fengslet mellom 6-7 bønder for det de har gjort med vrakgodset fra skipsforliset. Han ber også handelsmennene i Reval om å videresende brevet som er markert til Lübeck slik at disse også får mottatt informasjonen han besitter angående vrakgodset fra skipet til Hanneke Vrome. Laurentz sier så videre at han vil oppsøke og bevare det han kan av vrakgods ifra skipet til

²⁰⁰ Hansisches Urkundenbuch 9, nr. 559, (1469, 20. Feb.).

Hanneke Vrome som fremdeles befinner seg innenfor hans område. Han ber også handelsmennene i Reval om å bringe han bønder fra hans område som prøver å selge vrakgods i Reval.²⁰¹ Vi kan ut ifra brevet til Laurentz se at han selv har iverksatt konflikthåndhevelse på vegne av den tyske hansa og handelsmennene involvert i skipsforliset til Hanneke Vrome. Konflikthåndhevelsen ser vi komme gjennom at Laurentz driver aktivt å sporer ned varer som har blitt fisket opp av bøndene hans, men vi ser det også i den handlingen han utfører ved å fengsle bønder for å ha solgt og gjemt vrakgods i Laurentz område. Laurentz og brødrene hans var i kontroll over et område i Raseborg, noe som også inkluderte festningen der.

I forhold til dette brevet sendt til Reval, kan vi også finne et brev sendt til Lübeck fra ridderen Ivar Axelsson den 28 april i 1469. I brevet fra Ivar finner vi at han ber om at handelsmennene i Lübeck sender til hans bror Laurentz Axelsson et formelt skjema som lister alle de tapte verdiene fra skipsforliset til Hanneke Vrome.²⁰² Ivar Axelsson er også svigersønnen til kong Karl Knutsson av Sverige, dette medfører at Ivar kan hevdes å være en del av det høyere hierarkiet i Sverige.²⁰³ Vi ser at Ivar ber om en formell liste fra Lübeck den 28 april 1469, vi kan også se at Laurentz informerer den tyske hansa om at han har oppdaget vrakgods gjemt unna av hans bønder den 28 juni samme år. Dette kan lede oss til å tro at Laurentz ble tilsendt en slik liste fra handelsmennene i Lübeck og at han benyttet seg av denne for å identifisere og finne igjen varer som kan ha blitt tatt fra skipet til Hanneke Vrome som forliste.²⁰⁴ Dette leder oss til å se på handlingene som brødrene Axelsson utførte som å kunne ta del i konfliktløsning og konfliktunngåelse. Den konfliktløsende delen ser vi gjennom deres kommunikasjon med den tyske hansa hvor de forhandler frem vilkår rundt hvordan de skal videre håndtere vrakgods knyttet til skipsforliset. Samtidig kan vi se at gjennom kommunikasjon og hjelpeligheten ovenfor den tyske hansa, vil brødrene Axelsson kunne sikre seg mot å selv bli dratt inn i konflikten rundt vrakgodset. Brødrene jobber for konfliktunngåelse når de undersøker om deres egne bønder besitter varer som kan være tilknyttet skipsforliset til Hanneke Vrome. Som vi tidligere berørte så visste handelsmennene i Lübeck at det kunne finnes vrakgods i Raseborg, derfor ser vi at brødrene Axelsson ikke gir den tyske hansa noe grunnlag for konflikt når de er villige til å anskaffe seg og gi fra seg vrakgods som har blitt tatt av deres bønder.

²⁰¹ Hansisches Urkundenbuch 9, nr. 602, (1469, 28. Juni).

²⁰² Hanserecesse abt 2, bind 6, nr. 172, (1469, 28. April).

²⁰³ Hanserecesse abt 2, bind 6, nr. 126, (1469, 07. Nov.).

²⁰⁴ Hanserecesse abt 2, bind 6, nr. 126, (1469, 07. Nov.)/ Hansisches Urkundenbuch 9, nr. 602, (1469, 28. Juni).

Den 3 juni 1469 finner vi at Lübeck tilskriver den svenske kongen og brødrene Erik og Ivar Axelsson, for å informere dem om at de nå kan begynne å returnere de varene som har blitt oppbevart i Raseborg. Dette brevet gir oss innsikt i hvordan den politiske situasjonen har hatt innflytelse på evnen brødrene Axelsson har hatt til å returnere varer som har blitt oppbevart i Raseborg. Dette ser vi gjennom hvordan Lübeck nå fremstiller det som trygt å frakte varer fra Raseborg til den tyske hansa på bakgrunn at de nå har mottatt forsikringer fra den danske kongen Kristian om at han ikke vil berøre denne frakten. På bakgrunn av dette vil Lübeck by at ridderen Laurentz Axelsson skal returnere de varende som har blitt oppbevart i festningen på Raseborg tilbake til de handelsmennene de tilhører. Dette viser oss også at en pågående konflikt mellom Sverige og Danmark har hatt effekt på konflikthåndtering i relasjon til skipsforlis, havari og vrakloven. Konflikten rundt skipsforliset til Hanneke Vrome er det ene aspektet som måtte bli løst for at den tyske hansa skulle kunne klare å få tilbake noen av de varene som hadde gått tapt. Det andre gjorde utslag på evnen både brødrene Axelsson og den tyske hansa hadde til å returnere de samme varene til sine originale eiere. Det sist nevnte brevet tvinger oss til å anerkjenne de utfordringene som det overordnede politiske bildet hadde på konflikthåndteringen av saker som kan sies å være av et lavere nivå. Uten en form for stabilitet i det større politiske terrenget ser vi at maritime konflikter hvor de virker å bli løst relativt lett, så vil en kunne finne at det allikevel kunne oppstå hinder for å få en slik konflikt hele veien gjennom oppløst.²⁰⁵

I henhold til skipsforliset av skipet til Hanneke Vrome kan vi se at den tyske hansa fikk hjelp av svenske riddere, som var brødre og bestyrere av Raseborg. Vi ser derfor at prosessen til den tyske hansa rundt det å bedrive med konfliktløsning ble noe forenklet ved at de hadde assistanse fra de svenske ridderne som kontrollerte et område utenfor den tyske hansa sin direkte innflytelse. Konfliktløsning skulle også i tilfellet til Hanneke Vrome være den regjerende formen for konflikthåndtering som ble anvendt. Som påpekt tidligere var det ikke i dette tilfellet et enkelt individ eller aktør som stod i veien for den tyske hansa, men det var snarere den befolkningen som bodde i nærheten av området hvor skipet til Hanneke Vrome forliste som ble den andre deltakeren i konflikten. Videre så vi at Laurentz benyttet seg selv av metoder innenfor konflikthåndhevelse for å kunne oppdrive vrakgods som befant seg innenfor området rundt Raseborg. Ved å benytte sin makt i den kapasiteten som en territoriell herre, ser vi at Laurentz var suksessfull i å tvinge de lokale beboerne til å overgi varene de hadde stjålet. Dette fører oss videre til å se på at akkurat dette skipsforliset ledet til bruken av

²⁰⁵ Hanserecense abt 2, bind 6, nr. 212, (1469, 03. Juni).

flere av metodene innenfor maritim konflikthåndtering, men at disse utspilte seg på forskjellige nivåer av konflikten. Vi kan også finne argumenter innenfor dette at konfliktungåelse ble benyttet av både den tyske hansa og av brødrene Axelsson. Gjennom uttalelsene til den tyske hansa kan vi tolke det som et forsøk på å forhindre at andre parter ville innblande seg i saken knyttet til skipsforliset til Hanneke Vrome. Brødrene Axelsson kan vi se at på sin side igjen forsikret seg fra å kunne bli holdt ansvarlige på grunn av de handlingene som hadde blitt utført av bøndene i området rundt Raseborg. Til slutt kan vi se at den tyske hansa endte opp med å kunne hente tilbake noe av lasten som gikk tapt med skipet til Hanneke Vrome og at denne andelen av last ikke ville være av like stor grad om ikke brødrene Ivar, Erik og Laurentz Axelsson hadde involvert seg i saken.²⁰⁶

7.3 Den tyske hansa, metoder og strategier for konflikthåndtering i Skandinavia

Nå som vi har sett på to eksempler omhandlende hvordan den tyske hansa forholdt seg til skipsforlis i Skandinavia, kan vi gå videre å se på strategiene og metodene innenfor konflikthåndtering som de brukte. Det første vi kan se er at konfliktløsning var den mest utbredte metoden den tyske hansa benyttet seg ut av for å bedrive med konflikthåndtering i Skandinavia. Dette sammenfaller også med det vi så tidligere, ved at den tyske hansa foretrakk å benytte seg av denne metoden for konflikthåndtering fordi den kunne være den mest effektive og tidsbesparende metoden å få løst konflikter på.²⁰⁷ I begge eksemplene som er nevnt ovenfor finner vi at konfliktløsning ble tatt i bruk, først i den konflikten angående erkebiskopen av Lund og i en løserer forstand knyttet til skipsforliset til Hanneke Vrome. Forskjellen på konfliktløsningen vi ser mellom de to eksemplene er hvordan det i tilfellet med erkebiskopen av Lund blir benyttet til å fremforhandle en konkret avtale som inneholdt en avsatt tid for når avtalen skulle overholdes og en beregnet sum som skulle betales.²⁰⁸ Samtidig kan vi se at i eksemplet med erkebiskopen av Lund så velger den tyske hansa å forholde seg til diplomati som en strategi for å få løst konflikten. I tilfellet med Hanneke Vrome ser vi at konfliktløsning blir utrettet gjennom kommunikasjon, og at det kun er den tyske hansa som setter vilkårene for hvordan de velger å tilbakebetale alle som bidrar til å hjelpe dem få tilbake vrakgodset. Videre var den tyske hansa strategisk når de var tydelige med å hevde sin eierskapsrett over varene som hadde vasket opp på land.²⁰⁹ Begge eksemplene skiller seg fra

²⁰⁶ Hanserecesse abt 2, bind 6, nr. 126, 172, 212 / Hansisches Urkundenbuch 9, nr 557-559.

²⁰⁷ Wubs-Mrozewicz, 2017, ss. 65-70.

²⁰⁸ Frankot, 2005, s. 6.

²⁰⁹ Hansisches Urkundenbuch 9, nr. 557, (1469, 20. Feb.).

hverandre innenfor konfliktløsning, men vi kommer fremdeles frem til å se tilstedeværelsen av den selv om den har forplantet seg igjennom ulike uttrykk.

Videre over til konfliktunngåelse kan vi finne at også begge eksemplene inneholder dette perspektivet av konflikthåndtering. I likhet med konfliktløsning er også konfliktunngåelse uttrykt på forskjellige måter imellom eksemplene. I konflikten angående erkebiskopen av Lund finner vi at den tyske hansa oppnådde konfliktunngåelse ved å ikke involvere seg med verken kirken eller henvende seg til Paven. Frykten for å kunne eskalere konflikten til å involvere de territorielle herskerne ovenfor den tyske hansa kan vi hevde er et overstående motiv for å hindre konflikt eskalering. Dermed oppnådde den tyske hansa konfliktunngåelse gjennom at de ikke påkalte flere parter til å bli inkludert i konflikten.²¹⁰ I eksemplet med skipsforliset til Hanneke Vrome, finner vi konfliktunngåelse uttrykt gjennom hvordan den tyske hansa bedriver kommunikasjon og proklamasjon ovenfor andre. Konfliktunngåelsen kan vi se uttrykt gjennom hvordan den tyske hansa prøver å forhindre at andre parter ser en mulighet til å inngå i en konflikt som angår vrakgodset etter skipsforliset til Hanneke Vrome. Den tyske hansa oppnår dette ved å sikte til de privilegiene de besitter og hvordan de proklamerer hvem som skal ha retten til eiendommene som ble tapt i forliset.²¹¹ I begge eksemplene kommer det frem at konfliktunngåelsen er rettet mot at ikke andre parter skal videre ta del i konfliktene som har oppstått. Det skal også bemerkes at konfliktunngåelse i disse tilfellene ikke er et verktøy som kan brukes for å oppnå en normal tilstand slik at handel og lignende kan gjenoppta.

Til slutt ser vi hvordan konflikthåndhevelse er til stede eller ikke til stede i de eksemplene vi har tatt for oss tidligere. Vi finner ingen indikasjon for at konflikthåndhevelse på noe nivå ble benyttet i konflikten mellom den tyske hansa og erkebiskopen av Lund. En forklaring på dette kan være den generelle tiltroen som eksisterte innenfor den tyske hansa om at maritime konflikter alltid kunne ha en løsning. Samtidig så har vi et inntrykk av at den tyske hansa ikke ville ha benyttet seg av konflikthåndhevelse hvis det eksisterte alternativer til dette. Det kan derfor også forklare hvorfor vi ikke finner at den har blitt brukt i konflikten med erkebiskopen av Lund.²¹² En annen årsak til at vi ikke finner at konflikthåndhevelse ble brukt imot erkebiskopen av Lund kan ha sitt utgangspunkt i hvordan erkebiskopen var plassert innenfor konflikten. Som erkebiskop ville en blokade av Bornholm ha liten effekt til å bringe

²¹⁰ Frankot, 2005, s. 6.

²¹¹ Hansisches Urkundenbuch 9, nr. 557-558, (1469, 20. Feb.).

²¹² Wubs-Morzewicz, 2017, ss. 62-64, 72-73.

konflikten med han til en slutt. Som erkebiskop så var han posisjonert på en slik måte at han ikke var på samme måte avhengig av handel slik som den tyske hansa var. Biskopsetet var tilknyttet store mengder med rikdom som ikke var relatert til handel.²¹³ Det kan derfor tenkes at erkebiskopen av Lund ikke var avhengig av å berike seg selv gjennom handel. Innenfor konflikthåndhevelse er blokader et verktøy en kan benytte seg ut av.²¹⁴ Hvor effektivt er dette virkemiddelet når den motstående parten ikke er avhengig av tilgang til sjøveier eller handel? Svaret er nok at en blokade ikke ville føre frem til et resultat på konflikten mellom den tyske hansa og erkebiskopen.

En annen grunn til at konflikthåndhevelse ikke ville ha hatt den ønskede effekten på erkebiskop Jakob av Lund, kan vi se gjennom benyttelsen av strategien krigføring.²¹⁵ På grunn av den posisjonen som erkebiskopen Jakob av Lund hadde innenfor kirken, kan vi se at å prøve seg på noe relatert til militær inntreden ville vært uklokt. Som vi tidligere hevdet så henvendte ikke den tyske hansa seg til Paven for hjelp fordi de ikke trodde at kirkemakten kunne hjelpe og at de ikke ville inkludere andre inn i konflikten.²¹⁶ Ved å angripe en erkebiskop innenfor den katolske kirke på bakgrunn av en maritim konflikt som omhandlet vrakgods, kan vi fort tenke oss frem til at Paven i det minste ville ha fattet en interesse av dette. Derfor ser vi også at konflikthåndhevelse i konflikten mellom den tyske hansa og erkebiskop Jakob av Lund ikke ville være til nytte for å løse konflikten.

Videre over til eksemplet som omhandlet skipsforliset til Hanneke Vorme finner vi at den tyske hansa også i dette tilfellet ikke benyttet seg ut av konflikthåndhevelse. Det vi derimot kan finne er hvordan den svenske ridderen Laurentz Axelsson benyttet seg av konflikthåndhevelse på vegne av den tyske hansa for å få tilbake vrakgods som hadde blitt fisket opp av bøndene i nærheten av Raseborg. Denne formen for konflikthåndhevelse som ridderen Laurentz utviser kan ikke sies å være direkte bundet opp med den tyske hansa, men det vi kan se er at den indirekte konsekvensen av konflikthåndhevelsen til Laurentz er at den tyske hansa ville klare å få tilbake flere av de varene som gikk tapt når skipet til Hanneke Vorme forliste i nærheten av Raseborg. I likhet med erkebiskopen av Lund ser vi at den tyske hansa ikke har en direkte mulighet til å bruke konflikthåndhevelse ovenfor bøndene som tilhørte ridderne Axelsson sitt område. I motsetning til saken mellom den tyske hansa og erkebiskopen Jakob, ser vi at den overordnede territorielle herren tar og benytter seg av

²¹³ Imsen, 2016, s. 50.

²¹⁴ Sicking, 2017, s. 3.

²¹⁵ Hanserecense abt 1, bind 4, nr. 494, (1398, 29. Aug.).

²¹⁶ Frankot, 2005, s. 6.

konflikthåndhevelse på vegne av den tyske hansa. Dette gjøres i tråd med å videre bringe konflikten frem mot et slutt punkt.²¹⁷ Det skal fremdeles påpekes at konflikthåndhevelse fra en dronning ovenfor en erkebiskop er vanskeligere å utføre enn når en ridder tar og utfører det samme ovenfor en bonde. Dette fører oss til å hevde at det å benytte seg av konflikthåndhevelse i maritime konflikter relatert til skipsforlis innenfor Skandinavia ikke virker til å være en spesielt effektiv metode for konflikthåndtering. Som vi har sett så kan konflikthåndtering fungere i lavere nivåer av konflikten, men den ville være nærmest ineffektiv om den skulle vært benyttet i en mer direkte kontekst.

Når alle de tre forskjellige metodene for å utføre konflikthåndtering er gjennomgått, sitter vi nå igjen med et klart slutt punkt. De metodene og strategiene som den tyske hansa benyttet seg ut av innenfor maritim konflikthåndtering angående skipsforlis i Skandinavia viser seg å være konfliktløsning, diplomati og kommunikasjon. Konfliktløsning ser vi gjennom forhandlinger og avtaler er den mest benyttede metoden som den tyske hansa velger å bruke i eksemplene. De andre aspektene ved konflikthåndtering kan også være til stede når den tyske hansa har inngått i konflikthåndtering, men som vi har sett så faller de fremdeles tilbake for konfliktløsningsmetoden. Diplomati ser vi også fremhever seg som en strategi benyttet av den tyske hansa, dette har vi koblet opp mot tidligere suksess som har blitt oppnådd gjennom denne strategien. Videre var diplomati som strategi sterkere posisjonert i eksemplet med erkebiskopen av Lund fordi den territorielle herskeren og den tyske hansa hadde egeninteresser som begge ville få styrket om de lyktes med diplomati. Til slutt er det kommunikasjon som blir benyttet som strategi, særlig i tilfellet med skipsforliset til Hanneke Vrome. Denne strategien om å kontakte de utpostene som eksisterte nærmere ulykkesstedet og samtidig kunne drive kommunikasjon med andre som kunne hjelpe i konflikten viste seg å gi gode resultater for den tyske hansa. Kommunikasjon som strategi førte også til at den tyske hansa kunne spre vilkår de selv satte rundt bergingslønn og eierretten til vrakgodset. Så for å besvare min hovedproblemstilling for denne oppgaven. Det var et utvalg av metoder og strategier som den tyske hansa benyttet seg ut av innenfor konflikthåndtering for å løse maritime konflikter knyttet til skipsforlis i Skandinavia imellom årene 1300 til 1500. De mest fremtredende av disse viste eksemplene oss at var: Diplomati, kommunikasjon og konfliktløsning.

²¹⁷ Hansisches Urkundenbuch 9, nr. 602, (1469, 28. Juni).

8.0 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg ønsket å belyse faktorer som ville hatt et innspill i hvordan den tyske hansa bedrev med konflikthåndtering angående skipsforlis i Skandinavia, i tidsperioden 1300 til 1500. Jeg valgte å utforske vrakloven og utviklingen av sjølover i Europa. Dette gav oss et bilde av Europa som et lappeteppes av regler og lovverk, men vi fikk også innsikt i hvilke tradisjoner som relaterer til vrakgods som kunne prege Europa. Videre i oppgaven rettet jeg et søkelys mot den tyske hansa som organisasjon. Her så jeg på historien til den tyske hansa, hvordan organisasjonen var satt sammen og hvordan den utviklet seg. Dette gav oss et innblikk i de delene av den som senere ville ha betydning for den tyske hansa sin evne til å kunne bedrive med konflikthåndtering. Faktorene som hjalp den tyske hansa å drive med konflikthåndtering var: Utbredelsen av handelsnettverket, evnen deres til å stå samlet for å oppnå fellesmål og deres jevnligte møteaktivitet. Videre beveget jeg meg over til å se nærmere på kirken sitt forsøk på å ha innvirkning på vrakloven. Vi så her at kirken har gjennom en lang tid hatt interesse for maritime konflikter og at de i flere omganger har prøvd å påvirke den gamle tradisjonen knyttet til vrakloven. Det vi også kunne se i denne delen var hvordan det kunne oppstå fritak fra vrakloven som kom utenom kirkens påvirkning gjennom at territorielle herskere ga fritak fra vrakloven til en gruppe handelsmenn uten at kirken sitt synspunkt eller dens proklamasjoner ble benyttet. Kirkens innflytelse på vrakloven fremstår som komplisert. På den ene siden motarbeider kirken vrakloven, men på den andre siden blir medlemmer av kirken senere en del av problemet. Videre i oppgaven forbeholdt vi oss til konflikthåndtering i Europa og Skandinavia. I denne delen kunne vi se nødvendigheten av konflikthåndtering og vi så på noen eksempler fra historien hvor forskjellige metoder og strategier innenfor konflikthåndtering har blitt benyttet. Konflikthåndtering ble praktisert på forskjellige måter og variasjonen av metodene og strategiene tilgjengelige for aktørene viste seg å kunne være begrenset av forhold som organisasjonsmedlemskap, innflytelse og hvor ressurssterke de var. Til slutt i oppgaven tok vi for oss to eksempler på anvendt konflikthåndtering i Skandinavia. Eksemplene var konflikten mellom den tyske hansa og erkebiskopen av Lund, og skipsforliset til Hanneke Vrome. Gjennom eksemplene kunne vi se hvilke ulike måter de forskjellige metodene og strategiene innenfor konflikthåndtering kom til uttrykk på. Samtidig kunne vi også se hvordan den tyske hansa enten direkte eller indirekte fikk dratt nytte ut av de metodene som ble anvendt i eksemplene. Det vi fant ut var at de fleste metodene innenfor konflikthåndtering ble brukt i et eller begge eksemplene vi undersøkte, men videre så vi også at den dominerende metoden for konflikthåndtering var konfliktløsning.

Så hvilke strategier og metoder for konflikthåndtering benyttet den tyske hansa seg ut av, i tilfeller med skipsforlis i Skandinavia imellom årene 1300 til 1500? Mot slutten av 1200-tallet oppstår et vendepunkt angående konflikthåndtering og vrakloven. Det politiske landskapet i Europa forandrer seg på en slik måte at maritime konflikter og vrakloven blir forhindret fra å oppstå i like stor grad. Vendepunktet kom som følge av overordnede politiske midler som omhandler regler og avtaler mellom territoriellherskere. Handelsmenn i perioden 1300 til 1500 fokuserte på å oppnå hurtige og effektive resultater på de maritime konfliktene de var involverte i, dette igjen førte dem til å unngå sentrale rettssystemer og annet som ville koste dem tid. I Skandinavia kan vi se at den tyske hansa i flere tilfeller forholder seg til de øvrige territorielle herskerne som er relaterte til de maritime konfliktene den tyske hansa er involvert i. Det vi også kan se ut ifra den tyske hansa sine maritime konflikter i Skandinavia er at det oftest er de som informerer kongen eller dronningen om de maritime konfliktene som pågår i deres rike. Den tyske hansa fremstår derfor som den mest aktive parten innenfor konflikthåndtering i Skandinavia, dette så vi også uttrykket gjennom måten den tyske hansa er den som bestemmer vilkårene for at konfliktene skal løses. Alt dette peker oss også tilbake til poenget med at handelsmenn av mindre midler og innflytelse ikke ville hatt evnen til å bedrive konflikthåndtering i Skandinavia på den samme måten som den tyske hansa, og derfor ville de heller forholde seg til de mer lokale kildene til å få håndtert konfliktene sine. Den tyske hansa så vi også hevde seg selv i maritime konflikter hvor de forholdt seg til konger og dronninger i Skandinavia. De kravene som den tyske hansa presenterte ovenfor de ulike territorielle herskerne i Skandinavia har videre blitt belyst som nødvendig. Ut ifra eksemplene om maritim konflikthåndtering i Skandinavia så vi hvordan de konkrete tilfellene involverte en barriere som gikk utover det som kunne blitt oppnådd gjennom mer private avtaler og henvendelse til lokale rettsinstanser. I eksemplene ser vi den tyske hansa presset til å benytte seg av diplomati og kommunikasjon med territorielle ledere fordi det eksisterte enkelte individer som var vanskelige for den tyske hansa å forhandle, tvinge, eller på andre måter hankses med. I det andre tilfellet finner vi individer som er plassert utenfor den tyske hansa sitt område av innflytelse og igjen krevde et høyere nivå av konflikthåndtering. Den overordnede metoden som den tyske hansa benytter seg ut av for konflikthåndtering i henhold til skipsforlis i Skandinavia i tidsrommet 1300 til 1500, er å benytte seg ut av konfliktløsning gjennom forhandlinger og avtaler. I min undersøkelse av eksemplene på skipsforlis i Skandinavia finner jeg at dette var sant, selv i konflikter av en mer krevende natur.

Primærkilder

- *Hanserecesse 1256-1430*, av Karl Koppmann (red.), 8 volum (Leipzig 1870-1897).
Tilgjengelig fra:
<https://www.hansischergeschichtsverein.de/hanserecesse> (Hentet: 15. Mai 2022).
- *Hanserecesse 1431-1476*, av Goswin (red.) og Ropp (red.), 7 volum (Leipzig 1876-1892).
Tilgjengelig fra:
<https://www.hansischergeschichtsverein.de/hanserecesse?seite=2> (Hentet: 15. Mai 2022).
- *Hansisches Urkundenbuch 1392-1414* av Karl Kunze (red.), bånd 5 (Leipzig 1899).
Tilgjengelig fra:
<https://www.hansischergeschichtsverein.de/hansisches-urkundenbuch> (Hentet: 15. Mai 2022).
- *Hansisches Urkundenbuch 1463-1470* av Walther Stein (red.), bånd 9 (Leipzig 1903).
Tilgjengelig fra:
<https://www.hansischergeschichtsverein.de/hansisches-urkundenbuch> (Hentet: 15. Mai 2022).

Litteraturliste

- Bagge, S. (2013). *Europa tar form År 300 til 1350*. 2. utg. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Burkhardt, M. (2010). The German Hanse and Bergen - New perspectives on an old subject. *The Scandinavian economic history review*, vol. 58 ss. 60-79.
- Burkhardt, M. (2013). Business as Usual? A Critical Investigation on the Hanseatic Pound Toll Lists. I S, Jenks og J, Wubs-Mrozewicz (red.). *The Hanse in Medieval and Early Modern Europe*. Leiden: Brill. ss. 215-238.
- Burkhardt, M. (2015). *Kontors and Outposts*. I D, J, Harreld (red.). *A Companion to the Hanseatic League*. Leiden: Brill. ss. 127-161.
- Caracausi, A. (2017). A reassessment of the role of guild courts in disputes over apprenticeship contracts: a case study from early modern Italy. *Continuity and Change*, vol. 32 ss. 85-114.
- Cordes, A. (2003). The search for a medieval Lex mercatoria. *Oxford University Comparative Law Forum*.

Tilgjengelig fra:

<https://ouclf.law.ox.ac.uk/the-search-for-a-medieval-lex-mercatoria/> (Hentet: 15. Mai 2022).

- Cordes, A. (2017). Lex Maritima? Local, Regional and universal maritime law in the Middle Ages. I W, Blockmans. M, Krom og J, Wubs-Mrozewicz (red.). *Routledge Handbook of Maritime Trade and Europe, 1300-1600. Commercial Networks and Urban Autonomy*. Woodbridge: Routledge. ss. 69-85.
- Frankot, E. (2005). The Influence of the Church on the Medieval Law of Wreck in the Baltic area and beyond. Upublisert papir for *The Dynamics of Economic Culture in the North Sea and Baltic region ca. 1200-1700*.
- Frankot, E. (2007). Medieval Maritime Law from Oléron to Wisby: Jurisdictions in the Law of the Sea. I J, Pan-Montojo og F, Pedersen (red.). *Communities in European History: Representations, Jurisdictions, Conflicts*. Pisa: University Press. ss. 151-172.
- Frankot, E. (2012). *'Of Laws of Ships and Shipmen': Medieval Maritime Law and its Practice in Urban Northern Europe*. Edinburgh: Edinburgh Univeristy Press.
- Frankot, E. (2013). Der ehrbaren Hanse-Städte See-Recht: Diversity and Unity in Hanseatic Maritime Law. I S, Jenks og J, Wubs-Mrozewicz (red.). *The Hanse in Medieval and Early Modern Europe*. Leiden, Boston: Brill. ss. 109-128.
- Glederblom, O. (2013). *Cities of commerce: the institutional foundations of international trade in the low Countries, 1250-1650*. Princeton: Princeton University Press.
- Glete, J. (2001). *Warfare at Sea, 1500-1650*. London: Taylor & Francis Group.
- Grohse, I, P. (2017a). Between royal orbits: jurisdiction in the Northern British Isles ca 1100–1360. *Comparative Legal History* , vol. 5 ss. 16-35.
- Grohse, I, P. (2017b). *Frontiers for peace in the medieval North : the Norwegian-Scottish frontier, c. 1260-1470*. Leiden, Netherlands: Brill Nijhoff.
- Grohse, I, P. (2020). *Bjarkeyjarrétr and Farrmanna Logh: Norse or European Laws of the Sea?* I L, Sicking og A, Wijffels (red.). *Conflict Management in the Mediterranean and the Atlantic, 1000-1800*. Leiden: Brill. ss. 67-87.

- Gustafsson, S. (2013). Sale of Goods around the Baltic Sea in the Middle Ages. I S, Jenks og J, Wubs-Mrozewicz (red.). *The Hanse in Medieval and Early Modern Europe*. Leiden, Boston: Brill. ss. 129-148.
- Heebøll-Holm, T. (2013). *Ports, Piracy, and Maritime War*. Leiden, Boston: Brill.
- Heebøll-Holm, T. (2017). Law, order and plunder at sea: a comparison of England and France in the fourteenth century. *Continuity and Change*, vol. 32 ss. 37-58.
- Heum, T. (2016). *Alle tiders historie*. Oslo: Cappelen Damm.
- Imsen, S. (2016). *Europa 1300-1500*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jahnke, C. (2013). The City of Lübeck and the Internationality of Early Hanseatic Trade. I S, Jenks og J, Wubs-Mrozewicz (red.). *The Hanse in Medieval and Early Modern Europe*. Leiden, Boston: Brill. ss. 37-58.
- Jenks, S. (2013a). Small is Beautiful: Why Small Hanseatic Firms Survived in the Late Middle Ages. I S, Jenks og J, Wubs-Mrozewicz (red.). *The Hanse in Medieval and Early Modern Europe*. Leiden, Boston: Brill. ss. 191-214.
- Jenks, S (2013b). The London Steelyard's Certifications of Membership 1463-1474, and the European Distribution Revolution. I S, Jenks og J, Wubs-Mrozewicz (red.). *The Hanse in Medieval and Early Modern Europe*. Leiden, Boston: Brill. ss. 59-108.
- Jenks, S (red.), Wubs-Mrozewicz, J. (red.). (2013). *The Hanse in Medieval and Early Modern Europe*. Leiden, Boston: Brill.
- Jesson, J, K. Matheson, L og Lacey, F, M. (2011) *Doing your literature review – traditional and systematic techniques*. London: SAGE Publications Ltd.
- Melikan, R. (1990). Shippers, salvors, and sovereigns: Competing interests in the medieval law of Shipwreck. *The Journal of Legal History*, vol. 11 ss. 163-182.
- Merriman, J. (2010). *A History of Modern Europe*, 3. utg. New York: W.W. Norton & Company.
- Miranda, F. (2017). Conflict management in western Europe: the case of the Portuguese merchants in England, Flanders and Normandy, 1250-1500. *Continuity and Change*, vol. 32 ss. 11-36.
- Moseng, O, G. mfl, (2018). *Norsk historie I 750-1537*. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget.

- Murray, J. M. (2013). That Well-Founded Error: Bruges as *Hansestadt*. I S, Jenks og J, Wubs-Mrozewicz (red.). *The Hanse in Medieval and Early Modern Europe*. Leiden, Boston: Brill. ss. 181-190.
- Nittemaa, V. (1955). *Das Strandrecht in Nordeuropa im Mittelalter*. Helsinki.
- Ogilvie, S. (2011). *Institutions and European Trade Merchant Guilds, 1000–1800*, New York: Cambridge University Press.
- Pelus-Kaplan, M. (2013). Mobility and Business Enterprise in the Hanseatic World: Trade Networks and Entrepreneurial Techniques (Sixteenth and Seventeenth Centuries). I S, Jenks og J, Wubs-Mrozewicz (red.). *The Hanse in Medieval and Early Modern Europe*. Leiden, Boston: Brill. ss. 239-254.
- Penna, D. (2017). Piracy and reprisal in Byzantine waters: resolving a maritime conflict between Byzantines and Genoese at the end of the twelfth century. *Comparative Legal History* , vol. 5 ss. 36-52.
- Penna, D. (2020). Finders Keepers, Losers Weepers? Byzantine Shipwreck and Salvage in the Eleventh and Twelfth Centuries. I L, Sicking og A. Wijffels (red.). *Conflict Management in the Mediterranean and the Atlantic, 1000-1800*. Leiden: Brill. ss. 43-66.
- Premodern Conflict Management. (u.d.). *Projects*.
Tilgjengelig fra:
<https://premodernconflictmanagement.org/projects> (Hentet: 15. Mai 2022).
- Sicking, L. (2017). Introduction: maritime conflict management, diplomacy and international law, 1100–1800. *Comparative Legal History* , vol. 5 ss. 2-15.
- Sicking, L. Wijffels, A. (2020). Flotsam and Jetsam in the Historiography of Maritime Trade and Conflicts. I L, Sicking og A, Wijffels (red.). *Conflict Management in the Mediterranean and the Atlantic, 1000-1800*. Leiden: Brill. ss. 1-18.
- Sicking, L, Wink, J. (2017). Reprisal and diplomacy: conflict resolution within the context of Anglo–Dutch commercial relations c1300–c1415. *Comparative Legal History* , vol. 5 ss. 53-71.
- Wijffels, A. (2017). Introduction: Commercial quarrels - and how (not) to handle them. *Continuity and Change*, vol. 32 ss. 1-9.

- Wubs-Mrozewicz, J. (2013). Game Theory and the Hanse: An Epiloge. I J, Jenks og J, Wubs-Mrozewicz (red.). *The Hanse in Medieval and Early Modern Europe*. Leiden, Boston: Brill. ss. 283-288.
- Wubs-Mrozewicz, J. (2013). Hansards and the `Other`. Perceptions and Strategies in Late medieval Bergen. I S, Jenks og J, Wubs-Mrozewicz (red.). *The Hanse in Medieval and Early Modern Europe*. Leiden, Boston: Brill. ss. 149-180.
- Wubs-Mrozewicz, J. (2013). The Hanse in Medieval and Early Modern Europe: An Introduction. I S, Jenks og J, Wubs-Mrozewicz (red.). *The Hanse in Medieval and Early Modern Europe*. Leiden, Boston: Brill. ss. 1-36.
- Wubs-Mrozewicz, J. (2017). The late medieval and early modern Hanse as an institution of conflict management. *Continuity and Change*, vol. 32 ss. 59-84.
- Wubs-Mrozewicz, J. (2018). Conflict Management and Interdisciplinary History. Presentation of a New Project and an Analytical Model. *TSEG- The Low Countries journal of Social and Economic History*, vol. 15 ss. 89-107.

Oppslagsverk

- Den hellige stol. (2019). I *Store Norske Leksikon*.
Tilgjengelig fra:
https://snl.no/Den_hellige_stol (Hentet: 15. Mai 2022).
- Gudsfred. (2019). I *Store Norske Leksikon*.
Tilgjengelig fra:
<https://snl.no/gudsfred> (Hentet: 15. Mai 2022).
- Hovde, K. Rabbevåg, F. (2020). Skipsulykker. I *Store Norske Leksikon*.
Tilgjengelig fra:
<https://snl.no/skipsulykker> (Hentet: 15. Mai 2022).
- Norseng, P, G. Opsahl, E. (2022). Margrete 1. I *Store Norske Leksikon*.
Tilgjengelig fra:
https://snl.no/Margrete_1.#:~:text=Artikkelstart-.Margrete%201.,formelt%20valgt%20til%20dronning%20der (Hentet: 15. Mai 2022).
- Olsen, O. mfl. (1972). I *Kulturhistorisk leksikon*. København: Rosenkilde og Bagger.
- Tyske orden. (2021). I *Store Norske Leksikon*.
Tilgjengelig fra:
https://snl.no/Tyske_orden (Hentet: 15. Mai 2022).